

2003ko azaroaren 16a
LXVI. urtea
1.920 zenbakia
2,90 euro

Estatubatuarrei ez die graziarik egin

ARGIA

Txinak
espaziontzia
jaurti izanak

prestige

ISTRIPUAREN URTEURRENA
**Zigorrik gabeko
hondamendia**

KATXIN URIARTE
Zesta-puntaren abenturak
Miamiako eta Euskal Herriko
frontoietan

01920
9 778402 130991

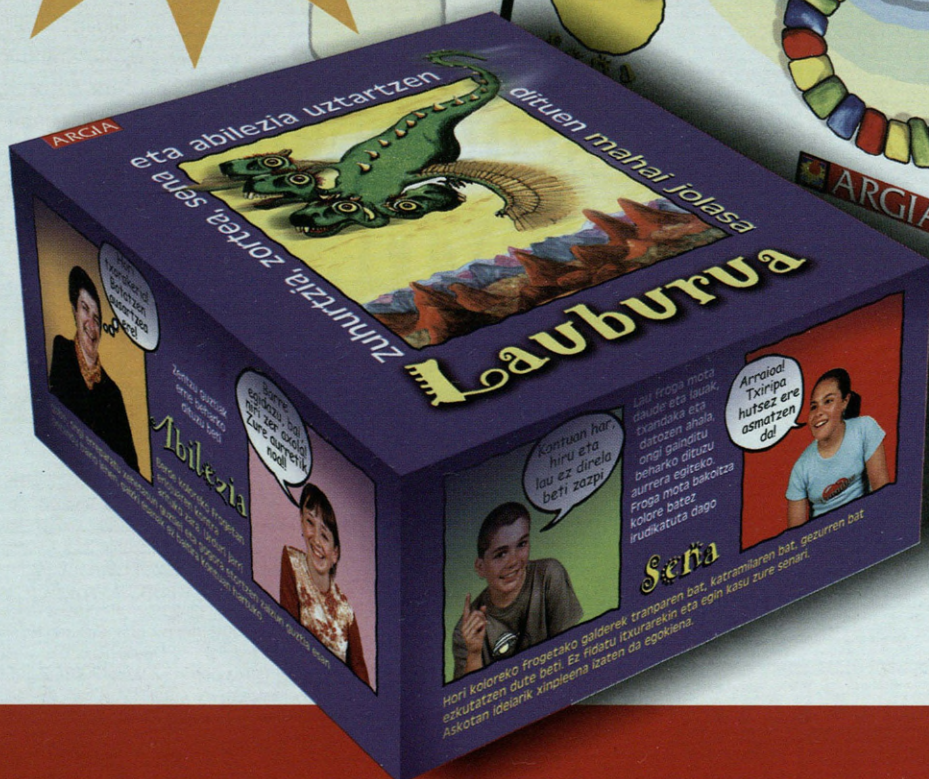
Zarena zarela ere, hauxe duzu dibertimendurik aproposena:

Lauburua

Zuhurtzia, zortea,
sena eta abilezia
uztartzen dituen
mahai-jolasa.

SALMENTA PREZIOA

35€

 ARGIA

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian,
denda@argia.com helbidean edo
ohiko salmenta puntuetan.

asteko gaia

- **Prestige 2003/11/19.**
ONINTZA IRURETA / MIKEL ASURMENDI 4

pertsonaia

- **Elkarrizketa: Katxin Uriarte.**
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 10

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA** 16
• **Iparraldea erreferendumaren bidean.**
AGUSTIN ERROTABEHERE 17
• **Permin Treku, dantzari baten ibilerak.**
OIER ARAOLAZA 18
• **Luparekin: Maite zaituztet oraindik.**
UNAI ITURRIAGA 20
• **Txandan: Jesusen Bihotza.** CASTILLO SUAREZ 21
• **Hiruko txikian: Oleaga.** J. M. OSTOLAZA 21
• **Oihartzunak** 22

erdiko kaiera

- **Mal de Ojo: Runbaren sorginkeria.**
JON GURRUTXAGA 23
• **Gartxot: Askatasunaren arketipoa.**
XABIER TELLETXEA 26
• **Galeusca: Hitz txikien aldarria.** M. ASURMENDI 28
• **Ezpalak: IZASKUN JAUREGI** 30
• **Argitalpenak: PILAR IPARRAGIRRE** 32
• **Gartxot** 34
• **Denbora-pasak** 36
• **Nagoen lekutik: Oxigeno falta mendian,**
itolarrria hirian. JOSU IZTUETA 38
• **Ihesi.** A. AGIRRESAROBÉ, M. TELLABIDE 40
• **Makina bat kontu** 44
• **Ikuskizunen agenda.** ALOÑA IPINTZA 46

gaiak

- **Euskara zine aretoetan: Haurrek betetzen dituzte**
aretoak, helduek ez. AMETS ARZALLUS 47

termometroa

- **Euskal gatazkak sortutako oinazearen**
mosaikoan barrera. PILAR IPARRAGIRRE 50
• **Bizkaiko Foru Ogasuna susmopean.**
DANIEL UDALAITZ 52
• **Bero-beroan** 54
• **Net hurbil: Zeruko izarrek txinatarrenak**
ere badira. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Eta... euskara erraztuko bagenu?**
LOURDES OÑEDERRA 58

Prestigeren urte beltza

Urtebete joan da Prestige ontzia hondoratu zenetik. Hondamendia izurri baten modura hedatu zen Galiziatik Euskal Herriraino. Marea beltzari aurre egiteko modu asko erabili dira. Itsasoan ari diren sektore guztiak ez dira erabilitako molde eta ondorio guztiekin konforme gelditu, horregatik. Galera ekonomikoak eta kalte ekologikoak itzelak dira eta fuel-olioaren arrasto guztiak ez dira ezabatu. Petrolioaren gure patuaren zigilua bihurtu da. **4**

Katxin Uriarte

"Nire zesta ez diot inori ukitzen ere uzten"

Uriarte aulestiarak (Bizkaia) 2000. urtean hartu zuen kirol bizitza profesionaleko erretiroa. Zesta-puntako jokalariek 16 urte-ekin alde egin zuen Ameriketako Estatu Batuetara, nola ez, Miamiara, hainbeste gustatzen zitzaion kirola lanbide bihurtu nahian. **10**

Luparekin

Unai Iturriaga

20

ESPAZIOA**Zeruko izarrek txinatarrenak ere badira**

Urriaren 15ean bidali zuen Txinak lehenengo eskifaidun espaziontzia zerura. Oso pozik dira txinatarrak, baina kexatu ere, kexatu dira. Estatubatuarrek mesfidantzaz begiratu diete espazioaren konkistan hasi direlako. **56**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Harpidetzak: Xabier Pagola. Bezeroen harrera: Olatz Kortia. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Lioarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943.361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 110 euro. Ipar Euskal Herria: 133 euro. Espainia: 110 euro. Beste atzerriak: 140 euro. Airez: 219 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da. Azala: Antza-José Arocena, D. Francaises.

Prestige

2003-11-19

Nortasun agiria

Armadorea: Coulouthros sendia. Grezia.
Kapitaina: Apostolos Mangouras. Grezia.
Jabegoa: Mare Shipping inc. Liberia.
Pleita edo kargaren jabegoa: Crowm baliabideak. Suitza.
Kudeatzailea: Universe Maritime. Grezia.
Sailkapen agentzia: American Bureau of Shipping. ABS.
Aseguru-etxea: London Steamship Owners. Mutual Insurance Association.
Erresuma Batua.
Pabilioia: Bahamas.
Erregistro gordina: 44.000 tona.
Pleita edukiera: 100,813 tona.
Eraikia: 1976an, Japonia.
Luzera: 243 m.
Ur sakonera: 14 m.
Kroskoa: Siplea.
Klasea: Aframax.

Gertaeren kronika

2002-11-14: Ekaitza bete-betea. SOS bat jaulki eta ordu batzuetara, Prestige Muxia herritik lau miliatara dago. Atoian eramateko aukera bertan behera gelditu da. Fuela galtzen hasia dago. Agindu bat jaso du: motorrak piztu eta itsasoan gora joan dadila, ipar-mendebaldera.

2002-11-15: Prestige itsasertzetik 110 kilometrora doa, jitoan; eskifaia eba-kuatu dute.

2002-11-16: Lehen petrolio orbanak ageri dira Galiziako itsasbazterretan.

2002-11-17: Prestige Portugalgo uretako mugetatik hurbil dago. Espainiako Arrantza ministro Miguel Arias Cañetek honela dio: "Prestige nazioarteko uretara eraman ondoren, hondamendi ekologiko bat saihesti dugu. Horrela jokatu ezean arrantzaren sektoreak ez zukeen burua altxatuko urte luzetan".

2002-11-19: Prestige bi zatitan puskatu da eta 3.600 metrora hondoratu. Espainiako presidenteorde Mariano Raxoik honela dio: "Gauzak arrazionalki egin ditugu. Itsasontzia distantzia arrazional eta egoki batean hondoratu da".

ge

Zenbakiak

45,7 milioi euro: Eusko Jaurlaritzak, Gipuzkoako eta Bizkaiko foru aldundiek eta Donostiako Udalak abuztuaren 31 artean gastatu dute. Urriaren 31rako 55 milioi eurotar heltea aurreikusi zuten.

3.000 langile: garbitzaile profesionalak, Gurutze Gorriko eta DYAko boluntarioak, sorosleak eta erakundeetako langileak.

215 itsasontzi eta 1.000tik gora arrantzale aritu dira fuela garbitzen.

21.000 tona fuel itsasoa: kopuru hori jaso dute EAEko arrantzontziek. Itsasoko fuelaren %60 jaso dute Gipuzkoa eta Bizkaiko arrantzontziek, hau da, Galizian jasotakoaren bikoitza baino gehiago eta Kantabrian jasotakoa baino lau aldiz gehiago.

3.000 tona fuel Gipuzkoako eta Bizkaiko hondartzetan jaso da.

Prestige ontzia azaroaren 19an bitan zatitu zen eta 3.600 metroko sakoneran hondoratu. Bertatik etengabe isuritako fuel olioak itsasoa lehen zegoen baino beltzago utzi zuen. Koadro beltza galiziarrek ikusi zuten lehenengo eta ondoren Frantziaraino bidaiatu zuen, bidean arrastoak utziz. Bizkaiak, Gipuzkoak eta Lapurdik "oparia" jaso zuten. Urtea betetzear dela, gure kostak jasan duena eta jasango duena azaltzen saiatu gara. Bide batez, hurrengo baterako -ez dadila hurrengorik izan- prest al gauden galdetu dugu.

ONINTZA IRURETA
MIKEL ASURMENDI

JOAQUIN ARAUJO IDAZLE, zine zuzendari eta naturalistak Prestige ontziaren hondamendia anekdota bat besterik ez dela dio. Itsasoari segundoko 500 tona kutsatzaile toxiko heltzen omen zaio. Azken hogeita hamar urtetan Prestige bezalak hamar bat gertatzen omen dira egunero.

Galiziarrek, asturiarrek, kantabriarrek, eta euskaldunak, ordea, ez gaude egunero itsasoa beltz ikustera ohituta. Iazko azaroaren 19tik aurrera hasi zen kostaldea belzten. Hondamendia etxeko leihotik ikusteko moduan. Urtebete geroago etxe aurreko zikinak garbitzen jarraitzen dugu. Fuelaren zikinak baino gehiago eragin dituen edo eragin ditzakeen kalteek kezkatzen gaituzte.

Urtebetetzeko "opariak"

Gipuzkoa eta Bizkaian fuelak egindako kalteak neurtu nahian Eusko Jaurlaritzara jo dugu. Hondamendi honen erantzukizun zuzena beraiek izan ez arren, Eusko Jaurlaritzak eta Bizkaiko eta Gipuzkoako foru aldundiek bideratu dute krisia. Segidakoa da urtebete ondorengo panorama.

Frantziako eta Espainiako ratioak erabili dituzte arrainek jasadako kalteak zenbaterainokoak diren jakiteko, eta irizpide horien arabera, arrainengan, oraingoz, ez dago eragin txarrik. Mojojoiek edo muskuiluek ordea, ez zuten azterketa gairatu da. Arreta berezia jarriko dute horiengan. Arrainen ordeztu, hegaztiak ederki jasan dituzte fuelaren ondorioak. 3.800 ale (hilda eta bizirik) jaso dituzte ornitologoen (asko martin arruntak eta lanperna-musuak). Ornitologoen kalkuluen arabera, 3.800 jaso izanak esan nahi du, Bizkaia eta Gipuzkoako kostaldean 38.000 hegazti kalte-

ALBERTO ELOSEGI

tuko zituela fuelak. Jasotakoetatik bizirik diren aleak ez dira hogeira iristen. Orain ornitologoak hegazti migratzaileei begira daude. Fuelak ez ditu bete-bete harrapatu, baina urria aldera etorri direnak nola moldatu diren ikusi behar da. Algak eta angulak debekupen dira, hau da, Eusko Jaurlaritzak bien kanpaina bertan behera utzi du.

Hondartzak eta itsaslabarrak

Josu Erkiaga, Eusko Jaurlaritzako Ingurumen Saileko Biodibertsitate zuzendariak dioenez, zorionez marea goreneko gunean eragin du fuelak eta ez da hondoratu. Gune kaltetuak zientifikoki gune estresatuenak dira, beraz, asimilazio gaitasunik handiena dutenak. Ondorioz, balio ekologiko gutxien dutenak. Maiatzetik hona, Euskal Herriko Unibertsitateko Biologia Kate-drako ikasleak kostaldea aztertzen ari dira eta hamabostero egoeraren berri ematen dute.

Kostako guneak ez dira modu berean kaltetu. Otsailean adibidez, ipar mendebaldeko haizea eta olatu handiak izan dira eta udan ipar haizea nagusitu da. Neguan eta udaberrian Sopelak, Bakiok, Muskizeko La Arenak, Zumaiaiko Itzurunek eta Donostiako Kontxak sufritu dute eta udan berriz, Gorlizek, Barrikak, Hondarribiak eta Donostiako Zurriolak.

Dena den, neurriak hartzeko orduan, hondartzen eta itsaslabarren artean banaketa nabarmena egin du Jaurlaritzak, eta ekologista talde asko haserretu da hartutako erabakiengatik.

Hamar hondartzatan metro bateko hondoraino sartuta laginak atera dira, eta behin fuela garbitutakoan, kutsadurarik ez dagoela baieztatu dute. Gainera zein hondar azpia garbi dago. Ez da gauza bera gertatzen itsaslabarrekin eta haitz askorekin. Garbitu arren, segituan zikintzen dira. Josu Erkiagak dioenez, hondartzak garbitzen jarraituko dute egindako lanak merezi duelako, baina itsaslabarrak garbitzeak oraingoz, ez du zentzurik, segituan berriz zikintzen direlako.

Hegaztiak, arrainak eta hondartzak aipatu ditugu, baina udaz geroztik fuelak gizakiarengan eragindako kalteen zurrumurruak asko izan dira. Erkiagak baieztatu digunez, fuelak azalean zuzene-

neko kalteak eragin ditzake, hau da, azaleko gorrituak eta irritazioak. Bestelako ondorioz ez da identifikatu oraingoz.

Nork ordainduko ditu kalteak?

Bi auzi daude martxan. Bata Corcubion-eko auzitegian eta bestea, Estatu Batuetako Houston-en dagoen ABS (American Bureau of Shipping) Prestigeren sailkatze elkartearen kontra. Corcubion-eko kasutik ondorio penalak gehiago espero dira zibilak baino eta beraz, kalte-ordainik ez du espero Eusko Jaurlaritzak. Bigarrenari ordea, 50 milioi dolarreko kalte-ordainak eskatu dizkie Jaurlaritzak, Gipuzkoa eta Bizkaiko foru aldundiek eta Donostiako Udalak eta kalte-ordainik helduko den esperantza badute.

Espainiako Gobernuaren jarrerari dagokionez, egoera ez da aldatu. Gastatutakoa gastatuta dago, baina Erkiagak dioenez hau da Gobernuaren jarrera: "Zuek ordaindu eta gero hitz egingo dugu". Adibide moduan, Europako Batasunetik 57 milioi euro lortu ditu Espainiako Gobernuak eta Euskal Autonomia Erkidegoan urrirako 55 milioi euro gastatuko zirela aurreikusita zegoen. Europako diru laguntzak Gipuzkoa eta Bizkaiko orain arteko gastua kitatuko luke, baina, noski, diru hori Prestigek eragindako kaltetu guztien artean banatzeko da.

Amaigabeko eskarmentua

Prestigeren hondoratzeak, Urquiola (1976) eta Aegean Sea (1992) ontzien katastrofeen ondoren, petrolioaren hirugarren marea handia ekarri zuen Galiziara, eta orobat Bizkaiko edota Gaskoiko Golkora. Bien bitartean, beste bi ontzien petrolioak Europako itsas ertzak zikindu zituen: Erika (1999) eta Baltic Carrier (2001).

Hemendik aurrera zer?

Okerrena pasa dela uste da. Fuela ez da orain arte bezala iritsiko kostaldera. Tartean behin ukituko gaitu fuelak eta unean uneko neurriak hartu beharko dira. Horrek ez du esan nahi Prestigeren hondamendiaren krisia amaitu denik eta hemendik aurrera ezer egingo ez denik. Itsasoan oraindik 3.000 tona dabilta bueltaka. Txalupa batzuk jarraituko dute uretara ateratzen, baina zatikatutako fuela jasotzea zaila da. Kostaldera datorrena jaso beharko da eta horregatik, hondartzako garbiketa zerbitzuak ez dira etengo oraingoz. Itsaslabarrak garbitzeko asmorik ez du Jaurlaritzak garbiketak zerbaitearako balio duela ziurtatu arte. Ikerketa batzordean lanean ari den Aztik (arrantza eta elikadura alorretako ikerkuntza zentroa) egunero egiten du egoeraren analisia eta datu horien arabera hartuko dituzte neurriak. Azti krisiari aurre egiteko sortutako informazio eta jarraipen batzordearen barnean ari da lanean. Batzorde honek lanean jarraituko du, egoeraren diagnosa egin eta irtenbideak jartzen. 2003, 2004 eta 2005 urteetan lau milioi eta erdi euro gastatuko dituela aurreikusi du Jaurlaritzak.

Hurrengo baterako eskarmentua

"Ez dadila berriz horrelakorik gertatu gure kostaldean!" diogu, nahiz eta segituan Araujoren hitzak gogoratu: egunero hamar Prestige planeta honetan. Josu Erkiaga, Biodibertsitate alorreko zuzendariak esan digu ez dela horrelakorik berriz gertatuko. Ez da Galizian gertatuko, ez da

Alfonso Caño, Gernikako Ekologi Lan Taldeko kidea "Eusko Jaurlaritzak ez du kontuan hartu jendearen erreakzioa"

Zein ondorio atera duzue urtebete ondoren?

Batetik, agerian geratu da boluntario gisa aritzeko jende asko dagoela prest. Kasu honetan Prestigen hondoratzea gertatu delako, baina bestelako egoeretan ere herritarrak borondate itzela erakutsi du. Bestetik, Eusko Jaurlaritzak ez du kontuan izan jendearen erreakzioa, ez da gutaz fidatu.

Zein egoeratan?

Boluntarioek izena eman zuten zerrendetan eta datu asko eskatu zitzaizkien. Jende hori lanerako prestatzeko ahaleginik ez zen egin eta ez zaigu ezertarako deitu. Itsas txoriak ornitologoek bildu dituzte eta zaindu. Jaurlaritzaren kopuruek eta ornitologoek emandakoek ez dute bat eginen. Gai honetan dominak arrantzaleek jaso dituzte eta ez boluntarioek. Arrantzaleek egindako lanagatik kobratu dute (eta ez diet ezer kentzen) eta ornitologoei egindako lana ere ez diete onartu.

Ekologista eta boluntario taldeak ez zarete ados jarri.

Ez. Talde batzuk prest geunden Eusko Jaurlaritzarekin hitz egin eta garbiketa eta gainerako lanetan laguntzeko. Talde batzuen iritziz lan horiek ez ziren boluntarioek egitekoak, Frantzian adibidez, Eri-karena gertatu zenean osasun arazoak agertu zirelako. Iparraldean esate baterako, berdeek lana egiteari uko egin diote.

Orokorrean, nola baloratzen duzu erakundearen erreakzioa?

Espainiako Estatuak zein Eusko Jaurlaritzak lanaren zati handiena egin gabe utzi dute. Horrelako egoeratan ezin da inprobisatu eta ezin dira gauzak egin bakoitzaren borondatearen arabera.

Hondartzen eta itsaslabarren garbiketa dela-eta ika-mika izan duzue.

Hondartzak garbitzera mugatu dira. Hondartzak ekosistema hilak dira, baina eragin soziala dutenak. Hegoaldean sikiera garbitzen jarraitzen dute, Iparraldean uda amaituta garbiketari utzi diote. Itsaslabarretan garbitzen ez digute guri utzi, arrisku-tsua zela-eta...

fuel mota bera isuriko, ez da neguan izango... Gerta daiteke horrelako hondamendiren bat, baina agian Bilboko superportuan hondoratuko da ontzia eta fuelaren ordeaz gasolio orbanak agertuko dira... Hondamendia errepikatuko balitz ehuneko ehunetan jakingo litzateke nola erreakzionatu, baina ez da horrela izango. Baina, noski, eskarmentuak balio du. Adituek dioten bezala, protokoloak finkatu dira, hau da, araudi bat ezarri da larrialdi egoeran nola lan egin jakiteko. Araudiak gastuak, egiturak, baliabide materialak eta giza baliabideak, lan taldeen antolaketak, segurtasuna... jasotzen ditu. Protokoloak zehazteaz gain, lana hain gaizki ez dela egin adierazi digu Erkiagak. Frantziarrak aho zabalik geratu omen dira Jaurlaritzaren erreakzio gaitasunagatik. Metodo arkaikoak erabiliagatik (arrantzaleen salabardoak) ez Eri-kako eta ez Exon Valdeseko hondamendian ez omen zuten lortu hain egun gutxitan hainbeste fuel itsasoan jasotzea. Frantziarrekin ez, baina Gipuzkoako zein Bizkai-ko hainbat ekologista talderekin ez dira hain ondo moldatu erakundeak. Kritikak gogorrak izan dira. Josu Erkiaga zuzenean aritu da talde hauekin lanean eta ondorio bat atera du garbi: gizarte zibila oso sendo dagoela, aste bitan 3.000 boluntarioko zerrenda egin

zelako. Beste kontu bat da gero nola bideratu parte hartze hori.

Batzuk harro daude egindako lanarekin, beste batzuen ustez, inprobisazioak egun batetik bestera belztu den itsasoa garbitzeko ez du balio.

Denbora gutxian ikus dezagula Kantauriko kostaldea beltz eta ez itsasoa betirako hilobi. ■

NAZIOARTEKO TRIKITIXA JAIALDIA

**Kursaal-eko
Ganbara Aretoan
2003ko**

**Azaroaren 22an,
Larunbata, 20:00etan**

**PARTAIDEAK:
IRLANDA
FRANTZIA
PORTUGAL
EUSKAL HERRIA**

Laguntzailea

Atolatzailea

Itxi gabeko Zauriak

JOSÉ AROCENA

Prestigeren petrolioia aspaldi iritsi zen Ipar Euskal Herrira, eta bere arrastoak Ingalaterra eta Normandiaraino iritsi ere. Honela esan digu José Arocenak, Normandiako Havre herritik etorri berriak. Itsasoa gero eta zikinago dagoela esan digu. Hogeita bost urte daramatza itsasoan kazetari eta argazkilari lanetan. Ondo baino hobeto ezagutzen ditu Galizia eta Akitania arteko itsasoaren berriak. Frantziako hainbat hedabideetara igortzen du bere informazioa. Sextan taldearen arima da, arima eta eragile bakarra ia. *Le sale boulot* (Lan zikina) liburuan Prestigeren tragedia erakutsi digu grafikoki. ARGIAri berriz, datorren kontakizunaren funtsa eskaini dio.

GASKOIKO GOLKOKO (Hegoaldean Bizkaiko golkoa deitua) arrantzari esker bizi direnek Erika petrolio-ontziaren hondamendia ezagutu zuten orain lau urte. Erikaren eskarmentua ezaguturik, ez zuten espero Madrilgo agintariak Prestigeren horren kudeaketa txarra egingo zutenik. Urte bat igaro ondoren, Ipar Euskal Herrian begi-bistakoak dira ondorioak. Arrantzaleek lan zaila eta zikina egin dute. Galipota biltzen aritu ziren bitartean eguneroko soldata irabazi ahal izan zuten. Gaitz erdi! Kalteak gero etorri ziren. Lehena, arrainaren gutxitzea. Halaber, Kantauri itsasoan ez zen horrenbeste arrain ziki-

nik jaso izan egundaino eta arrainaren salneurria %30 apaldu da. Bigarrena, arrantzaleek uda ondoren bildu ohi dituzten algek edo itsas gorbelek ez dute engoitik balio. Gorbelen bilketa arrantzaren lan osagarria da bertako arrantzaleentzat. Donibane Lohizuneko flotaren 15 ontzi, txikienak, lan horretan aritzen dira udazkenean eta neguan. Urteko soldataren %40 inguru irabazi izan dute lan honen bidez. Hendaiako Sobigel enpresak erosten zituen gorbekak. Aurten, gorbekak garbi-garbiak izan ezean ez erostea erabaki du enpresa honek. Gorbekak ehunetik ehuneari garbi izan behar dira eta galipotaren

arrastoek alferrikakoa bihurtu du langintza hori. Botiketarako erabiliak izaki ez dute zikin ñimiñorik onartzen. Orotara, arrantzaleek 300.000 euro galdu dute urte honetan. Hartara, 15 arrain-ontzi horiek Baionako portua blokeatu dute berriki. Ekintzaren ondorioz eta ordainean 100.000 euro jaso dute gobernuaren aldetik.

Polmar plana fini

Ekainean, turismoaren etorrerarekin, Frantziako Gobernuak Polmar plana bertan behe- ra utzi zuen eta diru laguntzak ere bai. Katastrofeen kasuak bermatzeko plana da Polmar. Gobernuak ez omen zuen garbi jokatu, ordea. Parisko metroko afixek "Euskal Herriko hondartzak inoiz baino garbiagoak!" zeudela zioten. Gobernuaren kanpainan gezur- rarak besterik ez omen ziren aieratu. Hondartzak garbitu zituzten, baina labarrak eta kalak zikinak daude oraindik ere. Hendaiatik Sokoarako labarrak ikusi besterik ez dago. Itsasoan barrena, berriz, orban handiak dabilta harat-honat: 10 eta 20 metroko orbanak. Fuel-xafla dira, asko, finak eta luzeak. Gaileta modukoak badaude bestalde. Hauek lodiak.

Hala ere, Frantziako Gobernuak Prestige- ren hondamendiari aitziki egiterakoan nahiko ondo aritu zela diote Iparraldean. Erikaren esperientziak Prestigerenari oldartzeko balio izan bide zion. Frantziako Armadak arrantzaleen koordinazio lana erraztu zuen hegazkin eta gerraontzien bitartez. Lan isila, baina handia izan zen. Halaber, Frantziako zientzialari eta adituek Hego Euskal Herrian hondamendiari eusteko erakutsitako gaitasuna goraiatu dute, Eusko Jaurlaritzaren eta gizartearen erantzukizun mailak eta kemenak txundituta utzi ditu.

Itsasoa gero eta zikinagoa

Alta bada, itsasoa gero eta zikinagoa dago, fuel-olioz gain, plastikoz, botilaz eta egurrez gainezka. Lur ertzak gero eta hondatuagoak petrolioaren isuriengatik. Ez da zikinkeria bakarra, ordea. Kutsadura kimikoa ere bada- go, are txarragoa. Ameriketarik datozen ontziak egunero dabilta gure itsasoan. Azidoa dakarte. Konparazioa: Bilbon deskarga- tu eta Baionara doaz beste gai bat hartzera. Gai kimikoak ezin dira nahastu ordea. Gai baten arrasto ñimiñoak bestea hondatuko bailuke. Bilbon ez dago ontzien tankeak garbitzeko tresneriarik, ezta Baionan ere. Itsa- sontzi berriek auto-garbitetarako sistema dute eta utzikin toxikoak gordetzeko tanke berezi bat, gero portuko tanketan hustu egi- ten dutena. Holako gutxi dago haatik. Ontzi gehienek ez dute tanke hori. Gehienek tan- keak garbitu ahala beren hondarrak -gasak,

José Arocena, itsasoko kazetaria

"Arrantzaleek merezi zuten *Le sale boulot* liburua"

Prestige *Le sale boulot* argazki liburuaren egi- lea zara. Nondik nora liburu hau?

Erikaren petrolio-ontziaren urperatzeak ekarri zuen hondamendiari buruz ez zen deusik egin, ez zen lekukotasun grafikorik argitaratu. Itsasoan ari garen kazetariak kezkatuak ginen. Prestigeren katastrofea gertatu zenean Erikak utzi zidan aran- tza atera nahi nuen eta lekukotasun grafiko hau burutu dut arrantzaleen gorazarre gisa. Arrantza- leek egin duten lan alimalea ez dadin ahanzi nahi nuke.

Prestigeren hondamendia erakusten duten 2.000 argazki dituzu. 200 liburuan daude. Miarritzen erakusketa bat paratu duzu, bestalde.

Bai. Miarritzeko Itsas Museoa. 70x50eko 22 argazki osatutako erakus- keta zabalik dago irailaren 23tik datorren urtarrilaren 4ra. Aurrerantzean, erakusketa bera Parisko Senatuan zabaldu nahi nuke, ahalegin horretan ari naiz. Hegoaldera ere eraman nahi nuke, baina itsasertzeko herrietako areto txikiagoetan jartzeko.

Kostu handiko lana egin duzu. Irabazpen gutxi horretatik, beraz?

Irabazpenik batere. Liburuaren gastuak estaltzeko doi-doi. Dirurik ez badut galtzen, kontent. Arrantzaleek lan hau merezi dute ordea. Pentsa, arrantzaleek beraiek 20 liburu erosi zituzten eta Sextanek Prestigeri buruz osatutako txostenarekin batera igorri zizkieten Frantziako diputatuei. Horrek poz handia eman dit.

Diru laguntzei esker

Arrantzaleek 300.000 euro galdu dute urte honetan. Hartara, 15 arranontziek Baionako portua blokeatu dute berriki. Ekintzaren ondorioz eta ordainean 100.000 euro jaso dute gobernuaren aldetik.

azidoak- itsasora botatzen dituzte. Ez dira begi-bistan ageri, baina ur handietan nahastu eta kalte izugarria eragiten dute gure gorpuz- tean. Kutsadura honi ibaietatik datorrena gehitu behar zaio, lantegiek isuria. Itsasoko kutsaduraren %70 lurretik heldu da. Egungo eredu eta sistema ekonomikoak ezin izan dio garaian garaiko izurrite honi aurre egin orai- nokoan.

Frantziako (UMP) eta Espainiako (PP) Gobernuen arteko harremanen lekukotasun bat azkenik. Alderdiok esparru edo ideolo- gia berekoak diren arren, frantsesek oso gaizki pasa dute Prestigeren kudeaketaren karietara. Frantziako politikoez ez zuten kri- tika gogorrik egin publikoki hedabideen aitzinean, hondamendiaren errua sinplifika- tu eta orokortu zuten. Espainiar agintariak egin zezaketen guztia egin zutela erran zuten hitz goxoz. Espainiako Gobernuareki- ko itxurak gordetzeko moldeak besterik ez dira izan ordea. Mikrofonoak eta kamerak itzalitakoan izugarritzko egurra eman diete agintari espainiarrei. Anartean, Akitaniako eskualdeko dozena bat herrik Prestigeren aferari buruzko salaketa ezarri du Stras- burgoko Auzitegian parte zibil gisara, Madrilgo gobernuaren erantzukizuna eskatu du. Herriek ez dute itxurarik maite ezta aise barkatzen ere. ■

«Nire zesta ez ukitzen e

Harategiko

lana utzita, Miamin cow
boy izan zen, pilotak bala diren
eta jokoak errifle baten zehazta-
suna eskatzen duen kirolean.
Ume txiki bat bezala zaintzen du
zesta, igurtzi gozotan, zumerik
xumeenak ere hondoratu baitezake
pilotaririk handiena, gaizki zaintzen
bada. Beste hainbesteko tentuz gordetzen
du aitak 1936an irabazitako trofeo hura,
gerran lurpean ezkutatu zutena.
Aitarengandik jasotako zaletasuna
hurrengo eskutan jartzea da bere kezka.

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Amaia Linares

Katxin Uriarte

Aitak erakutsita hasi zinen zesta-puntan jokatzeko.
Aitak trofeo historikoa ere jaso zuen...

Aita bere sasoiaren eskuz aritua zen, amateur
moduan. Gure aitak eta osabak Bizkaiko
Batzokiko Txapelketa hirutan irabazi zuten
jarraian, 1934tik 1936ra. Aita eta osaba izan
ziren, hain justu, txapelketa hori irabazi
zuten azkenak, gerraz geroztik ez baita gehia-
go jokatu Batzokiko Txapelketarik. 1936ko
trofeo hura gerran ezkutatuta egon zen, lur-
pean. Aulestiko batzokian zegoen gainerako
trofeoekin batera, eta gerra etorritako pertso-
na hura zahartzen ari zela eta berak ateratzen
ez bazuen betiko han geldituko zen beldu-
rrez, lurpetik atera eta gure etxera ekarri zuen
trofeoa. Nahiko baldintza kaxkarrean zego-
en. Urte batzuetara neuk txukundu nuen.

Etxeko ganbaran dut, ez polita delako, histo-
rikoa delako baizik.

Aita 1930etik 1936ra aritu zen amateur
moduan. Gero sei urtean egon zen kartzelan,
behartutako lanean. 40ko hamarkadan osteria ere
aukera izan zuen frontoira joateko. Markinan,
Gernikan eta Durangon hasi zen zesta- puntan.
Ni 9-10 urte neuzkala hasi nintzen aitarekin
frontoietara joaten. Txisterra bat erosi zidan, eta
hala hasi nintzen jokatzeko. Nire lehenengo fron-
toia, Aulestiko elizako horma izan zen. 12-13
urterekin Gernikako eskolan hasi, eta 15 urte-
kin debutatu nuen profesional moduan. Orduko
sasoiaren Espainian ez zegoen aukera handirik. 16
urterekin Miamira joateko aukera izan nuen.
Gernikako frontoia Miamiko eskola moduan
zen, amerikarrek laguntza ematen zioten Gerni-
kako frontoiari, harrobia sortzeko. Hemen jende
asko debutatzen zuen nahiko arin, eta soldadu-
tza derrigorrezkoa zenez, jokoan Amerikarako
beste ziren gazte askok boluntario modura auke-
ratzen zuten, frontoia zuten lekutara joan ahal
izateko: Bartzelonan, Zaragozan, Madrilan,
Mallorcan frontoiak zeudenez, hara joaten ziren
pilotari gazteak.

Miamira joatea ez zen aldaketa txikia izango.

Curriculum

- JAI0: Aulestin, 1956an.
- ZESTA-PUNTAKO JOKALARI OHIA.

Palmares

- Munduko txapeldun, bakarka, 1996an.
- Munduko txapeldun, binaka, 1997an eta 1998an.
- Euskadiko txapeldun, binaka, 1992an eta 1997an.
- Donibane Lohitzuneko Nazioartekoak irabazi zituen, 1992an eta 1993an.
- Biarritzeko Urrezko Eskularrua irabazi zuen 1995ean.
- 2000. urtean, Espainiako Batzorde Olimpikoak Kirol Merituaren saria eman zion. Urte berean erretiratu zen.

dot inori uzten»

Ingeles ez genekien, baina Miamin ez zen ingelesaren beharrik, ez lehen eta ezta orain ere. Miami Kuba txiki bat zen, 60ko hamarkadan askok irten baitzuen Kubatik. Gaur, berriz, Miami Kuba handi bat da. Ingelesa ere entzuten genuen, baina gu kubatarrengana joaten ginen.

Guretzat pentsa zer zen, honako herri txiki batetik, baserritik irtenda, Miami bezalako hiri batera joatea. Batez ere klima aldetik aldaketa itzela zen. Hura tropikoa da, eta beroa jasan ezina zen niretzat! Miamin lau hilabete eta erdiko denboraldiak egiten genituen, eta gainerako denboraldia hemen egiten genuen. Hala jardun nuen zazpi urtean.

Miamin bai apustuak egiteko eta bai partidak jokatzeko sistema erabat ezberdina da, ezta?

Bai, joko asuntuan hangoa kiniela sistema da. Han jendeak zaldi lasterketak, zakur lasterketak ezagutzen dituenek, frontoiko apustua ere gisa horretara egiten dute. Adibide bat ipintzeko: zaldi lasterketetan zortzi zaldi badira, kinielan zortzi zenbaki izaten dituzu, eta zuk postuak asmatu behar. Frontoiko sistema ere bera da: zazpi pilotari bikote badira, denek denen kontra jarduten dute, tanto gutxiko partida motzetan, harik eta bikote batek zazpi partida irabazi arte. Kinielan asmatu egin behar duzu bikote bakoitzak zein postutan bukatuko duen. Han gauza da partidak arin amaitzea, jendeak beste kiniela bat jokatu ahal izateko. Funtzio bakoitzean 12 kiniela inguru jokutzen ziren. Eta jendea programa bati begira egoten zen, han ikusten zuen bikote bakoitzak zenbat bider irabazi izan zuen, edo zenbatetan egin izan zuen bigarren. Emaizten segimendua egiten zuten, ez zioten jokoa-ren kalitateari begiratzen, edo pilotari bakoitzaren ezaugarriari, edo pilota bizia edo motela zen.

Hemen ez du balio hango sistemak, beste modu batera ikusten delako pilota. Hemen pilota partida borroka baten moduan ikusten da, boxeoko konbate baten moduan. 35 tantora bidean, hasieran ezin dituzu indar guztiak ahitu. Bakoitza nola dagoen tanteatzera irten behar duzu, nolako pilotak diren ikusi... Partidan psikologiak garrantzia handia dauka, bestea fisikoki nola doan ikusi behar duzu, eta ez diozu era-

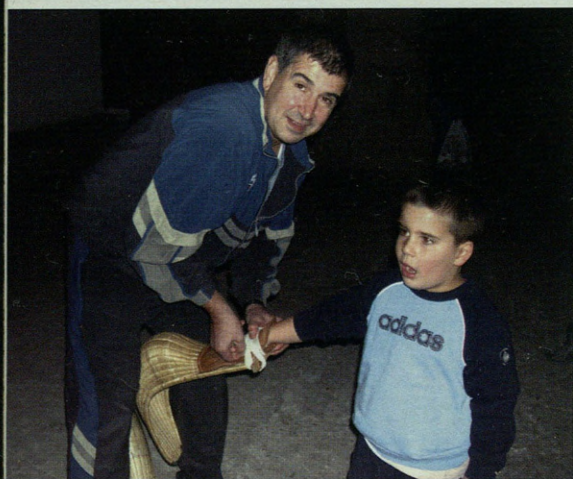

Orain 35 urteko joko gehiago gustatzen zizaion, gaurko pilota biziarekin egiten dena baino. Bestetik, egun zikin jokatzeko omen da. Arau zorrotzagoak jarriko lituzke joko zikinerako.

kutsi behar makalago zaudenik, hala izanda ere. Ez diozu adierazi behar txikituta zaudela eta derrigor bukatu behar duzula tantoa pilotakada bakarrean, ez zaudelako hamar tantoz irauteko moduan. Partidan zehar halako momentuak daude. Bestetik, partidaren azkenera fisikoki ondo iritsi behar duzu, eta ordu eta erdi inguruko partidak direnez, prestakuntza fisiko izugarria behar duzu.

Zesta-punta, kirol gisa, nondik dator?

Irakurri dudanaren arabera, hasieran ezkerreko hormarik gabe jokatzeko zen. Ezker hormarena orain 150 urte inguru etorri zen, fraideak-eta komentuko edo elizako ezker horman jokatzeko hasi zirenean. Bestetik, txisteraz jokatzeko modalitatea pasaka izenekoa zen, ez zen zesta-punta. Orain 120 urte inguru, Argentinara joandako pasakari batek, besoan zuen lesioa zela-eta egokitu egin zuen bere zesta: luzatu egin zuen eta tripatxoa edo poltsa atera zion. Horri esker

Miresmena.

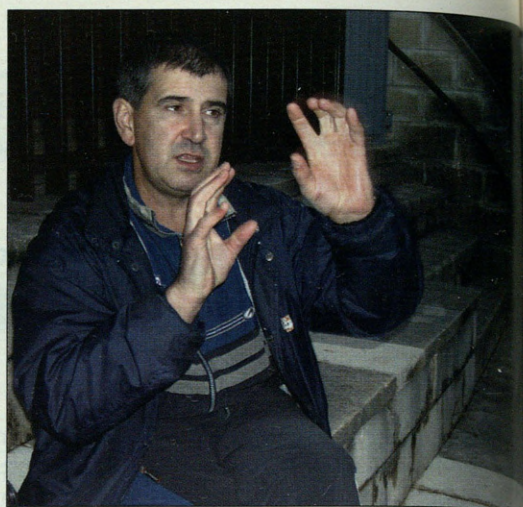
"Umetan idolo bi nituen. Niretzat Ondarres aurrean eta Txurruka atzean ziren... esplika ezin den zerbait, miresmen hutsa. Ez zait ahaztuko 11 urterekin frontoian lehen aldiz ikusi nituen partida hura. Jan beharrean ikusi nituen. Handik bost urtera eurekin nengoen aldageletan, lehen aldiz. A zer erreparoa. Hori bai, kantxara irteerakoan ahaztu nituen erreparo guztiak".

pilotari abaila handiagoa ematea lortu zuen, nahiz eta jokoa zikinagoa zen. Txistera horri izena ipini zion, muserra. Hemendik Argentinara joan ziren euskaldunek (bigarren karlistaldiko errefuxiatuek-eta), sustraiak ez galtzeko pilotan jarduten zuten Argentinan, eta handik ekarriko zuten zesta berezi hura.

XX. gizaldiaren hasieran Jai Alai sortu zen. Enpresariak Kuban eta Miamin frontoia ipintzearekin asmatu zuten. Formula hark funtzionatu egin zuen eta urte askotan negozio bat izan da, nahiz eta gaur ez egon momentu onean.

Amerikan zesta-puntaren beherakada hori zerk ekarri du?

Joan den aspaldian beherakada handian dago zesta-punta, zirkunstantzia askorengatik. Orain 15 urte pilotariok greba egin genuen baldintzak hobetzeko eskatuz, baina prozesua astotu egin zen: geu pilotariok ere, apur bat erradikalizatu egin ginen, enpresariak ere berdin, eta bata eta bestearen egoskorkerian luzera jo genuen. Enpresa batzuk kiebra jo zuten, itxi egin ziren. Guk ez genuen uste halakorik posible izango zenik, baina gero konturatu ginen baietz; frontoi batzuk itxi egin ziren. Greba haren ondorioz amerikar pilotari gazte batzuk irten ziren, pilotan jardun bai, baina maila askorik ez zutenak. Hor ikusi zen kalitateak ez ziela ardura izan enpresari amerikarrei, mailarik ez zuten mutil horiekin segi baitzuten. Jokoa asko jaitsi zen. Geroxeago, oraindik frontoiak martxan zituzten estatuetara, loteriak eta halako jokoak antolatzeak baimena etorri zen. Jendea hor jokatzen hasi zen. Azken batean gauza denak

pilatu ziren, eta gaur zesta oso egoera txarrean dago. Gaur urte osoan zabalik dauden bi frontoi geldituko dira, eta beste bi frontoi denboraldi motzak egiten dituztenak.

Euskal Herrian zein da zesta-puntaren egoera?

Hemen zesta-puntako denboraldia beti udakoa izan da. Neguan Ameriketara jokatzen zuten pilotari figurak udan etortzen ziren hona, uda zen hemen ondo irabazten zen garaia. 1966tik 1984 ingurura arte zesta-punta gorago egon da eskuzkoa baino, udako partidatan. Baina Amerika zen, batez ere, zesta-puntaz bizi ahal izateko lekua. Eta Amerikan pasa denaren ondorioa da hemen zesta-punta hain txarto egotea.

Eskuzko pilotak arrakasta izugarria du telebistan. Zesta-punta ere ez al da egokia telebistarako?

Arazoa da, momentuko trenan galdu egin genuela. Telebistan zesta-punta ematen hasi ziren eta bazuen bere audientzia. Baina gero eskuzkoa ematen hasi zirenean, enpresa edo pertsona batzuen arteko liskarra sortu zen, eta liskar hori konpontzeko eskuzko partida asko sartu zituzten telebistan. Diru asko mugitu zen, eta istorio horrek denak zesta-puntari kalte handia egin zion. Telebista pastel handia da; pastel horretatik %90 eskuzkora doa, eta beste %10 gelditzen zaie zesta-puntari, palari eta erremonteari. Ez dago ondo banatuta pastel hori. Banatzeko modu horren arrazoia kirol bakoitzak duen audientzia da, eta eztabaida betikoa da. Nik uste behar den publizitate eta baldintza guztiekin egingo balira gauzak, zesta-puntak ere edukiko lukeela daukana baino audientzia gehiago, nahiz eta eskuzkoa izan hemengo kirol nagusia.

Telebistan partida gehiago emateak asko aldatuko luke zesta-puntaren egoera. Azken batean telebista diru iturri bat da eta diru horri esker materiala eta pilotarien baldintzak hobetuko lirateke, eta baldintzak hobetuta pilotariak kalitate hobea eta prestaketa fisiko hobea lortuko lituzkete. Gaur zesta-puntatik soilik ez da

Bertsoa

DOINUA:
BIZKAIKO ABERTSAK

Pelota jaso eta
horma bere eske,
bidaltzen zaio eta
dioala aske.
Baina partiduetan,
nahiz askok ez uste,
pelotazale asko
harritu litezke
burua nekatzeaz
gorputza hainbeste.

Aitor Mendiluze

inor bizi, nork bere aparteko beharra dauka. Baldintza horietan, dedikazio osoz hartu ezin duzunean kirola, ez da batere erraza betebetan prestatzea.

Zer behar da egoera altxatzeko?

Gazte jendea frontoira ekartzea. Kirol hau bukatu egingo da, gazte jendea erakartzeko beste sistema bat aurkitzen ez bada. Belaunaldi erreleboa falta da. Baina hori nola lortu neuk baneki, aspaldi egingo nuke. Pilotariak badaude, kalitatea badago, baina gazte jendea ez dator frontoira, betikoak biltzen gara. Sarrera merkeagoak ere jartzen dira, baina ohitura kontua dela uste dut. Zesta-puntako eskoletan ere inor ez dabil. Gaurko figura handiena Goikoetxea da, ezagutzen dut hark zer irabazten duen, eta edozein gaztek hori baino nahiago izango du eskuz jardun. Zestean enpresa bakarra dago eta ez da zarratzera iritsi, baina orain sei urte, urte osoko kontratua zeukaten pilotariak, orain hilabete batzuetakoak soilik dituzte. Gaur egun hilabete batzuetan frontoia zarratuta egoten da.

Iparraldean jende gehiago joaten da partidak ikustera.

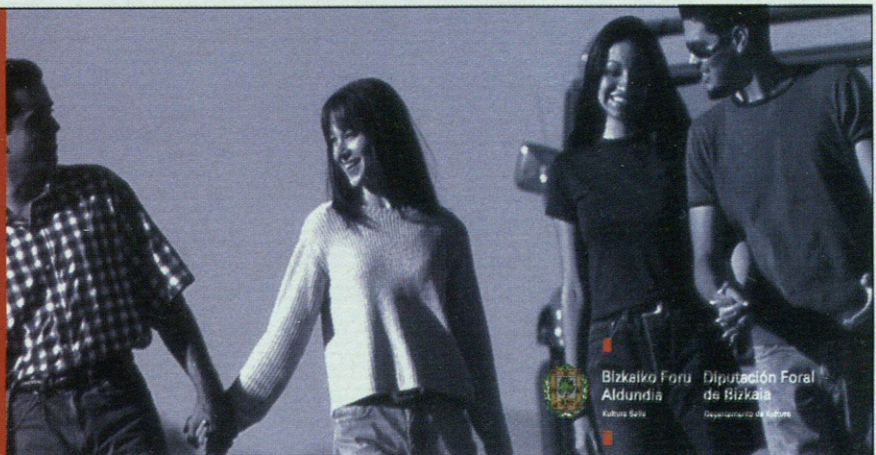
Bai, baina hangoa beste istorio bat da. Han

urtean bi hilabete eta erdian jokatzeko da, udako turismoari lotuta. Donibane Lohizune, Biarritz eta inguru horietan 20.000 biztanle badira, uztailan eta abuztuan turistekin 200.000 izatera iristen dira. Bi hilabete horietan jendeari ondo pasatzeko aukerak eskaintzeko, udaletxeak eta turismo departamentuak pilotari laguntzen dio, golfari edo surfari bezala. Udan pilota eskaintza itzela da, eskaria itzela delako. Nik han disfrutatzen dut gehien. Urtero joaten naiz, batetik lagunak agurtzera (han 25 urtean aritu bainintzen uda oro jokatzeko), eta bestetik sortzen den giroagatik. Frontoia alemanez, frantziarrez gainezka egoten da, eta isiltasuna erabatekoa izan ohi da (hileta ematen du askotan). Ez dago apusturik, ikuskizuna da huts-hutsean. Frontoia beterik sortzen den giroa, "glamour" hori, jada Donibane Lohizunen eta Biarritzen bakarrik gelditzen da. Eta segi dezala. Hemen ere poliki-poliki hori gertatuko dela iruditzen zait. Pilotan dirua jokatzeko hori amaitzera doa. Frontoian dirua jokatzeko dutenak, benetako jokalaria, 50 urtetik 65 urtera bitarteko jendea da.

29 urtez jokatu duzu zesta-puntan. Zein izan da nabaritu duzun aldaketarik garrantzitsua?

Niri orain 35 urteko joko klasea gehiago gus-

gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

tatzen zitzaidan gaurkoa baino. Materialean dago diferentzia. Lehen materiala naturala goa zen, pilota motelagoa zen. Pilotariak dominatzen zuen pilota. Teknikarekin pilota mendean hartu eta gura zuen lekuan ipintzea zen artea. Orain alderantziz pasatzen da: hain daude pilota bizkorrak, tanto asko ez direla pilotariak berak eginak, hormak eta abailak eginak baizik. Oraingo kirolariarengan gimnasioko pilotaria izatea hobesten da, pilotari teknikoa izatea baino. Niretzat ikuskizun aldetik galdu egin du kalitatea. Lehen egia da jokoa mantsoagoa zela, baina zeu zenbiltzan pilotari esaten nora joan behar zuen. Bestera, pilotakada askatu duenak ere ez daki zehazki nora doan.

Aldaketa hori 1975-76an jada gertatu zen Ameriketara, eta hango gauza denak ekartzen ditugunez, hori ere etorri zen. Pilotak oso garestia dira, horregatik Amerikan erabilitako pilotak hona ekartzen ziren, aprobetxatzeko. Hala etorri zen pilota aldaketa. Ni ere moldatu egin nintzen material berrira. Nire ezaugarriengatik pilota bizkorrarekin ere ondo moldatzen nintzen, aldaketarekin ez nuen ez galdu eta ez irabazi. Asko galdu zuten pilotariak ezagutzen ditut, baita ira-

Belaunaldi erreleboa da Katxinen kezka nagusia: "Gazte jenderik ez dator partidak ikustera. Zestapuntako eskoletan ere gaur inor ez dabil. Kirol hau bukatu egingo da, gazte jendea erakartzeko sistema aurkitzen ez bada".

bazten zutenak ere. Niretzako ez zen hainbesterainokoa izan, baina ikuskizunari ederki eragin dio.

Zer abiadura hartzera irits daiteke zestaz jaurtitako pilota?

Orain urte asko, Amerikako errifle marka batek zestaz botatako pilotakada baten abiadura neurtu zuen; horretarako makina batean zehar pasa behar zen pilota. Jakina, ezberdina da pilota ahal duzun abiadurarik handiengan bota, edo zehaztasunez abailan botatu batean kontrolatu egin behar duzu. Makina estua jarri zuten gainera, eta pilota han ezin sartu ibili ziren. Bada, makinan sartzen asmatu zutenetik, 280 km/orduko abiadura izan zen lortu zuten azkarrena. Makinan sartu gabeko pilotakada batzuk gogorragoak izan ziren.

Bala bat da. Nire garaian beti kaskoaz jokatu dugu. 1971n debutatu nuen, baina 1967an oraindik kasko barik jokatzen zen. Pilotakadaz hildakoak ere egon dira edo burua joanda gelditu direnak. Nik orain kasko barik ezingo nuke kantxan sartu ere egin. Egia da kasko barik gaur hartzen dugun hainbat arriskutan ere ez ginate-

keela sartuko, eta egia da kaskoa izanagatik gorputzean kolpea jasota ere aberia galanta egin daitekeela.

Gaur zikinago jokatzen dela ere esaten dute. Zer da joko zikina?

Pilota zestan sartu eta mementotxo batez zesttan mantendu behar duzu, gero kanoikada moduan botatzeko. Denbora hori ez da kronometroaz neurtzen, bertan dagoen epaileak ikusten du noiz egin duen joko zikina (epaileak normalean pilotari izandakoak dira). Joko zikinak abantaila gehiegi hartzea esan nahi du. Adibide batera, joko zikina gertatzen da pilota batera justu-justu iristen zarenean eta ahal den moduan balekoa bota beharrean, zestan denbora askoan eutsi, frontoian kokapen ona hartu eta azkenean desabantailan hartutako pilota horrekin zeu ateratzen zarenean abantailan. Hori joko zikina da, eta hori epaileak ikusi egin behar du. Orain, egia esan, zikin jokatzen da, gauzak uzten joan direlako. Joko zikina ere Ameriketatik etorri da. Araudia apur bat zorrotzagoa jarriko nuke.

Zesta mimo handiz zaintzen omen duzue. Zenbaterainoko garrantzia du zestak?

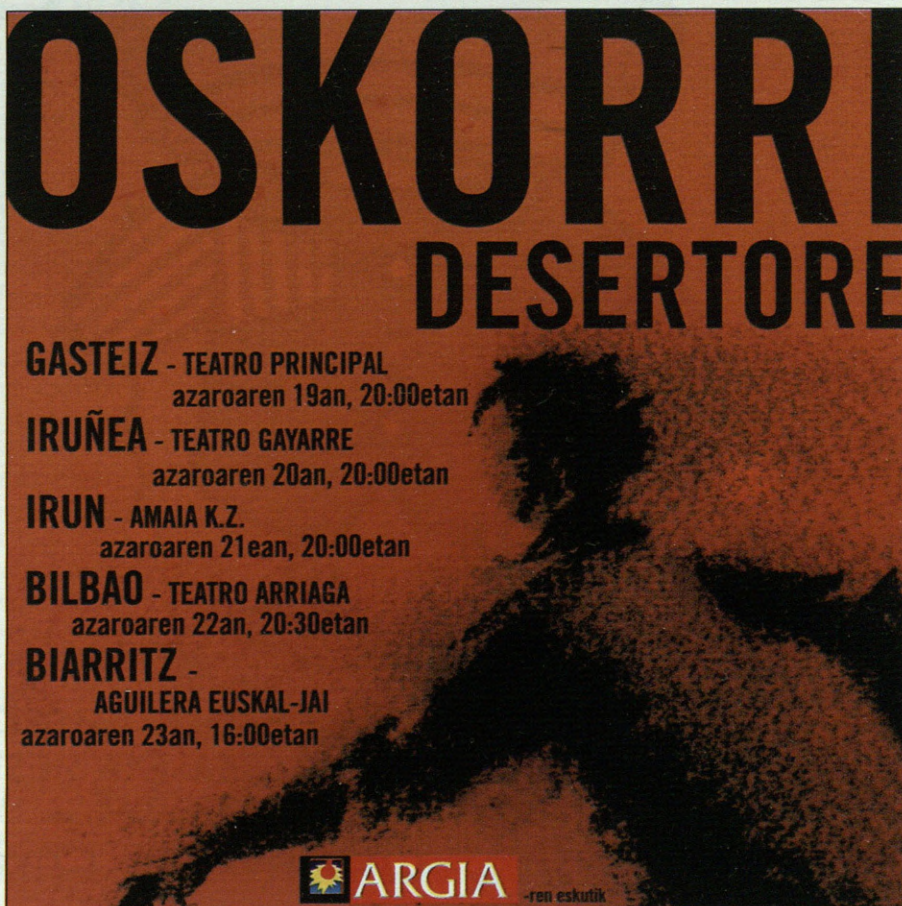
Elitean sartzen zarenean zestak berak, erremintak berak duen garrantzia ikaragarria da. Pilotari baten errendimenduan %70 erremintarena da. Askotan "halakok izugarri jokatzen du!" esaten dute, eta erantzuna da "bai, baina ikusiko duzu zesta aldatzen duenean zelako buelta etorriko zaion". Zesta ona duzunean sekulako maila hartzen duzu, sasoia ere hobetu egiten duzu, edonora iristen zara. Maila horren arabera jartzen dizute hurrengo partida, eta bitartean zuk badakizu txistera aldatu behar duzula, zaharrari jada onenak atera dizkiozulako; han aritzen zara, 10-15 egunetan tiki-taka, zesta berria puntuan jartzen, zaldi basati batekin bezala. Eta ezin jarri. Azkenean lauzpabost partida segidan galtzen dituzu, zesta aldatzeagatik.

Zestak eskuz egiten dira, zure neurrira, gustukoen izan duzun hura eredu hartuta. Baina sekula ez dago berdina egiterik. Zesta batek 10-12 partida irauten ditu batez beste, baina gerta liteke lehenengo partidari pilotakada batekin izorratzea. Partida batean sekulako pasada hartzen du zestak, eta gero busti egin behar da, baina urarekin zuk aurkitu behar diozu puntua, segun eta zestak zer

denbora duen, zesta lehorra den edo berdeagoa... Oso sentibera da, denborak, siku egoteak edo hezetasunak ere afektatu egiten dio. Erreminta puntu-puntu jarri behar duzu, behartutako momentutan errifle baten prezisioa eduki behar duzulako. Gainera, zesta ez badago baldintza onetan, lesioak etor daitezke. Pilotakada bat jasotzean zestaren aroek eman egin behar dute, malgutasuna eduki behar dute, bestela kolpearekin zure gorputza hasten da tiratzen eta orduan datoz lesioak. Ez sinesteko moduko pelikula da. Ume txiki bat bezala zaintzen dugu zesta. Horregatik nire zesta ez diot inori ukitzen ere uzten. Maniatikoa naiz, eta ez ni bakarrik, beste pilotari asko ere hala da. Nik uste nuen zestarekin bakarrik gertatzen zela hori, baina behin pala jokalaria batek esan zidan, eurek ere pala milimetrora lantzen zutela, alde batetik limatu, bestetik ez dakit zer egin... Eta ordura arte niretzat pala egur zati bat baino ez zen!

Kirol honek zer ondorio, zer lesio eragin ditzake?

Zestan jokatzen dugunok eskuineko besoan indar gehiago, bolumen gehiago, garapen gehiago izaten dugu, eta eskuineko sorbalda ere askoz garatuagoa izaten dugu. Pilotari gehienoi adinean aurrera goazen heinean etortzen zaiguna mokorretako desgastea da, kolpeen ondorioz. Askotan pertsona bati herrenean antzematen diozu pilotari izandakoa dela. ■

OSKORRI
DESERTORE

GASTEIZ - TEATRO PRINCIPAL
azaroaren 19an, 20:00etan

IRUÑEA - TEATRO GAYARRE
azaroaren 20an, 20:00etan

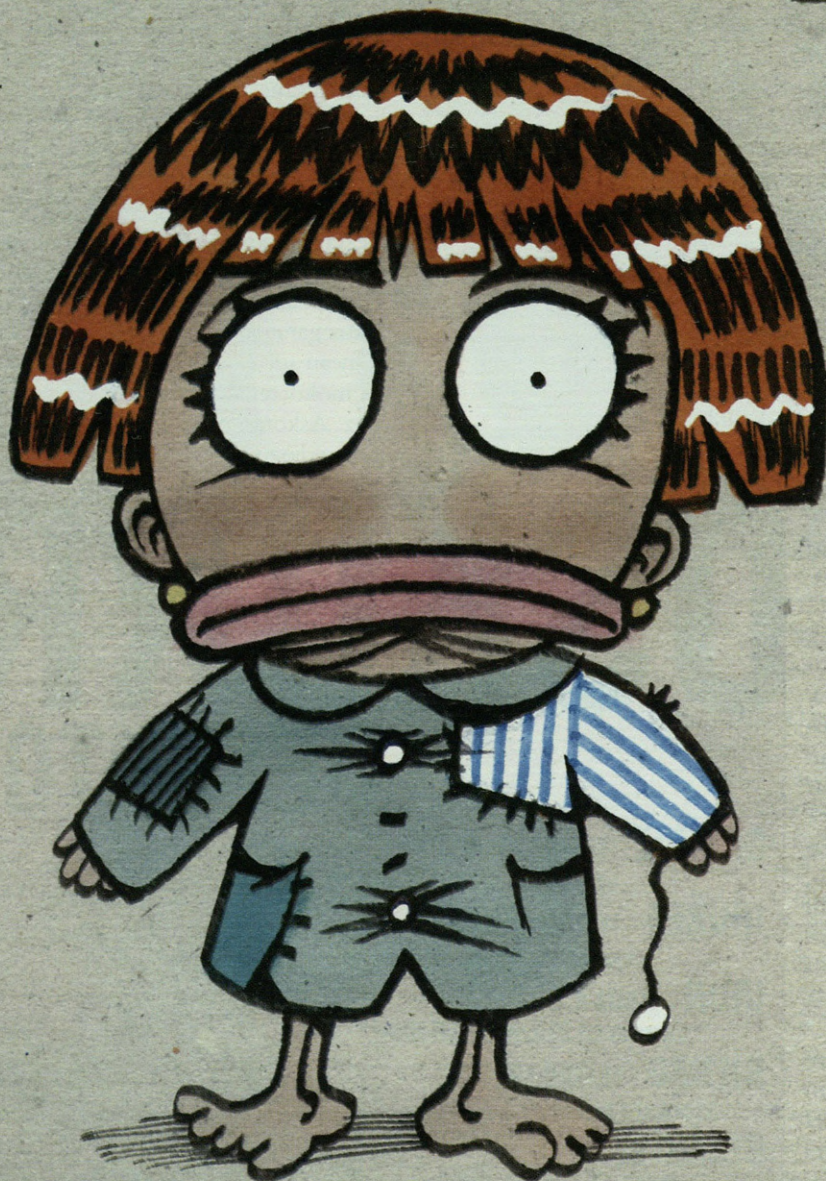
IRUN - AMAIA K.Z.
azaroaren 21ean, 20:00etan

BILBAO - TEATRO ARRIAGA
azaroaren 22an, 20:30etan

BIARRITZ -
AGUILERA EUSKAL-JAI
azaroaren 23an, 16:00etan

 ARGIA -ren eskutik

BERTOKINA

SK + JUANJIRIS

"GU GARA BERTAKO LEHENAK ; NOLA DAITEKE ORDEA AZKENAK
IZATEA GOBERNUARENTZAT ? MUGA ETA HESIRIK EZ ZEN
GARAIETARA ITZULI NAHIKO GENUKE... "NORK ERRAND ?
☐ ZONA NO VASCOFONA- ☐ SEASKAKO 1EK ☐ IXU BOSKIMAN BATEK
KO IKASTOLAKO BATEK

Agustín Errotalahehere

KAZETARIA

Iparraldea erreferendumaren bidean

Urriaren 11n Baionan egin manifestaldiak, 9.000 pertsona hurbil bildu dituenak, horrelako mobilizazioen zikloa bururatu du antolatzaileen hitzetan. Baina neholaz ere duela 10 urte "Euskal Herria 2010" hausnarketarekin abiatu mobilizazioarena, nahiz eta akidura edo etsidura nabaritu noizean behin.

Hamar urtez, hautetsiak, sindikatuak, elkarteak eta alor guzietako eragileak, hots gizarte zibila mobilizatu eta bildu da ezadostasun guzien gainetik Euskal Herriaren etorkizunaz gogoetak eta proposamenak egiteko. Jendarteak horrela bere etorkizuna bere gain hartzea goraipatua izan zen demokraziaren molde berritzailea bezala. Lan eredugarria Frantziako lurralde zenbaitetan aipatua eta kopiatua.

Gogoetak abiatu zituztenek ez bide zekiten zer-nolako ondorioak sortuko zituen. Proposamenak bideratzean, nabaritu baitzen Euskal Herriarentzat instituzio baten beharra. Sasi egitura batzuk sortu ziren, Hautetsien Kontseilua hala Garapen Kontseilua, instituzioaren falta gordetzeko, epe laburrera, diru ala botererik ez izanez, beren antzua frogatu dutena.

Separatismoaren bidean, indarkeriaren mamuz jantzirik, abertzaleen eskaria instituzioarena zela sinetsarazi nahi izan dute departamenduaren kontrakoei, etnia edo Hegoaldeko indarkeriari lotuz zikindu nahian. Errealitatea besterik da. Abertzaleek botoen %10-15 inguru ateratzen badute, %55 eta %65 artean dira gaur egun, inkesten arabera, departamenduaren aldekoak Iparraldean. Abertzalez gain jendartearen %40 inguru beraz! Gainera ez nornahi: ekonomia, kirola, kultura ala alor sozial guzietako eragile ala agintariak!

Gaur egun departamenduaren eskariak erroak azkar eta lodi eginak ditu gizartearen lur muinean. Batera plataformaren inguruan alderdi guzietako hautetsiek eta 110 batzordeek parte hartzen dutela ez ote da froga argiena?

Gehiengoaren galderari gobernuaren elkortasunak edo ezak gehiago baizik ez du indartzen aldekoen tema eta fermutasuna. Diputatu ala senatari, hautetsi handien ezeztzak gehiago baizik ez du nabaritzen beren mandataritzat duten axolarik eza.

GAIZKA IROZ

Ukapen horien ondorioz, indarkeriari buruz lerratzearen arriskua badago, zenbaitek piztu nahi baizik ez luketena. Larrun mendiko errepikagailuen kontrako atentatua manifestaldi bezperan, denek gogoan dugu. Arrisku mortala litzateke bide hori hartzea, zeren eta Batera plataformak bere batasuna zaindu behar baitu oroiz gainetik, aniztasuna atxikiz, gehiengoa zainduz, bortizkeria baztertuz eta determinazio osoz. Nola ote? Ekintza puntualak eginez? Egoitza ofizialak okupatuz?

Irudimen asko izan beharko du Baterak mobilizazioa bizirik eta berorik mantentzeko. Hori izanen da bere biltzar nagusiaren erronka. Gobernuak bideratu konstituzioaren erreformak, Korsikan bezala Iparraldean ere erreferendum baten egiteari atea zabaltu dio. Nola uka euskal jendarteari zer nolako etorkizuna nahi duen galdatzearen eskubidea? Iba-

Irudimen asko izan beharko du Baterak

mobilizazioa bizirik eta berorik mantentzeko.

Hori izanen da bere biltzar nagusiaren erronka.

Gobernuak bideratu konstituzioaren erreformak

Korsikan bezala Iparraldean ere erreferendum baten

egiteari atea zabaltu dio

retxe Lehendakariaren proposamenak ere gaurkotasun beroa ematen dio Iparraldeko erreferendumaren galderari. Batera plataformaren lanak galdera horren aldarrikatzea izan behar luke.

Ahantzi gabe, euskararen salbatzeak egun guzietako lehentasunezko lana izan behar duela.

Nicolas Sarkozy barne ministroa azaroaren hondarrera jitekoa dela-eta, hizkuntzaren aldeko neurriak iragarriko omen dizkigu. Ez ditugu gutxietsi behar. Laborantza ganbaraz, unibertsitateaz, departamenduaz oparirik ez digu ekarriko. Erreferendumaren nahia eta eskubidea ozenki entzunarazi behar diegu bera eta bere hautetsi adiskideei. ■

Pirmin Treku, dantzari baten ibilerak

Ez da makala joan den astean hartu nuen ezustekoa. Xabier Etxabe lagun zarautzarrak idatzi zidan herriko "Txaparro" aldizkarirako Pirmin Treku elkarriketatu zuela esanez. Zeeeeeee? Pirmin Treku! Euskal dantzari bati buruz idatzi daitekeen istorio ederrenetakoa osatzeko nahikoa osagai ditu Pirmin Trekuren bizitzak.

Juan A. Urbeltz-en *Dantzak* liburuaren hitzaurrean izan nuen Pirmin Trekuren berri lehen aldiz. Bertan, Luis Iriondok honako hau kontatzen du: "1958ngo urtean, Londresko Covent Garden antzokian Tchaikovski-ren *The Sleeping beauty* antzesten ari zen Royal Balletaren saioa ikusten nengoelarik, programari begiratzten hasi eta... non ikusten dudán Pirmin Trecu-ren izena. Margot Fonteyn, Svetlana Bariosova eta Michael Somes dantzari famatuén 'partenaire' bezala ziharduen goren mailako zarautzar dantzaria".

Abizen euskalduna zuen dantzari haren nondik norakoak ezagutu nahi izan zituen Luis Iriondok, eta "gerrako umea" zela jakin zuen berehala. Pirmin Trekuren aita errepublikazalea zen eta, gerraren norabidea okertzean umeak Ingalaterrara bidali eta gurasoek Mexikora ihes egin behar izan zuten. Horrela, iritsi zen Kent-er Fermin Aldabaldetrek, 7 urteko zarautzarra. 10 urte beranduago Ingalaterrako bizitzara erabat eginga zegoen gaztea zen Pirmin Treku. Baina halako batean zerbait berezia gertatu zen bere bizitzan. Royal Ballet-aren aurrekoa izan zen Sadlers Wells Ballet-aren emanaldi bat ikusi eta ordurarteko delineante asmoak alde batera utzita dantzaria izan behar zuela erabaki zuen.

Erabakia erraz hartu zuen, baina ondorengo urratsak ez ziren inolaz ere errazak izan. Balle-ten hutsetik hasteko zaharregia zirudien eta familiak ez zuen ulertzen hapatetako kapritxo bitxi hori. Baina une horretan zerbait berezia gertatu zen. Ninette de Valois-ek, Royal Ballet-eko zuzendaria eta koreografoa izan zenak, Pirmin Trekuren aldeko apustua egin eta balletaren maila gorenera bultzatu zuen. Luis Iriondoren ustez Ninette de Valois-ek esperimentu moduko bat egin zuen. Baletaren historian euskal dantzariak izandako eraginaren berri zuen, eta Pirmin euskalduna zela jakinik dantzari

ALBERTO ELOSEGI

bikaina izateko berezko dohain apartak ote zituen probatu nahi izan zuen.

Esperimentua bikain atera zitzaion Valois andereari. Dantzari aparta zen Pirmin Treku Lana gogotik egin zuen eta urte gutxitan Royal Ballet-eko dantzari aitzindaria izatera iritsi zen. 10 urte egin zituen munduko baletaren gailurrean. Lesio batek behar baino goizago erretiratu zuen Pirmin eskenatokietatik eta Portugalen, Porton, dantzari gazteak heitzeko lanari heldu zion. Lan handia egin du bertan eta bere eskolan ikasitako hainbat dantzari goi mailan dihardute gaur egun. Bere lana jarraituko duten ikasleak Porton utzi eta Zarautzera itzultzeko asmoa du orain Pirmin Trekuk.

Joan den maiatzaren 17an, Pariseko Palais Garnier antzokian geundela, Pirmin Treku etorri zitzaidan gogora. Netherlands Dance Theater, munduko dantza konpainia bikainenetakoren emanaldia ikusten ari ginen. Eszenatokian, dantzari sorta bikain haren erdian, guretzat dis-

Ez da bakarra, asko dira nazioarteko dantza

konpainietan dabilzan euskal dantzariak.

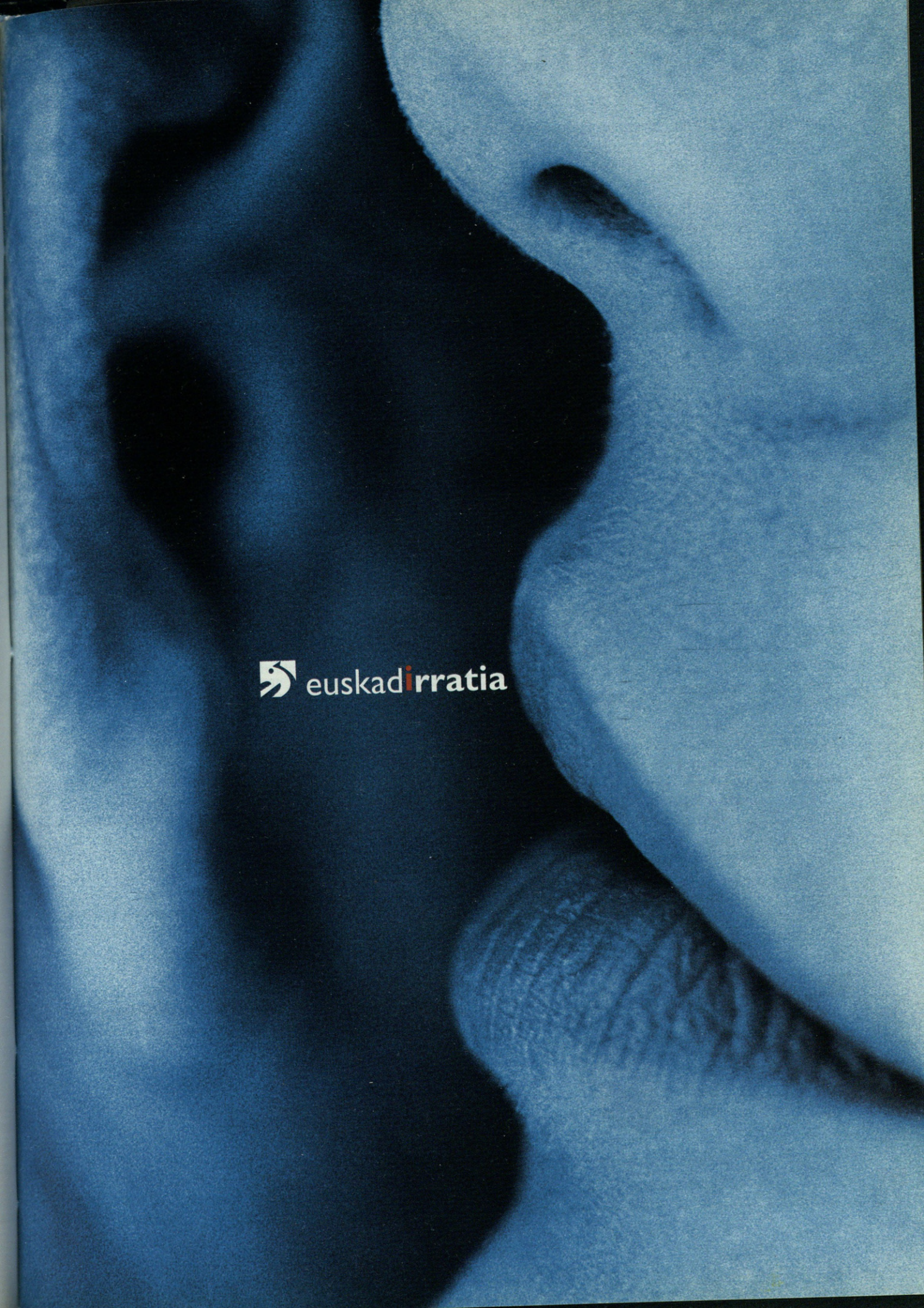
Goi mailako dantzariak dira, lepo betetako

antzokietan txalo zaparrada amaigabeak jasotzen

dituzte eta nazioarteko dantza zaleen miresmena dute

tira berezia zuen dantzari bat: Urtzi Aranburu. Donostiarra da Urtzi baina azken 12 urteetan munduan barrena dabil bere dantzarako dohain apartekin gauero-gauero milaka ikusle hunkitzen. Ez da bakarra, asko dira nazioarteko dantza konpainietan dabilzan euskal dantzariak. Goi mailako dantzariak dira, lepo betetako antzokietan txalo zaparrada amaigabeak jasotzen dituzte eta nazioarteko dantza zaleen miresmena dute. 65 urte kanpoan egin ondoren Pirmin Treku etxera dator bueltan. Bitartean makina bat dantzari daukagu han eta hemen Pirminen lanari segida ematen. ■

A close-up, artistic photograph of a person's face, focusing on the eye and cheek area. The image is rendered in a monochromatic blue color scheme, with deep shadows and bright highlights that create a textured, almost sculptural effect. The person's eye is partially visible, looking towards the left. The skin appears soft but with some visible texture, possibly from the lighting or the person's skin type.

 euskadi**irratia**

Maite zaituztet oraindik

Teoría betekada". Bertsoaren betelana behar zuena bukaera bihurtu zen aspaldi bateko ARGIAren azalean. Eta pentsatu nuen: "Zeozer idatziko juat, ala ez?". Ezezkoarekin geratu nintzen, aspaldion baiezkoa baino lagunagoa dudana horrekin. Gero, Jexux Mari Irazuk idatzitakoa irakurri nuen eta eman beharreko azalpen guztiak emandakotzat jo nituen. Ados erabat. Kitto.

Lerrook Bertsozale Elkartek antolatutako "Ahozko inprobisazioa munduan" jardunaldietatik idazten ditut, teoriatik franko eta praktikatik beste hainbeste ikasten eta ikusten ari garen espazio-denbora honetatik. Munduaren puska batzuk Donostiara bildu baitira egunokin, etxeko eta atzerriko zenbait inprobisatzaile eta teoriko tartean. "Hau berriz ere euren burua ederresten!", pentsatuko du norbaitek. Eder edo pizti, hamai-ka lagun lan inprobisazioaren gainean inoiz egin den topaketarik aberatsenaz gozatzeko aukera eman digu hemen. Amen.

Bertso munduko "korporatibismoaren" trufak eta ez hain trufak bolo-bolo dabilta askoren ahotan: norbanakoa kolektiboaren mende ikusten du zenbaitek; ahots propiorik ez. Kontuak kontu, bertsogintzak jaso ditu azke-

INGO AZKONA

naldion barneko frankotiratzailen inpakto gehienak, izan bolbora bustia edo gezi zehatza. Eta horrek harritu nau gehien, botatakoek izan dezaketen egia edo uste dosiek baino gehiago. Azken finean, gauzak izan baitaitezke berez hala direlako edo baita hala izatearen ustea dagoelako. Nire aburuz bietarik bada guri dagokigunean, esan nahi baita, izatetik eta ustetik. Kolektiboak ez ditu norbanakoen afe-
rak konponduko, gauza jakina da hori, baina ez dut onartzen norbanakoaren (ustezko) presen-

tziairik eza kolektiboaren eraginaren ondorio denik. Arrazoi konkretu bategatik hil artean bizarra moztu gabe irauteko erronka joko duenik ez da izango beharbada, baina ahotsak egon badaude, inoiz hainbeste egon diren dudana jartzeraino gainera. Baina entzuten al gaituzte?

Ezker eskuma begiratzen dut auzo alorretara eta ez dut zurrunbilo ozenaren erditik bereizten den ahots garbirik aditzen. Ahots zaurituak, ahots gordinak, ironikoak, konformistak eta erreformistak bai, baina gutxi gehiago. Hori bai, bizkitartean, euren jardunean txukun eta emaitza onak plazaratzen ari diren hainbat (zenbait?) begiz jo ditut.

Literaturaren inguruko eztabaida nagusia tropelaren bueltan dabilen honetan, kontzeptuaren proposamena egin zuen hark, nire gusturako, bere lanetan onena eman du

Kontuak kontu, bertsogintzak jaso

ditu azkenaldion barneko

frankotiratzailen inpakto gehienak,

izan bolbora bustia edo gezi zehatza.

Eta horrek harritu nau gehien,

botatakoek izan dezaketen egia edo

uste dosiek baino gehiago

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

argitara: "Hodei berdeak". Beste beterano batek (ez dakit tropelean sartzen den jaiotza dataz edo argitalpen dataz), Edorta Jimenezek, 36ko Gerrako argazki albumik ederrenetakoa osatu du "Kilkerren hotsak" lanean, baina frankotiratzaileek bestelako lekuetan dute euren begi puntuaren xedea. Durangoko Azokaren urteroko kritikalaria azkazalak jaten ariko dira Atxagaren azkeneko nobela noiz agertuko zain. Eta ez naiz Atxagatik ari, frankotiratzaileengatik baizik.

Musikarekin ere beste hainbeste gertatzen ez ote den nago. Xabier Montoiak azkeneko diskoa argitaratu zuenean gehiago hitz egin zen Klaudio Landaren aferaz Montoiaren diskoaz baino: Hemen dago tomatea! Horixe da dagoena. Odolez mozorrotzen saiatu arren, hemen dagoen bakararra tomatea baita. Tomatea latan, frijitua eta "consumer" erara, Ketchup... inpostura. Plastikozko aitzo gehiegi airean egiten den eskaintzari erreparatzeko. Gaixoak gu gure gaitza ortodoxian zegoela uste genuenok! Heterodoxiari egunak eta asteak doazkio ustez

Xabier Montoiak azkeneko diskoa
argitaratu zuenean gehiago hitz egin

zen Klaudio Landaren aferaz

Montoiaren diskoaz baino: Hemen

dago tomatea! Horixe da dagoena.

Odolez mozorrotzen saiatu arren,
hemen dagoen bakararra tomatea baita.

Tomatea latan, frijitua eta

"consumer" erara,

Ketchup... inpostura

axolarik ez duten gaietan, Top zerrendetaz eta auzoaren bizio ezkutueta berriketan. Eta idazketan. Egunkariaren batek argazki eta guzti argitaratzen badu hainbat hobe.

Baina ez dakit nola iritsi naizen Donostiatik heterodoxiara. Errima kontsonante eta asonantez darabilgun saltsa-maltsagatik izango da. Edo Ruperren azkeneko diskoko esaldi horregatik beharbada: "Iratzarri gogo lokartu hori / argia den mira hadi!". Izan ere, ilunetakoa izan bainaiz ni beti, baina nago, ez ote naizen ari aspaldion gauzak inoiz baino argiago ikusten. Hemen dabilena badabil eta geldi dagoena geldi dago edo bestela banderillero ketchuparen ferian. Olé! ■

TXANDAD
Castillo Suarez

Jesusen Bihotza

Ez dakit noizbait Leitzako herriko etxean izan zaren; batzar aretoan, zehazkiago. Areto honetan dagoen gauzarik deigarriena Jesusen Bihotzaren irudia da: tamaina handikoa, baina ustez balio artistikorik gabekoa, orain arte terziopelozko kortina gorri

batez estalia. Ikaragarria da bilerak bertan egitea, lasterka ateratzeko modukoa.

Fededunek merezi duten errespetuaz, esperantza nuen udaltxean obra egin zutenean Jesusen Bihotzaren irudia desagertuko zela. Baina ez da hori gertatu, ez horixe. Izan ere, azkeneko batzarretako batean, irudia estaltzen zuen kortina kentzea erabaki zuten Aralarreko (!) zinegotzi baten aldeko bozarekin. Katarsia bere mailarik gorenera iritsi zen UPNko zinegotzi batek bertsoa bota zuenean erabakia ospatzeko. Ez dakit zer den larriagoa: irudia oraindik hor egotea, irudiari tapakia kentzea bozketara eramatea, Aralarreko zinegotzi batek aldeko botoa ematea edo UPNkoaren bertsoa.

Batzarrean zegoen batek "Honek zirkoa dirudi!" bota omen zuen. Egia da. Batzuetan, artikulua bat idazteko modukoak izaten dira udaletako batzarra. ■

HIBUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Oleaga

Xabier. Etxean dugu. Berean, maizter. Egunero behar du jasan kalabozoen dolarearen klaustrofobia, bizi osoan seguru aski berarekin bidaide izango duena. Eta ni, buruak hogeita hamabost urte atzerago narama, Gipuzkoan salbuespen egoeran eduki gintuzten garai

hartaraino. Pasaporte eta kotxea ibiltzeko baimena kendu zigitenekoa. Egunero behar genuen komisaldegia bisitatu. Tenteena ere makurrarazteko propio egin. Egunero beldur bera, barnean utziko ote gintuzteneko hura. Sinatu, inguruko polizien arteko gure ustezko ele trufagarriei paso egin eta kanpora. Bost bat minutuko dardarizoak ez zigen berehala abandonatuko. Ez ginen bakarrik joaten, badaezpada ere, holakotan lagun baten anparoan ibiltzea nahiago. Polizien txandakatzearen arabera erabakitzen genuen noiz joan, horietan ere diferentziak bai baitaude eta aste bat nahikoa baitzen zerriak eta urdeak bereizteko. Zerrien txanda genuen noski hautatzen. Ez da hau ez zozokeria. Eta gu laguntzera etortzen ziren haiek ez genituen bizkartzainak, ez zuten beren ogibidearen truk belarria erakusten. Lagunak genituen soilki, gu lagunduz beren lasaitasuna eta zerbait gehiago arriskuan ematen zutenak. Beraiek ez dakit baina nik ez ditut ahantzita. ■

berria Euskalgintzaren ahuleziak eta korapiloak

J. I. Perez Iglesias

(...) Kontu ezaguna da ezker abertzaleak pisu handia duela euskal kulturagintzan. Eta hori, zalantzarik gabe, gizarte esparru horri onartu behar zaion zerbait ona da. Baina, bestalde, horrek esan nahi du bestelako ideologia ildo nagusien pisua txikia dela. Izan ere, beste ideologia ildo horiek defizit nabarmena dute euskal kulturagintzari dagokionez, eta, nire ustez, bada horren inguruan gogoeta eta beste zerbait egiteko garaia. Bestalde, nik ez dut zalantzarik egiten herri erakundeei alor honetan egokitu beharko litzaiekeen aitzindaritza. Hau da, bestelako herri politikan egiten den bezala, herri erakundeek gertu dituzten tresnak erabili beharko lituzkete euskal kulturaren eragileak ugariagoak, sendoagoak eta dibertsifikatuagoak izan daitezkeen. Baina kontu honi dagokionez, bada garrantzi handiko azken ikuspegi bat; azkena, baina ez txikiena. Askotan ematen du gertatzen ari den guztia hutsetik datorrela; epailetza ekimenak eze-rezetik sortuak direla, zentralismo basatiaren berezko jokaerak direla. Eta, tamalez, gauzak ez dira horrela. Jakina, geure arazoez geu baka-

rrik asaldatzen gaituzte. Espainia bat, bakar eta handi baterako oztopo gara, askoren ustez. Beste zenbaitentzat, berriz, bizitza korapilatsuagoa izatearen azken errudunak gara; hau da, deseroso egiten gatzazkie, deseroso samarra izan baitaiteke ezagutu eta maite ez duzun beste hizkuntza eta kultura batekin bizi behar izatea; deseroso baino larriagoa izan daitezke, ordea, euskararen aldeko ekimen lerroak ekar ditzaketen erdaldunentzako kalteak. Baliteke horretan nik oker ibiltzea, baina ETArak ez balego, gertatu denak ez zuen inongo zurriz biderik izango. Argi dago, beraz, hain sutsuki aldarrikatzen den estrategia orokor hori zein izan beharko litzatekeen: ETA desagerraraztea ekarriko lukeena.

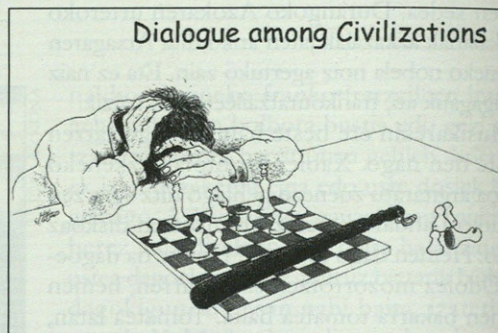
GEU

Ez da berdin

Ahartzane Intxaurraga

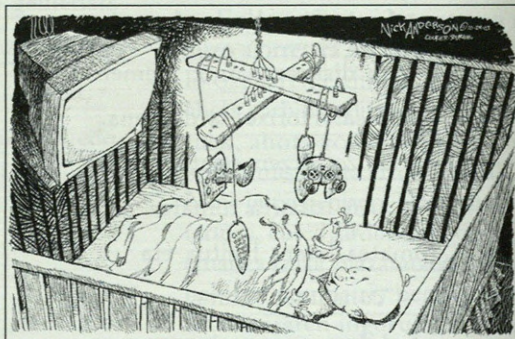
(...) Euskal antzerkia... existitzen ote den nire zalantza handiak ditut... Zerk ematen dio horrela izendatzeko eskubide hori? Autoreak euskalduna izateak? Euskal Herrian eszenaratzeak? Euskaraz estreinatzeak? Euskaraz bakarrik jarduteak? Euskal Herriaz mintzatzekoak? Ala, beste barik, hemen, Euskal Herrian edo politikoki zuzenago hitz eginez, Euskal erkidegoan izen soziala emanda duen antzerki talde batek egiteak? (...).

♦ Hasan, Syriako "Damascus" egunkarian.

Zibilizazioen arteko elkarriketa.

♦ Nick Anderson, AEBetako "The Louisville courier journal" egunkarian.

www.kaixo.com
internet

Gartxot

Komiki liburua
kalean datorren
astean

Nagoen lekutik

Josu Iztueta
Katmandutik

Galeusca**Gernikan**

Hitz txikien aldarri
ozena

Informazioaren hazkundera

Europar batek 7.280 orrialde
kontsumitzen ditu urtean

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Mal de Ojo

Runbaren sorginkeria

Mal de ojo taldeak diskoetxe batekin argitaratzen duen estraineko lana da *Mestijaia*. Bestalde, ez da gipuzkoarrek kaleratzen duten aurreneko diskoa, ezta gutxiagorik ere. Hamar urte daramatzate run^oba doinuak

Euskal Herriko txoko guztietara barreiatzen eta urte horietan guztietan lau disko eta EP bat ekoitzi dituzte. Gaztelupeko Hotsak zigiluak argitaratu du "Mestijaia", 1993an hasitako ibilbide luzearen emaitza.

Diskografia:

- **94/95:** *Venga y que siga la fiesta*. Autoekoitzia.
- **95/96:** *Y te ha tocado Mal de Ojo*. (EP) Autoekoitzia.
- **96/97:** *Para Finos Paladares*. Autoekoitzia.
- **97/98:** *Oye tío, yo te quiero*. Autoekoitzia.
- **00/01:** *Bajo el agua de fuego*. Autoekoitzia.
- **02/03:** *Mestijaia*. Gaztelupeko Hotsak.

«Musika beroa egiten dugu, neguan eta Euskal Herrian»

Dagoeneko hamar urte pasatu dira Mal de Ojo sortu zenetik. Hasieratik jorratu dute runba estiloa eta "Mestijaia" urte horietan guztietan egingako lanaren fruitua da. Runba ongi baino hobeto menperatzen du taldeak; estiloa, ordea, zerbait ezberdina eskaintzeko asmotan aukeratu zuten: "Jendearen lehen inpresioan txoke antzeko bat bilatu nahi genuen, hauste puntu bat lortu nahi genuen. Hasieran erdi txantxetan hasi baginen ere, gero geureganatu egin genuen", dio Adrián Pérez gitarra-jole eta abeslariak. Bestalde, Mal de Ojo ez da izan taldekideen estrainekoak baitira kideak. Adrián Pérez, kasurako, 80ko hamarkadan Mogollon izeneko taldean izan zen hiru urtez. Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak taldearen aldeko apustua egin arte lau disko luze eta EP bat argitaratu dituzte, guztiak taldeak berak ekoiztuak. "Jende guztiak egiten zuen moduan egiten genuen. Lehenengo, zuzenean jo, dirua aurreztu, eta gero estudio xume batean grabatzen genuen", diosku Pérezek. Gipuzkoako bandatik makina bat musikari pasatu dira, Pérez abeslariaren esanetan ekonomikoki onuragarria izan ez delako eta dedikazio handia behar zuelako, besteak beste. Taldekideen aburuz, "Mestijaia" halabeharrez argitaratu dute Gaztelupeko Hotsak diskoe-

**JON
GURRUTXAGA**

Argazkiak:
Mal de Ojo

Estetika

"Estilora egokiturik janzten bazara, antzetzeko aukera ere baduzu, eta jendearengana iristeko bide bat da"

AITOR ATXEGA

"Rockak ere, etxeko zapatilekin jantzita egiten baduzu, ez du sinesgarritasunik"

ADRIÁN PÉREZ

txearekin, izan ere, beste disko bat eurek ekoiztea neketsuegia iruditzen baitzitzaien. Hala ere, koprodukzioa izan dela argitzen dute. Izan ere, Mal de Ojo diskoaren masterra egin aurretik baitzion Soraluzeko diskoetxeari. "Zigilu batekin argitaratzea pentsatzen genuenez, grabaketa hau gehiago zaindu dugu eta denbora aldetik ere luzeago aritu gara lanean, ordu gehiago sartu ditugu", diosku Adrián Pérezek.

Musika eta jaia

Adrián Pérez gitarra-jole eta abeslaria da lehen ekimen hartatik jarraitzen duen kide bakarra. Kantariarentzat, runba ongi pasatzeko eta zuzeneko politak egiteko bidea da: "Nik ez diot estiloari beste munduko garrantzirik ematen, bai ordea estiloak norberari ematen dionari. Eta memento honetan estilo honek ematen digu parrandarako gogoia eta aukera". Hitz gutxitan laburbiltzen du Pérezek runbarekiko bere atxikimendua: "Parranda, ongi pasatzea eta ahal bada ongi pasaratzea". Musikaz gain, Mal de Ojo garbi du estetika biziki garrantzitsua dela. Hori dela eta, taldekideen janzkera musika estilora egokitzen saiatu dira hasiera-hasieratik. Aitor Atxega baxujoleak azaltzen duen moduan, janzkerak zuzeneko askoz ere sinesgarriagoa egiten du eta

jendeak errazago barneratzen du ikusten ari dena. "Estilora egokiturik janzten bazara, antzetzeko aukera ere baduzu, eta jendearengana iristeko bide bat da". Pérezek estilo guztiekin berdina gertatzen dela azaltzen digu: "Rockak ere, etxeko zapatilekin jantzita egiten baduzu, ez du sinesgarritasunik".

Publikoaren gaia mahai gaineratzen denean, honakoa dio irribarretsu bandako abeslariak: "Musika beroa egiten dugu, neguan eta Euskal Herrian". Euskal Herrian jendea mugitzen den arren, oro har, euskaldunak hotzak garelako uste dute bi taldekideek. "Jendea mugiarazteko nahikoa lan izaten dugu. Hala ere, gure proposamen honekin jendeak erritmoari eutsi eta dantza egiten du", azpimarratzen du abeslariak. Euskal Herriko txoko batetik bestera giro aldetik ezberdintasunak omen daude: "Baztan aldean runba eta rantxerak oso gustuko dituzte eta arrakasta izugarria dugu bertan. Goierri aldea, berriz, gogorragoa da, besteak beste, aurreiritzi gehiago daudelako". Bestalde, aurreiritziak apurka desagertzen doaz eta egun duela hamar urte baino xamurragoa egiten zaie beraien proiektua edozein herritan aurkeztea.

Iturri askotatik edaten du Mal de Ojo taldeak. Izan ere, taldeko kideak estilo ezberdinetatik baitatoz. Peret eta Kiko Veneno bezalako musikarrien eragin handia dutela diote. Baina runba oso gutxi entzuten dutela ere onartzen dute. "Edozein taldekideren kotxean sartuz gero, ez duzu runbarik entzungo", dio Aitorrek.

Runbari eta koplari

Runbazaleak izateaz gain, koplazaleak ere badira Mal de Ojo taldekoak. Izan ere, zuzenekoetan koplak egiten hasten baitira askotan. Hori dela eta, zuzeneko ekimena diskoan ere islatzea otu zitzaion. Horretarako, Jon Maia, Jesus Mari Irazu, Igor Elortza, Maialen Lujanbio eta Unai Iturriagarekin jarri ziren harremanetan diskoan parte har zezaten. Emaiza "Mestijaia" kanta izan da. "Ongi afaldu, estudiora joan eta zuzenean, sesioan grabatu genuen", diosku Pérezek.

Taldekideak

- **Adrián Pérez**
Gitarra / Ahotsa.
- **J. Mari Beasain**
Gitarra
- **Anto Camino**
Perkusioa
- **Rafa Zaragüeta**
Bateria / Kajo
flamenkoa
- **Aitor Atxega**
Baxua
- **Joseba Loinaz**
Pianista
kolaboratzailea

Aurrekoetan ez bezala, lan berri honetan kanta gehienak euskaraz abestuak dira. Adrián Pérezek ustez, taldearen garapen normala izan da: "Guk geure artean euskaraz egiten dugu eten-gabe, beste garaietan gertatzen ez zen bezala. Izan ere, talde honetatik jende asko pasa baita. Orduan, egoeren arabera nagusitzen den hizkuntza bata edo bestea da. Gaur egun, partaide bat izan ezik gainontzeko guztiak euskaldunak gara. Eta egunero etengabe erabiltzen dugun hizkuntza da euskara". Taldeak, ordea, ez daki inoiz euskara hutsez abestuko duen edo gaztelaniari lekua egiten jarraituko dion: "Hizkuntzak komunikatzeko dira, eta hortaz, erdarak ere bere tokia izan dezake talde honetan".

Musikaz gain, multimedia pista bat ere aurki daiteke "Mestijaia" diskoan. Bertan, taldearen diskografia osoa eta kanta baten bideoklipa ikusteko aukera du entzuleak. Bideoklipa egiteaz Andoaingo Bideo Eskolako ikasleak arduratu ziren. "Eskolako materiala erabiliz musutruk aritu dira lanean eta emaitza polita eta estimatzena izan da", eskertzen dute taldekideek.

Autoekoitzitako diskoetako kantak berriro grabatu eta beste disko bat argitaratzea izan daiteke, taldekideen esanetan, Mal de Ojoren hurrengo pausoa. Izan ere, disko horien ale guztiak agorturik baitaude. ■

TOLOSA

Azaroaren 21etik 30era,
San Frantzisko kalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

**Bizi
irakurritz!**

GARTXOT

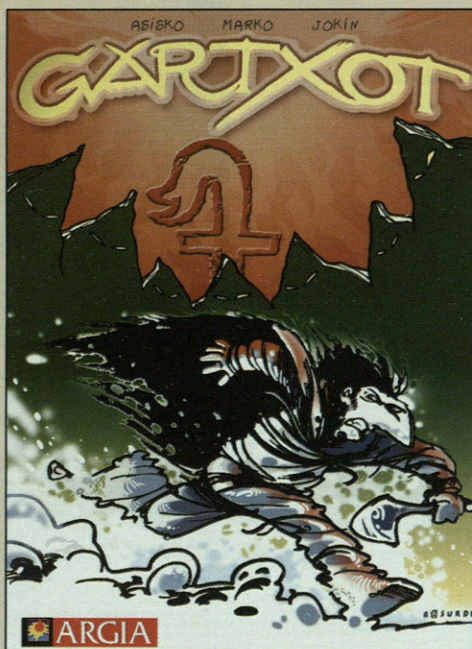
Gutxi dira euskaraz argitaratzen diren komikiak eta bakan batzuk Euskal Herrian oinarrituak. Hutsune hori bete dute Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak Gartxoten kontakizunekin. XII. mendeko pertsonaia honek euskara eta askatasunaren apologia ekarriko dizkigu gogora. ARGIAk argitaratutako komiki liburua dendetan eskuragarri izango da datorren astetik aurrera.

XABIER TELLETXEA

Askatasunaren arketipoa

LEGENDAK DIOENEZ, XII. mendean Orreagako abatetxeak Zaraitzu inguruko biztanle asko zuen menpean. Horien artean, Gartxot mendi gidari eta bardoa, eta Mikelot bere semea. Fraideek, Mikeloten ahots ederraz jabeturik, askatasunaren truke semea abatetxean uzteko proposatu zioten Gartxoti. Fraideek latinez kantatzeko nahi zuten Mikelot abatetxean. Gartxotek, ordea, ez zuen onartu proposamena eta Mikelot bertatik ateratzea lortu zuen.

Antiheroi horrek botere erlijioso eta politikoari aurre egin ostean bizi izan zuen tragedia kontatzen du Arturo Campionen ipuinak. Benito Lertxundik ere, *Itzaltzuko bardoa* kantaren bitartez ematen du ipuin honen berri. Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak, berriz, komikira eraman dute askatasunaren eta euskararen apologia hau. Astero ARGIAk argitaratu diren komiki horiek liburu batean bildu dituzte orain. Pertsonaia honen inguruko

hirugarren komiki liburua da hau. Lehena "Erraondo" izan zen, zaraitzueraz eginikoa. Iruñeko Arturo Campion euskaltegiak izen bereko idazle iruindarraren ipuina komikiratzeko izan zuen ideia gauzatu zuen Asisko Urmenetak. Bigarren liburua, berriz, Marko Armspachek egin zuen "Pedro Mari" izenburupean. Bi edizioen ostean, Gartxot pertsonaiak txunditurik, proiektuarekin aurrera jarraitzea erabaki zuten Urmenetak, Armspachek eta Larreak.

Dokumentazio lan aberatsa

Ipuinaren protagonista gehiago eza-gutu eta kondairaren nondik norakoak aztertu xedez, ikerketa lanak egin dituzte Zaraitzu ibarrean eta Otsagabian. Lekukotasunak eta kondairaren aldaera ezberdinak bildu ostean, ekarpen berriak gehitu eta ipuina aberastu dute egileek. Komikiaren lehenengo orrietan azaldu dute Gartxoten inguruko kontakizunak lantzeko egin duten informazio bilketa. "Oso ikasbide polita izan

Egungo egoeraren isla

Asisko Urmenetaren aburuz, "Benito Lertxundik argi erakusten du *Itzaltzuko bardoa* kantuan zeinen garesti ordaintzen den herri honetan maizter izatea. Geure etxean maizter gara eta kanpotik datozkigu esatera barbaroak garela, zibilizatu egin behar gaituztela eta hizkuntzaz aldatu behar dugula. Garai hartan ere beste hizkuntza arrotz bat inposatu nahi izan ziguten. Esaterako, Frai Martinek euskararen kontra eta latinen alde egin zuen. Hots, bere herria eta zibilizazioa gutxietsi eta kanpotik ekarritakoa hobetsi zuen. Euskaldunak ere oso leial lerratu ziren arrotzen nahietara. Irakurketa positibo bat ere egiten da ordea Campionen ipuinean, tirano ttipien eta arrotzen zale diren horien aurrean iraun egingen dugula, alegia".

da guretzat istorio hau lantzea eta hori agertu nahi izan dugu", dio Urmenetak. Storyboard-a lantzeaz eta gidoigintzaz arduratu da bera. Marko Armspachek, berriz, biñetak marraztu ditu. Eta azkenik, Jokin Larreak ordenagailuz kolorea eman die biñetei.

Tonu dramatikoak da Arturo Campionen liburuak. Gogoak iratzartzeko eta kontzientziak pizteko, bere estilo literario tristea gaineratu zion ipuinari. Komikiak, irri egiteko bide badira ere, kasu honetan istorioak tragikoa izaten jarraitzen du; epikoa baina ez umoretsua. Zaraitzu ibarrean bilduriko ahozko ekarpenei esker, itxaropen argi batzuk ere eman dizkiote egileek komikiari. Campionez kondairaren bertsio ofiziala eman zuen, hau da, bide dokumentalari eman zion garrantzia. Komikiaren egileek, ordea, Campionen testuarekin fidelak izaki, ahozko ekarpenak aintzakotzat hartuta inkognita, bide eta azpibide batzuk utzi dituzte zabalik. Campionen ipuinean ez bezala, emakumeen ikuspuntua kontuan hartu dute komikiaren egileek. Zaraitzu ibarrean bilduriko informazioari esker, emakumezkoak diren pertsonaiak gehitu dituzte, esaterako Oxanda, Itzaltzuko matriarkatua.

Ulermena erraztearren, egileek euskara batua erabili dute. Hala ere, baditu zaraitzuearren ñabardura batzuk. Irakurketa argitzeko orripeko oharrak ere eman dituzte. Euskararen unibertso zabala agertu nahi izan dute komikian, fenomeno alokutiboak erabiliz, hala nola, zuka, toka, noka, berorika eta zuka.

Laster eskuragai

Leku eta denbora jakinean kokatua dagoen istorioa bada ere, unibertsoa da Gartxot. Formatu berria eta kalitate handia izanen du komiki liburuak. Produktu konpetitiboak izanik, nazioarte mailan erakusteko asmoa ere agertu du komikiaren gidoigileak.

ARGIAN astero argitaratzen diren Gartxoten kontakizunek harrera ona izan dute. Hori dela-eta, komiki liburuak oihartzun handia izatea espero da. Datorren astetik aurrera izango da salgai ohiko salmenta puntuetan eta baita ARGIAN bertan ere. Aurkezpen ofiziala azaroaren amaiera aldean egingen da Koldo Mitxelena Kulturunean. Horrez gain, Gartxoten istorioa lekutzen den leku berean (Orreaga) eta Iruñean ere aurkeztuko dute komiki liburuak. Aurkezpen publikoa, berriz, Durango-ko Azokan egingo da eta bertan izanen dira egileak liburuak sinatzeko. Azoka baino lehen ordea, Korsikako komiki ferian izanen dira, abenduaren 4tik 6ra.

Nahi adina material izanez gero, Gartxoten istorioarekin jarraitzeko asmoa agertu dute egileek. Hala ere, Gartxot komiki liburuak badu amaiera. Arturo Campionen ipuinaren amaiera bera eman ote diote Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak? ■

Galeusca Gernikan

Hitz txikien aldarria

HISTORIAK ETA OROIMENAK berealdiko tokia izan dute Gernikan. Horiek izan dira XX. Galeuscaren lehen osagaiak. Gernika, halaber, berebiziko tokia izan da bertaratutako idazle galiziar, katalan eta euskaldunentzat. Iaz Palman burutu zen Galeusca, "Mugak apurtu" lemapean. Idazleek itzulpegintzaren aldarria egin zuten eta itzulpenaren bidean aritzeko hitza eman zuten. Itzulpena gako ezinbestekotzat jo zuten herrien eta hizkuntzen arteko mugak zabaltzeko. Palman, Galeuscaren historia aztertu ostean, lema bat gailendu zen geroari begira: "Izan ala ez izan". Aurten, berriz, Gernikako historiari erreparaturik, idazle galiziar, katalan eta euskaldunek "Memoria behar dugu", adierazi dute ozenki. Ahazturak idazleak elbarri egiten dituela eta oroimenari uko ez egiteko erarik eraginkorrena idaztea dela adierazi dute. Idazleek beren oroimenean arakatzeko fikzioa harilkatu behar dute eta horretarako garaian garaiko tresnak erabili behar dituzte: hala nola, hiru

Gernika

Egungo Gernikan bildu eta iraganeko Gernika gogoan izan arren, nonahi biltzen direla ere, munduko Gernika guztietan biltzen direla adierazi dute idazleek. Fisterratik Port Bou-ra Gernikan gaindi; konparazione, Bagdad da egungo Gernika

Iragan berri da XX. Galeusca, Gernikan. Historia eta oroimenaren azterketa burutu du idazle galiziar, katalan eta euskaldun-oste batek. Urtero legez, testu bat osatu, adostu eta sinatu dute idazleek; oraingoan, *Aldarria* izeneko testu oparoa izan da. Hitz txikiz egindako aldarria izan da, ustez. Bere txikian gogoeta hau iradoki digu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Marisol Ramirez / Argazki Press

elkarteetako idazleen lanak bilduko dituen web gunea, hiru hizkuntzen arteko itzulpenak sustatuko dituen Unesco-rekin elkarlana, edota, lehen urrats gisara, herrialde bakoitzeko 15 poeten lanak bilduko dituen antologia. Azken hori jatorrizko hiru hizkuntzetan eta ingelesez ere argitara emango da. Horra "izan edo ez izan"en arteko erronkari Gernikako Galeuscak eman dion erantzuna.

Fisterratik Port Bou-ra Gernikan gaindi

Gernika alabaina, hiru herrialde hauen literatura sustatzeaz haratago doan aldarria egiteko tokia izan da idazleentzat. Euren ustez, mundu globalizazioa eta eredu ekonomiko liberala estalki astunak ezarri nahian ari dira pertsonen oroimenean. Hartara, Gernika, errautsez estalia izan zen herria, iraganaren oroimena esnatzeko toki gisa hartu du Galeuscak. Egungo Gernikan bildu eta iraganeko Gernika gogoan izan arren, nonahi biltzen direla ere, munduko Gernika guztietan biltzen direla adierazi dute idazleek. Fisterratik Port Bou-ra Gernikan gaindi; konparazione, Bagdad da egungo Gernika. Galeuscako idazleek ez dute plazetako zaldi gainerako jeneraltzarren deialdien arabera egungo demokraziaren eredu onartu nahi. Ez dute onartzen egungo botereek demokraziaren ereduaz banatzen duten zertifikatu arranditsua. Ez dute munduko Gernikak lurperatzeko botatako galipot beltza onartzen. Ez dituzte gure egunkariak ixten dituzten eskuak onartzen eta beren hizkuntzak galarazi nahian dabilen eskuak salatu nahi dituzte. Idazle galiziar, katalan eta euskaldunek etorkizunerako iragana behar dutela aldarrikatu dute. Iragana aldarrikatu dute historiak puskatu zuen ispilua hobeto osatzeko. Iragana behar dute oraina birsortzeko eta idazten dutenaz funtzio kritikoa bete ahal izateko. ■

**EUSKALDUNEN
KOLORE-UNIBERTSOA**
(Argia eta koloreen pertzepzioaz)

Txema Preziado
Alfontso Mtz. Lizarduikoa

**IRAGANEKO
ZIBILIZAZIOEN
ENIGMAK**

(Ponpeiatik Paskuako erraldoietaraino)
Atlantida Taldea

EUSKALDUNEN KOLORE-UNIBERTSOA

Kolorearen pertzepzioaren ulerpenean itza da eta zientzia alor desberdinek jorratu behar dute; Fisikak, Kimikak eta Biologiak, adibidez. Baina fenomeno misteriotsu hori ez da horretan gelditzen eta subjektuak (Psikologiak) eta gizarte antolakuntzak (Soziologiak) mugatzen duten pertzepzioaren menpe ere aurkitzen da. Euskaldunak kolorerik gabeko herria osatzen al dugu? Gure literatuta eta hizkuntzaren sakoneretan badugu murgiltzerik euskal espektro kromatikoa zaharra atzemateko? Euskal kantetan badugu gordeta kolore sinfonia ezkutua? Zeinek dira euskaldunen kolorerik zaharrenak? Nondik datoz? Zergatik gure "urdin" ez da doitzen "azula" estandararekin? Zergatik berde kategoria ez dugu? ... galdera horiek aztertuko dira historikoki Txillardegik, Lekuonak, Perurenak, etabarrek egindako lanen bidez eta, egunean, Txema Preziadok azken urteotan burututako landa-lan bikainaren bidez eta Alfontso Mtz. Lizarduikok garatutako euskal indigenismoaren bitartez.

GAIK

ARGITALDARIA

IRAGANEKO ZIBILIZAZIOEN ENIGMAK

Inoiz existitu al zen Atlantida? Zeinek izan ziren Knosos-en jauregi milenarioaren biztanleak? Zertarako eraiki zuten oihaneko Teotihuacango piramideak? Nolako zen Pazko uharteko erraldoi misteriotsuak egin zituen herria? Zertan dautza Mekaren magia eta Kaabaren boterea? Zinbabwe Handian al zeuden Salomonen urre-meatzak? Zer ezkutatu du Babelgo istorio biblikoak? Zer dakigu Vesuvio sumendiak lurperatutako Ponpeia hiriaz? Zein zibilizazio mota bizi izan zen Sahara basamortuan ibai handiak, jirafa, arrainak, krokodiloak, ... zeudenean, orain dela 4.000 urte baino gehiago? Iraganaldiko enigma asko ditugu inguruan, ikertzaile, bidaiari, abenturazale eta esploratzaile ugarik erakarri eta liluratu dituztenak. Horiek zuk irakurle gozatu eta dartzatzeko hoge puntutan azaltzen dizkizugu liburu honetan. Euskaraz irakurtzen gozatzeko duzu aurrean oso liburu interesgarria eta horrekin batera historia eta aurrehistoriako izkutukoak ikasteko aukera ederra.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Liburua aurkitzen ez baduzu guri eskatu, postako gasturik gabe bidaliko dizugu.

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Eneko Bidegain, Itxaro Borda, Iban Zaldua, Gotzon Garate, Castillo Suarez eta Lucien Etxezaharreta dira, besteak beste, "Euskal Herria 2050" liburuaren egileak. Gatzuzain argitaletxeak Durangoko Azokarako plaza-ratuko duen ale hone-tan idazleak Euskal Herria hemendik urte batzuetara nolakoa izango den aurreikus-tan saiatu dira, fikzio-an oinarriturik.

DANI BLANCO

Jose Maria Ucelay margolaria-ren jaiotzaren mendeurrenean berari buruzko erakusketa antologikoa paratu dute Bilboko BBK aretoan. Busturialdeko parajeak, erretratuak eta natura hilak dira nagusi bere lanetan.

Markeliñe antzerki taldeak "Igandeetan piratek jai" lan berria estreinatuko du datorren urteko urtarrilean Zornotzan.

Sex'n'roll bilduma plazaratu du Oihu-kak. Euskal rockaren kanturik sutsuenak jaso dira bertan; guztira, 18 talderen 18 abesti. Doctor Deseo, Tahures Zurdos, Urtz eta Hertzainak dira, besteak beste, parte hartu dutenak.

Jon Abril kazetariak bere lehen liburua kaleratuko du Txalapartaren eskutik. "Helloak Txinan" lana Abriket eta Asier Gogortza argazki-lariak Txinan eginiko bidaiaren kronika da.

Barricada hogei urte betetzen ditu aurten. Hori dela eta disko berezi bat kaleratuko da abenduan. Bertan, hainbat taldek Barricada-ren ibilbidean esanguratsuenak izan diren abestiak moldatu eta kantatu dituzte. Besteak beste, Andres Calamarok, Loquillok, Mareak eta Rosendok parte hartu dute. Horrez gain, urteurrena ospatzeko kontzertua eskainiko dute abenduaren 13an Atarrabian.

Hamar urte eta bi erakusketa

HAMAR URTE egingo ditu aurten Koldo Mitxelena Kulturuneak. Urteurrenaren atarian bi erakusketa paratu ditu aretoak. Bata, Leopoldo Ferranek eta Agustina Oterok eginiko sei instalaziok osatzen dute. "Zirtaka" izenburuean, "oraindik ez diren eta izateari utzi ez dioten gauzak" jarri dituzte ikusgai. Erakusketa apirilaren 17a arte ikus ahal izango da. Bestalde, Valeri Belinen argazkiak dira ikusgai Koldo Mitxelenan. Anbiguotasuna da Belinek landu nahi izan duen gaia. Horretarako manikiak makillatu, orraztu eta erretratatu ditu. Lehen begiratuan ordea, ez dirudite manikiak. Eta zaila da argazkiak edo margolanak diren bereiztea ere. Argazki guztiak zuri-beltzean daude eta formatu handian.

Valeri Belinek manikiak pres-tatu eta argazkiak ateratzen dizkie. Ez dirudite ordea manikiak.

Idazle arrakastatsuen hitzaldiak

LITERATURA MAILAN OSPEA duten hainbat idazle gonbidatu ditu Gasteizko Santa Maria Katedrala Fundazioak 2003-2004 ikasturterako antolatu duen "Katedralarekin topaketak" izeneko egitarauaren baitan. Antonio Galak irekiko du egitaraua azaroaren 20an. Ondoren etorriko dira Unai Elorriaga (abenduen 10ean) eta Arturo Pérez-Reverteren (abenduen 19an) hitzaldiak. 2004rako hitzaldiak ere finkatuta daude dagoeneko. Urtarrilean Paulo Coehlo Araba eta Donejakue bidetari buruz mintzatuko da. Martxoan eta apirilean Toti Martinez de Lezea eta Espido Freire idazleek hitzaldi bana eskainiko dute. Eta maiatzean Zoé Valdés eta Carmen Posadas izango dira Gasteizen. 2004ko egitaraua José Saramagok itxiko du, bere hitzaldia noiz izango den oraindik ez dakigun arren. Bestalde, egitarauaren baitan, lehen aldiz, Komunikazio eta Kulturari buruzko Jardunaldiak burutuko dira urtarrilaren amaiera eta otsailaren hasieran.

Eneko Olasagastik honakoa adierazi zuen Ahozko Inprobisazioa munduan jardunaldien barruan bertsolaritzaz: «Ikuskizuna egiteaz gain beste helbururen bat emango balitzaio saio bati, dramaturgia klasikoaren kanonak berraztertu beharko lirateke, ea zerbaitek balio duen bertso saioei aplikatzeko».

Sorkun musikariaren hitzak dira hauek "Aizu!" aldizkarian jasotak: «Talde berriek ipurdia mugitu behar dute nahitaez. Ezin zara norbaitek deitu zain gelditu, inork ez baita existitzen zarenik ere».

Juan Ramon Madariagak zera zioen "Berria"-n: «Poesiaren bidez, mundua ulertzen saiatzen naiz. Lortzen ez dudanez, idazten jarraitzen dut».

Anjel Lertxundiren ustez, «nor-baiti euskara zaila egiten zaiola entzutea zerbaitek gaizki egiten ari garen seinale da». Hitzok "UK" aldizkarian argitaratu ziren.

Clemente Bernad argazkilariak "Aizu!"-n: «Komunikabideren batek noiz deituko zain bazaude, jai daukazu. Zuk aurreratu behar dituzu lana eta gastuak, eta gero emaitza norbait saltzen saiatu».

Publizitatearen garapena.

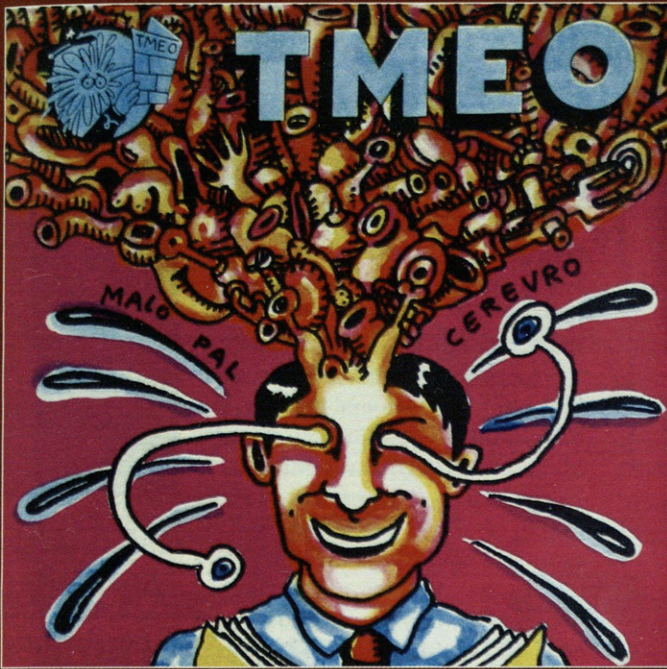
Bada Interneten publizitatearen arloa lantzen duen museo bat. www.zafara.org/museo/indice/index.htm helbidean, ehunka iragarki topa daitezke. Eta batzuk 1929. urtekoak dira. Web gunea-ren webmasterrak 12.000 egutegi eta almanake ditu erakusgai bere orrialdean. Xedea gazteenei garai bateko publizitatea ezagutaraztea da. Eta horrekin batera, garai haiek bizi izan zitueni bizitakoa gogoratzea.

Euskal Herriko irudi zahar- kitua. "Bizitza Euskal Herrian"

izeneko erakusketa paratu du Nevada-Reno Unibertsitateko liburutegi nagusian Miel Anjel Elustondo idazle eta argazkilaria. 23 argazkiren bidez Euskal Herria kontatzea, hemengo bizi-modua zertan den argitzea da helburua. Izan ere, Elustondok dioenez, Euskal Herriaren irudi zahar-
kitua dute AEBetako euskal-dunek. Azaroaren 30a bitartean ikusgai dagoen erakusketak kontrakoa, egungo Euskal Herria azaldu nahi du. Ondoren, erakus-
keta Renoko herrira eramateko asmoa du eta baita Boiseko Basque Museum and Center-eko egoitzara ere.

Rockaren liburuak. Gamuza Azul Bilboko argitaletxeak rock musikariek idatziriko liburuak eta rockari buruzko lanak argitaratu ohi ditu. Azkena The Clash taldeari buruzkoa da eta Johnny Green taldearen manager eta gidari izandakoak idatzi du.

Anaia txikiari leku

Behin baino gehiagotan entzun dugu komikiaren istorioa. Gizartean oso hedatua dagoen arren, baztertu xamar dago oraindik, batez ere beste arte adierazpideekin alderatuz. Horregatik Gasteizen Atiza Kultur Elkarte sortu dute, besteak beste, Mauro Entrialgok, Abarrotsek, Álvarez Rabok, Atak, Santiago Oruek, Mikel Valverde eta Antonio Altarribak. Komikia sustatzeko asmoz ekitaldi garrantzitsua antolatu du elkarte honek hilaren 27tik 30era. "Crash Comic 2003" egitasmoaren baitan bost erakusketa, hitzaldiak, elkarrizketak, tailerrak... antolatu dituzte. Besteak beste, TMEOren 16 urteko ibilbidea biltzen duen erakusketa ikus daiteke.

21. Euskal Antzerki Topaketak

KALEAN ZEIN BARRUAN taularatuko dira makina bat lan azaroko astebe-
ru guztietan Azpeitian. Izan ere, Azpeitiko Euskal Antzerki Topaketak hasiak dira dagoeneko, eta azaroaren amaiera arte luzatuko dira. 21. edizioak Soreasu Aretoan lanok eskainiko ditu, besteak beste: Txaloren "Paquita" bakarriketa (euskaraz lehen aldiz), Lakrikun taldearen "Agorafogobiata" eta Hikaren azken antzezlan. Klean aldiz, Kukubiltxo eta Kalez kale Produksioak taldeak arituko dira, besteak beste. Euskal aktoreak omenduko dituzte gainera Topaketetan, azken hiru urteetan egin den legez. Omenaldia azaroaren 22an izango da eta bertan Pako Aristiren *Antzerki sketch*-ak liburua aurkeztuko da.

Gose greba antzoki baten alde

ZUZENTZEN DUEN ANTZOKIAN itxita, gose greban dago Iruñeko Mira Antzokiko zuzendari den Pablo Zubikarai. Antzokia itxi egingo dute. Orain hiru urte ireki zituen ateak Mira Antzokiak, eta ordutik antzerki alternatiboa eta zirkua izan dira honen muina. Ekimen pribatua da Mira antzokia. Eta Zubikaraiak salatu nahi duena Nafarroako erakundeek babes eza da. Izan ere, Iruñeko Udalaren eta aurrezki kutxen jarrera eta azken aldiko kultur zentro berrien sorrerak egoera larritu dute. Oraingoz ordea aurreikusita zuten egitaraua mantenduko du Mirak.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Bolo eta Bill. Hona hemen!

Roba

JEAN-FRANÇOIS SAURÉ
46 orrialde

Roba-ren komikia euskaraz

Jean-François Saurék plazaratu duen "Bolo eta Bill. Hona hemen!" komikiaren protagonista nagusiak mutiko bihurri bat eta are jostalariagoa den cocker txakurra ditugu. Komiki honen gidoia eta marrazkiak, berriz, Herbeheretako Robak sortu zituen 1988an, euskarazko bertsioa Karlos Zabalar zor zaion arren. Komikian familia gazte baten gorabeherak ezagutuko ditu irakurleak. Gurasoak nahiko jatorrak dira, baina makina bat buruhauste dute beren seme Bolok eta etxeko txakurra den Bill cokerrak egiten dituzten barrabaskeriak konpontzeko ahaleginak egiten. Familian

badute beste bizilagun bat ere, Karolina dortoka, baina zorionez ez du, normalean, Bolok eta Billek bezain aberia izugarriarik sortzen. ■

Motibazio-estrategiak hizkuntz ikasgelan

Zoltan Dörnyei

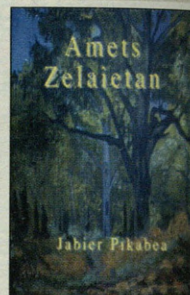
HABE
202 orrialde
9 euro

Bigarren hizkuntza ikasteko motibazioak nola eragin

Ana Isabel Moralesek itzuli duen Zoltan Dörnyei-ren "Motibazio-estrategiak hizkuntz ikasgelan" lana lehenbizikoa da bigarren hizkuntza/hizkuntza arrotza ikasteko orduan motibazio-estrategiek duten garrantzia aztertzeari huts-hutsean emandakoa; hau da, ikaslearen motibazioa sortu eta iraunarazteko metodo eta teknikei oso-osoan eskainia dagoen lehen lana. Liburu praktikoa da oso Zoltan Dörnyei hizkuntz irakasle, irakasleen trebatzaile, iker-tzaile, unibertsitateko irakasle eta doktorego-programako zuzendari ere izana denak osatutako hau, eta beraz, mugatua du motibazioaren oinarri teorikoei eskaintzen dien lekua. Hala ere, irakurgai osagarrien zerrenda bat egin du, ikerketen azterketa zehatzagoa nahi duenarentzat. ■

Euskaltzale baten olerkiak

Era guztietako gaiak ukitzen ditu Jabier Pikabea Aizpurua euskaltzale usurbildarrak "Amets Zelaietan" poesia bilduman. Nolanahi ere, hiru atal nagusitan banatu ditu bere olerkiok: Gure hizkuntzaren egoeraz mintzo da hasierakoan. Bigarren goan, berriz, gizakia du ardatz, eta mai-tasunaz zein ilunaldietaz hitz egiten du, bakeaz zein galipotakumeaz, grina gaiztoaren indarraz zein askatasunaz, heriotzaz zein geure bizitzan zehar izan ditza-kegun ametsaz. Azkenik, hirugarren atal nagusia naturari eskaintzen dio, eta honakoak ditu hizpide: urtaroak, egun jaio berria, haizearen zirimolak, krabelina, mimosa edota tximeleta bezalako loreak, pozten gaituzten txoriak, xuri-xuri, dilyn-dilyn, dabilztan artaldeak edota Aralar sakratua. ■

Amets Zelaietan

Jabier Pikabea
Aizpurua

EGAN, ERROTETA
121 orrialde
9 euro

Ikusi makusika jolasteko

Etxeko txikienean aukera polita dute orain animalia oso ezberdina ezagutzeko eta haien itxura nolakoa den jolastuz ikasteko, Ibaizabal argitaletxeak plazaratutako Ikusi Makusi bildumako liburuxken bidez. Katu bat azaltzen da zenbaki honetan aurkeztzen dizuegun liburuxkaren azalean, bai, baina ziur al zaudete benetan katua baino ez dela? Hori jakiteko, kartoit mehea zabaldu behar dute neska-mutikoei, eta zabalduz doazen heinean harriturik ikusiko dute azaleko animalia horren itxura nola aldatzen den. Berdin-berdin gertatuko zaie kartoien beste atalak zabaltzerakoan, oso bes-telako lau animalien antza hartuko baitute haietan agertzen diren irudiek. Eta ahate txiki bat, papagai bat, olagarroa eta moko oso luzeko txori koloretsua ikusi ahal izango dituzte. ■

Katua ote da?

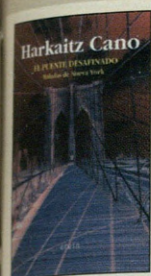
Guido Van
Genechten

IBAIZABAL
12 orrialde
2,90 euro

“Piano gainean gosaltzen” gaztelaniaz

Harkaitz Canok berak itzuli du gaztelaniara “Piano gainean gosaltzen” idazlanaren bertsio hau, era hunkigarri bezain umoretsuan New York-eko aztarnak ezagutzeko parada eskaintzen digun liburua. 1998ko urriaren 20an abiatu zen idazlea hiri amerikar horretara, hainbat hilabeteko egonaldia bertan emateko eta bitartean nobela bat idazteko asmo sendoarekin. Baina asmoak asmo, oraindik zutik zituen Dorre Bikien hirira iritsi orduko, bertako jendearen bizitzako gorabehereak eta hiri erraldoi horren barneko bizitzak erakarri zuten osoosoan idazlearen arreta. Eta horretaz dihardu

bere garaian “Euskaldunon Egunkaria”rako idatzitako kronikak nolabait oinarri dituen liburu samur honetan. **I**

El puente desafiado. (Baladas de Nueva York)

Harkaitz Cano

EREIN
187 orrialde
13,45 euro

“Hizpide” aldizkariaren azken zenbakia kalean

HABEk plazaratzen duen “Hizpide” euskalduntze-alfabetatzearen aldizkariaren azken ale honetan, besteak beste, honako artikulak irakur daitezke: Kepa Larrairen “Euskara ikasteko metodoen bilakaera: 1956-1986”; Josu Peralesen “Sexua/generoa H2 ikastea”; Bakarne Gonzalezen “Nortasunaren eragina H2ren irakaskuntzan”; Anna Turularen

“Hizkuntza antzietatea eta ikasgelako dinamika”; eta Pello Esnaletan “Testu-motak: sekuentzia eta hizkuntza ekintza”. **I**

Hizpide

Batzuen artean

AEAO, HABE
113 orrialde
4,94 euro

JOANES URKIXO

“Ez da bakarrik abentura eta fantasiazko istorio bat”

Ezer baino lehen, zorionak! Pozik sariarekin?

Egia esateko, neure garaian ez naiz lehia-keta askotara aurkeztu, eta irabazi are gutxiago irabazi ditut, baina irabazitako apurretatik haxe da, askogatik, proiektio handienekoa. Baita anitzena ere. Bai, anitzena esan dut, Apirila izena daramalako, martxoan erabaki ohi dutelako, maiatzean iragarri eta urrian eman egiten delako. Orain, nire kalkuluen arabera, segida betetzeko azaro eta abendu artean gastatu beharko dut jasotako saria. Eta txapeldun gertatutako liburuaz, zer diozu?

“Gerlari Zuria”n neure arima eta ezagutza gutzia ipini ditudala, oso gutxitan aurkitu bainaiz horren gustura liburu bat idaztean. Ez da bakarrik abentura eta fantasiazko istorio bat, badu besterik. Badu gazte nerabe bat bizitzaren aurrean. Badu euskaldunon jatorri misteriotsuarenganako maitasuna. Badu kondaira eta herri kulturarako zaletasuna. Horregatik guztiagatik, “Gerlari Zuria” irakur dezazuen gomendatzen dizuet guztiei bihotez. Alegia, neska-mutilez gainera, helduek ere irakurtzeko, zeren, bai, gazte literatura da, baina, zuetariko nor ez da gazte?

Oso kontentu ikusten zaitut. Eransteko gehiagorik?

Bada, bai. Euskalgintza Elkarlanean Fundaziokoei eta beste argitaletxei esan nahiko nieke badugula zer ospatu. Izan ere, ospa dezakegu duela gutxi atxilotuta egon diren lagunak geure artean ditugula berriro. Eta ospa dezakegu, baita ere, euskal kulturari egiten zaizkion erasoen aurka, guk beste garaipen txiki batez erantzuten jakin dugula: euskarazko beste liburu bat argitaratuz.

egileari galdezka

2003ko Apirila saria irabazitako nobela

Joanes Urkixoren “Gerlari Zuria”k irabazi du aurten Espainiako Estatuan mintzatzen

diren hizkuntza txiki-tak hainbat editore biltzen dituen Argitaletxe Elkartuak taldean bildurik dauden argitaletxeen artean antolatzen den Gazteentzako Narratibako V. Apirila saria. Honakoek osatzen dute Argitaletxe Elkartuak taldea: Galiziako Galaxia, Kataluniako La Galera, Euskal Herriko Elkarlanean, Valentziako Tàndem, Asturiaseko Llibros del Pexe eta Aragoiko Xoricak. Lehiaketa horretara euskaraz, gaztelaniaz, katalanez, galizieraz, asturieraz nahiz aragoieraz idatzitako lanak aurkeztu ohi dira, eta hizkuntza horietan guztietan kaleratu da orain Joanes Urkixoren “Gerlari Zuria”, fantasia heroikoa edo ezpata eta sorginkeria bereizgarri dituzten generoen barruan sar litekeen nobela. Irlandako eta

Gerlari zuria

Joanes Urkixoa

ELKAR, ARGITALETXE
ELKARTUAK
206 orrialde
12,30 euro

Euskal Herriko legendak uztartuz, hamalau urteko gazte irlandar baten istorioa kontatzen du. Ezpata magiko batek hautatuko du irlandarren errege Fionn gerlari gaztea, baina klanen arteko borrokak eta mutikoaren txoriburukeriak hondamendia ekarriko die guztiei. Horren ondorioz deserrirako bidea hartuko du Fionnek eta Urdaibai-ko itsasadarrera iritsiko da. **I**

**JAUN ANDEREOK
EEEEENTZUN!**

(GARTXOT ITZALTZUKO

EPAITURIK IZAN DA
NAFARROAKO FORU
ETA USADIOEN
ARABERA...

...ETA HAMAR
URTE EGIN
BEHARKO DITU
GATIBU...

BERAK HAUTATU
PLAZAN... HERRITARREN
KARITATEAREN BIZKAR
BETI ERE

BIBA GARTXO

EZ DA DEUSEN FALTAN
IZANEN!!! EGUNERO
XINEN GAITUZU
BISITAN!!!

...ETA DELAKO
GIZAGAIZOAK
ELKORRETA
GAINA DU AUKERATU
ZIGORRA BETETZEKO.

ELKORRETA ?!

ELKORRETA !

ELKORRETA !

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

		* DEITURA	▼	Infin., ibili	▼	Beltz	▼	Odol eroalea	▼	Barre xumea
		Futbol jokalarari		Infusio mota		Onetsia		Bokala		
	▶			▼		▼		▼		▼
		Fikziozko izaki	▶					Turkia	▶	
		Begirada						Dago		
* IZENA	▼	Atzizkia	▶ ▼	Gizon izena	▶			▼		
Lapurdiko hiriburua		Hedabide mota		Aipatu						
▶		▼		▼	Röntgen	▶	Jardun	▶		
					Lehena eta azkena		Donostiako mendia			
Astindu	▶				▼		▼	Kasik	▶	
Bizkaieraz, sobera								Trebe		
▶			Bira, jira	▶				▼		Bizkaiko ibaia
			Ohorezko hitz.							
Segada	▶		▼		Gipuzkoa- ko herria	▶			50	▶
Une orotan					Selenioa				Kontso. bikoitza	
▶				Euskal fonema	▶	Interjek- zioa	▶	▼		
				500		Nitrogenoa				
Nindukan	▶		▼			▼		Infin., oratu	▶	

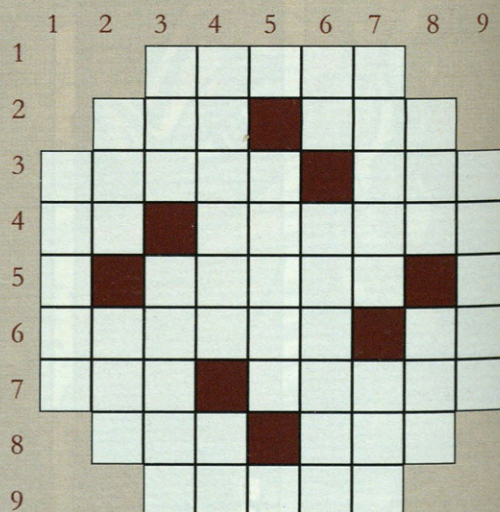
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Zuhaitz mota. 2.- Futboleak, baloia sarreratzen denean. Zilbor.
3.- Lodi. Jatorri atzizkia. 4.- Zintzo. Lixiba. 5.- Iodoaren ikur
kimikoa. Pluralean, zangoaren atala. Mila, zenbaki erromatarren
arabera. 6.- Zahato handi. Abertzaleen Batasuna. 7.- Aldi.
Atmosferako geruza. 8.- Bilo. Ikas eta Ari. 9.- Mendiko atea.

GOITIK BEHERA

1.- Egunaren atala. 2.- Alkohol edari. Jardun. 3.- Alaitasun. Taula. 4.- Gipuzkoako herria. Interjekzioa. 5.- Kontsonantea. Zer leku-tako? Bokala. 6.- Ezaguna oso herri honetako azitia. Baina. 7.- Guraso arrak. Bizkaiko ibai. 8.- Bizkaieraz, sobera. Emakume izena. 9.- Silvester Stallone.

Nagoen lekutik

JOSU IZTUETA

Oxigeno falta mendian, itolarria hirian

KATMANDURA IRITSI eta biharamunean eguna argitzearekin batera berriro hegazkina hartu beharra daukat. Presaka nabil eta lehenbailehen egon nahi nuke mendian. Thamel auzoko Utse Hotelean Inaki Zuzarekin topo egitea espero nuen eta horrelaxe gertatu da, hernaniarra beste bost euskaldunekin batera Ama Dablam mendian egon berria da. Tontor hau ez da zortzimilakoa, ezta zazpimilakoa ere. Dotorea eta itxuraz ederra delako da ezaguna Ama Dablam. Bere gailurra zapaltzea ez dago edonoren esku, bide errazena ere zaila eta arrisksua du.

Espedizio kideei nabari zaie gaur bertan jaitsi direla menditik, alde batetik irribarrez eta bestetik gozotegira joateko premian. Hilabete bizarra egin gabe egon eta gero, aurpegiko kolore beltzaranak salatzen ditu berehala, ezingo lukete gezurrik esan.

Hegaldia Luklara

Goizeko bostetarako Nepaleko hiriburua mugitzen hasita dago, kaleetan militar kontrolak ugaririk dira, taxi gidaria denetan geratzen da, "no problem" entzun orduko aurrera egiten du eta aireportura egunsentia baino lehen iritsi gara. Katmandutik Luklara 40 minutu irauten du hegaldiak, hogeit lagun eta ekipajea larri-larri kabitzen den abioi koxkorrek egiten dute bide hau, eta gutxienez sei konpainiek eskaintzen dute zerbitzua. Hainbeste aldiz entzun, irakurri eta argazkietan ikusitako aireportura abiatu gara.

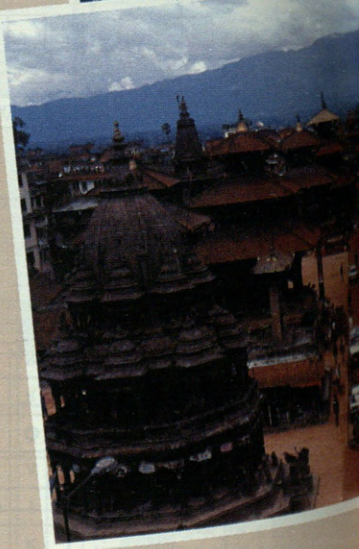
Gaurko eguraldi kaxkarrak ez du ezer asko disfrutatzen uzten, bi hodei erraldioen artean goaz, eta kotoi bolaren erditik irten orduko zerbait beltza aurrez aurre topatu dugu, aireportuko pista da. 1965ean prestatu zuten, 2.800 metrotako altueran kilometro erdia eskas aldapan duen lurrezko eremua. Duela pare bat urte asfaltatu dute. Ordura arte Luklan "lur hartzea" benetakoa zen, geroztik pilotuei maniobra errazagoa zaie,

baina bidaiariei halere, emoziorik ez zaie faltako.

Aurten bete dira 50 urte Everest mendia lehen aldiz igo zutenetik. 1953. urteko maiatzaren 29an espedizio britainiar batek lortu zuen balentria. Edmund Hillary Zeelanda Berrikoa eta Tenzing Norgay *sherpak* zapaldu zituzten gailurreko 8.848 metroak. Mendizaletasunean data historikoa markatu zuen horrek, baina Nepalen Hillary esatea askoz gehiago da: eskola, ospitale, bide, zubi eta abar martxan jarritako gizona da, bertako biztanleen bizi baldintzak hobetzeko ahalegin berezia egindako pertsona da Edmund. Zeelanda Berrian jaiotako erlezaina, *sharpa* herria zaintzen eta babesten saiatu izan da bereziki.

Lehen geologoak eta topografoak askoz lehenago iritsiak ziren. *Sherpa* jendea bertako harri puskak hartzen eta mendiak neurtzen ikusi zituztenean izutu ere egingo zen ziurrenik. *Sherpentzat* lur azala berauen larrua zen, harkaitzak hezurak eta ura odola. Hildakoan lurrarekin bat egiteko esperantza dute, horrexegatik kanpotar haiek zer arraiotan zebiltzan pentsatzea ez zen batere harritzekoa izango. 1974an iritsi zen lehen euskal espedizioa paraje hauetara. Garai hartan ausardia handia behar zen Everest mendira abiatzeko eta zailtasunak ez ziren falta. Tximist etxea izan zen babeslea eta Llorente gasteiztar medikua espedizio burua. Taldeko hainbat ezagunen orduko ibilerak irudikatuz egin dut bidea gorantz.

Azken 30 urtetan hemen bizitako aldaketa ikaragarria izan da (etxean ere bai noski). Ni bakarrik etorri naiz, baina jende artean egon naiteke, bertako jendearekin "namaste" diosala egin eta ingelesez hitz egin dezaket. Kanpotar jendearen ahotik berriz, frantsesa, italiera, japoniera, alemaniera eta beste hainbat hizkera entzun daiteke. 25.000 bisitari izan zituen iaz Nepaleko inguru honek eta horietatik % 90 Everest mendia ikusteko asmoz etorritakoak. Ni ez naiz ezer ori-

Nepaleko hiriburuan giro bizia, jende zelebrea, bisitari despistatuak eta trafikoa kaosa topatu dezake kanpotarrak. Hala ere, bisitari gehienek helburua Everest mendia ikustea izaten da; iaz, 25.000 bisitari izan zituen Nepaleko inguru honek, eta horietatik %90 munduko gailurrik altuena ikusteko hurbildu ziren.

Erlizjioz hinduista dira nepaliar gehienak, beste batzuk budistak eta politikoki gauzak nahastu samar daudenez maoistak ere topatu genitzake.

jinala egitera etorri, gehienez nire burua beste zerbaitekin edukiko dut: garai bateko aitzindariak gogoratuz, honaino hurbildutako ezagunen zerrenda osatuz, betiko bertan geratu direnen istripuak oroituz... horrela egin dut nire ibilbide partikularra. Angel, Felipe, Xabier, Julio, Martin, Emilio, Takolo, Josu, Felix, Alberto, Juanito, Antonio, Adolfo, Marron, Edurne, Patxi, Pitxi, Iñaki... eta beste hainbat eta hainbat etxeko lagunak izenak eta izanak buruan edukitzea ez da ariketa zaila. Nire ibilera bakartian lagun bezala daramatzat.

Nepalera etortzeko arrazoiak

Abestiak dioten bezala "...eta horrela ibiltzen gara sortuz ta sortuz gure aukera...", hamar egun dauzkat berriro Katmandura itzuli arte, gutxiegi dira egin nahi dudana egiteko. Altuerara pixkanaka egokitzen joaten da norberaren gorputza, eta nik oxigeno falta horri erantzun beharra daukat. 4.200 metrora hiru egunetan iritsi naiz eta ustez ondo nago. Pheriche herrixkan bi egun egingo ditut berriro gora abiatu aurretik. Honainoko bidean ostatu hartzeko etxe ugari dago *tea house*

edo *lodge* bezala dira ezagunak eta merkeak izateaz gain atseginak ere badira ostatuok. Nire ekipajeak 12 kilo pisatzen ditu eta ez daukat janaria garraiatu beharrik, orain

nabilen bezala zamalari premiarik ere ez. Gailurretara igotzea gustuko dutenak eta mendi bailara hauetan disfrutatzen dutenak hemen topo egitea oso normala litzateke, tartean euskaldunen bat azaltzea ere bai... ba juxtu horixe da gertatu zaidana. Denbora-pasa nengoela, tipo ile ori bat ikusi dut tea hartzen, hurbildu natzaio eta zera galdetu diot: "... tú no serás Iñaki...", ba bai, Iñaki

Otxoa de Olza nafarra, Iruñekoa da, zortzimila-koetan eskarmentu handikoa, gidari eta filmaketa lanetan aritutakoa, hogeita bost aldiz Nepalengondakoa. Himalayako bazterrak ondo ezagutzen ditu eta nepaliar hizkuntzan nahiko txukun moldatzen da. Berak ere ezagutu nau eta kontu-kontari aritu gara. Zer dela eta hemen? -galdetu

diot nik. "Baaaa... nafar familia batekin etorri naiz" erantzun dit berak. Handik gutxira han egin dugu denok topo mahai bueltan te bero baten inguruan. Euskaraz hitz egiteko gogoz bai beraiek bai neu eta orduan ulertu dut toki ikusgarri hauetara etortzeko beste arrazoi bat. Iazko udaberrian, Pumori (7.161m) mendian, elurrolde handi batek bost gazte eramane zituen aurretik edo harrapatu zituen azpian. Haietako batzuen senitatekoak iaz etorri ziren honantz, oraingoan berriz Haritz Artieda, Etxarri-Aranazko mendizalearen gurasoak eta bi arreba etorri dira Iñaki eta bere lagun Ursularekin.

Juli ama, Pello aita, Idoia eta Onditz Haritz zenaren arreba goitik behera datoz. Everest aurrean dagoen Pumori mendi zorrotzaren irudia ikustetik datoz, ezbeharrak gertatu zen lekua bisitatetik. Gustuko mendiak maite duzun pertsona "kentzen" dizunean ezin duzu mendi hori gorrotatu, ez zenuke gorrotatu beharko behintzat. Mendi hori maitatzeko arrazoiak ugaritu egiten zaizkizula pentsatu beharko zenuke, baina gogorra da oso. Itzuli ezinakin diren egoerak, atzera bueltarik ez daukaten ondorioak, betirako agurrak ez dira inoiz atseginak izaten. Hemengo lo egin ezina, gose falta, buruko mina eta altuerak ematen dituen gainontzeko sintoma guztiak jasagarriak dira.

Artiedatarrek zeramaten zama astunena ez zihoan bi bidoi urdin handi haietan. Agurtu ditundanean garbi ikusi dut hori, sentimenduak ezin dira kilotan neurtu eta zamalari gogorrenari ere ezin zaizkio erantsi. Hiru egun beranduago Kala Pattar (5.545 m. Arroka beltza) izeneko mendira igo naizenean, munduko mendi garaiena neukan aurrez aurre eta atzealdean Pumori ikusgarria, hantxe egin dut ordu eta erdi edo. Negar zotinka egon ez banaiz ere, begi bustietatik malko bakan batzuk isurtzen utzi dut, haize hotz eta bortitzak bi masailak azkar lehortu dizkidan arte. G.B. (Goian Bego edo Goian Bitez) esaldiak hemen badu inon izatekotan esanahi berezirik. Beherantz egiteko garaia da, itzuli beharra daukat, hiruzpalau egunetan berriro Luklan egon nahiko nuke.

Katmandura heldu naiz, eguraldi zoragarria lagun hegaldi guztiak atera dira Luklatik. Orain Nepaleko hiriburuko eromenean sartuko naiz, giro bizia, jende zelebrea, bisitari despistatuak eta trafikoa kaosa. Kutsadura dela medio itolarria sentitzera ere irits zaitezke hemen, baina ez dut astirik izango, etxetik datorren lagun talde batekin Annapurnako Trekkinera noa. Erlizjioz hinduista dira nepaliar gehienak, beste batzuk budistak eta politikoki gauzak nahastu samar daudenez maoistak ere topatu genitzake. ■

Josu Iztueta Azkue
Katmandu

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ASIER AGIRRESAROBÉ

MUSKILDA TELLABIDE

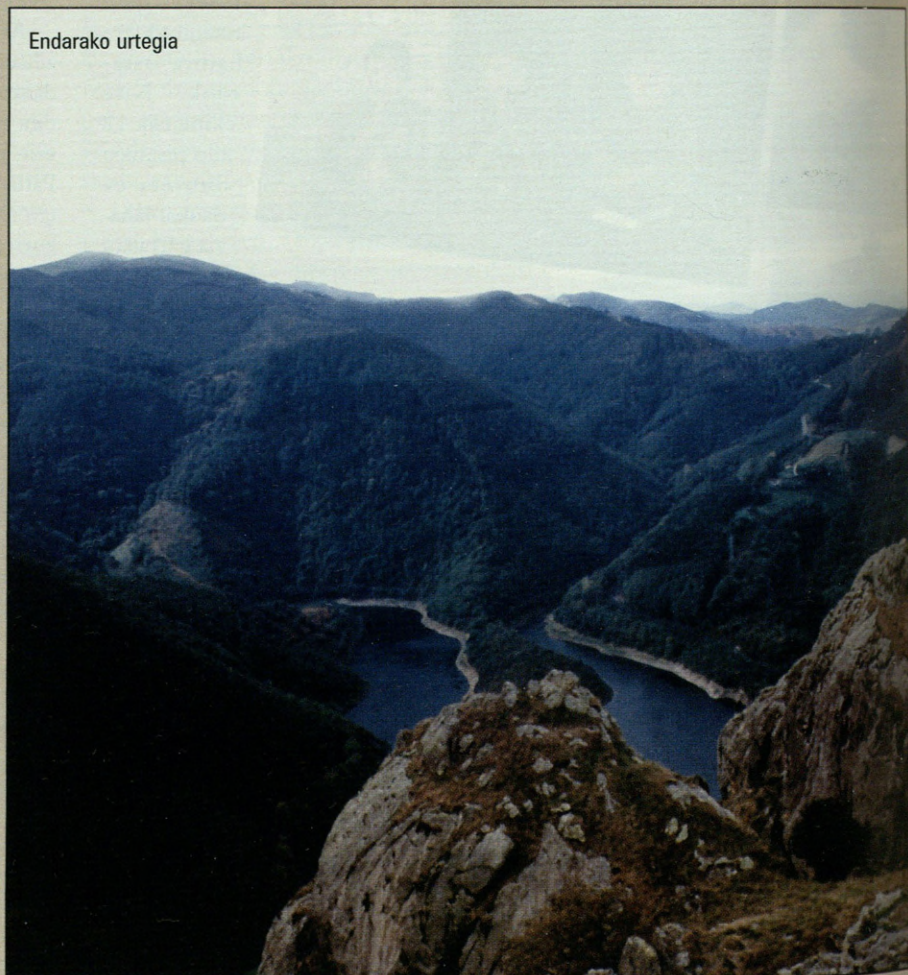
ARGAZKIAK: ASIER AGIRRESAROBÉ

Lesakako Endara auzoko ostatuak

Kontrabandisten atsedenlekuetan

Endarako urtegia

Gipuzkoako Aiako Harriaren hegoaldean, Lesakako lurretan, Endara errekaaren bailararen inguruan ezkutatzen diren iraganeko zenbait kontu ezagutuko dugu. Historiaurreko mairubaratzeak eta aspaldian ustiatu ez diren meategiak ikusiko ditugu. Karlistaldien eta Gerra Zibilaren pasadizoen eta kontrabando eta bide zaharren inguruan sortu ziren benta edo ostatueta ere egingo dugu txangoa. Gainera, Gipuzkoa eta Artikutzatik gertu dauden edo mugakide diren zenbait tontor igotzeko aukera izango dugu: Kopakoarri, Agina, Bidango gaina, Bianditz eta Errenga.

Itzuli honetako abiapuntu ego-kiak Agina eta Arritxulegi izan badaitezke ere, Endarako urtegiaren ondoan dagoen San Anton ermita aukeratu dugu gaurkoan (250 m). Oiartzun eta Lesaka elkartzen dituen mendiko errepidea nahiko berria da; Gerra Zibilaren ondoren, frankismoak preso izan zituen errepublikanoek ireki zuten (1940-43 artean). Frankisten zain- tzapecan, baldintza kaskarretan eta pikatxoien laguntza bakarraz mila preso baino gehiago aritu ziren errepide horretan lanean. Asturiar, valentziar eta kataluniar ugari aritu zen, baina euskal herritar gutxi, biz- kaitarren bat besterik ez. Lesakan bizi den Joakin Lain anarkista valentziarrak dioenez, frankismoa- ren irizpideen arabera garrantzirik gabeko errepublikazaleak ziren guztiak, garrantzitsuak espetxean baitzeuden edo hilik. Bizi izan zute- na hiru hitzetan honela laburbiltzen du: "Gosea, hotza eta diziplina". Bidean zehar barreiatutik zeuden barrakoi edo etxoletan bizi ziren, Arritxulegin, San Anto- nen, Aginan, Endainian, Zala- burun... guztiak alanbre sarek erabat inguratutik.

Ibilaldiari ekiteko, asfaltoa utzi eta Ola-Berri jatetxera eramane gaituen hormigoizko malda hartu dugu. Ezkerral- detik, Tellegiko leporaino daraman bide harritsu eta maldatsuari ekin diogu jarraian. Goi-tentsioko linea- ren poste erraldoien ondotik gora, Aginako tontor belar- tsuaren eta Kopakoarri har- kaitzezko tontorraren artean zabaltzen den leporaino igo gara (412 m). Langa gurutzatu baino lehen ezkerrera jotzen duen zidorrak, Kopakoarriko mazeletan garo artean gora eramane ahal gaitu gainaldeko granitozko harkaitzetaraino iritsi arte. Oraindik ibiltzeko asko badu- gu ere, bertatik izango dugun ikus- pegiak zinez gomendagarri egiten du igotzeko aukera hau.

Langa gurutzatu ostean, bideak beherantz jotzen du. Berehalak eskuinera, Aginako mendatera era- mango gaituen bidexka agertuko da, baina abiatu aurretik Tellegi

Endara auzoa eta San Anton

Domiko baserria (aurriak), Domikoko zentrala, Garbiso Intzin Zahar (etxe bila- katua), Intzin Berri, Garzikoetxea, Dorrea, Endara borda, Ola, Borda, Iroizin eta Endarako errota (hondakinak) ziren Endara auzoko baserriak. Horiez gain, San Anton ermita eta etxebizitza eta Ola baserriaren ondoan, izenak berak dioen beza- la, ola edo burdinola zahar bat izan zen.

San Anton, Ola eta Endara Borda ostatuak ziren, eta bertan atseden hartu eta mokadu goxoa egin ohi zuten bai Endara eta Gardeleko auzotarrek, bai Lesakatik Oiartzuna eta alderantziz zihoazene, baina baita kontrabandoan aritzen ziren hamaikak ere. Izan ere, Aiako Harria hegoaldeko inguru hau Bera aldetik zetozen gaueko lanaren ohiko bide ugari zeharkatzen zuten eta jende joan-etorriak arrun- tak ziren oso.

Baina 80ko hamarkadaren hasieran Hondarribia eta Irun urez hornitu ahal izate- ko urtegia eraikitze lanak hasi ziren. Presan jartzen duen moduan, 1988an ama- itu ziren lanak, eta horrekin batera, ur azpian geratutako hiru baserrien bizitza: Ola, Borda eta Endara bordarena. Dorrea baserrikoak ere alde egitera behartu zituzten, etxea uretatik oso gertu geratzen baitzen. Olakoek Ola-Berri jatetxea ireki zuten gaur egungo lekuan. Endarakoek etxe berria eraiki zuten presa hormaren gainean eta Dorrea baserria oraindik zutik ikus daiteke nahiz eta hutsik eta erdi erorita egon. San Anton ermitako etxebizitzan bizi zirenek Lesakara alde egin zuten, eta ermita hutsik eta egoera kaskarrean geratu zen. Duela zenbait urte ermita berri- tu egin zuten, eta ordudanik San Anton Txiki egunean, San Anton egunaren (urtarri- lak 17) hurrengo igandean, aspaldian bezala erromeria egin ohi dute bertakoek eta gerturatzen diren guztiak. Halaber, igandero 11:00etan meza izan ohi da. Bestalde, urtegi-ko lanak amaitzearekin batera, duela 15 bat urte, Arritxulegitik urtegi- rako errepideak egiten duen bihurgune itxian Aialde jatetxea eraiki zuten.

Aiako Harria

baserriraino jaitsiko gara, auzoko eskola eta frontoi zaharraren hon- dakinak oraindik zutik dirauten ikustera (385 m). Baserrian bertan, Jose Marirekin egin dugu topo eta, nola ez, ukuiluko lanak utzi eta eskola garaiko kontuez hasi gara solasean. Bera jaio zenerako eskola han zegoen, bere aitonaren garaian auzolanean eraiki omen zuten, eta gerra amaitu eta gero, atzealdean

duen frontoia gehitu zioten. Lesa- kara jaisteko errepiderik ez zen orduan, karro-bideak bakarrik. Lesaka orduan urruti zegoen, ordu eta erdira oinez bizkor joanez. Inguruko baserritar gehienek ber- tan ikasi omen zuten 12-13 urte egin arte, eta 40 bat haur izango ziren berarekin batera. Maistra hasieran bertakoa zen, baina titulu- rik ez zuen. Ondoren Irungo Kon-

Frankistak Tellegin

Frankistek Gipuzkoa hartu nahi izan zutenean Bidasoa aldetik sartzekoak ziren Irun aldera. Hori eragotzi nahian Erdarlatsako zubia lehertu zuten. Frankistak, orduan, Lesakatik Oiarzun joateko bidea erabili beharrean izan ziren, Tellegiko lepotik barrena zihoana. Jose Mari Irazoki Telletxeak (1923, Tellegi baserria) kontatua da, nola Tellegi baserrian eta ondoko eskola zaharrean bertan milaka soldadu frankista ibili zen, baita zenbait jeneral ere: Emilio Los Arcos, Varela, Aranda, Moscardo... Bera ume kozkor zela, frankistek kuartel nagusia antolatu zuten Tellegiko eskolan, eta baserrian bertan botikina. Haien asmoa Irungo San Martzial eta Erlaitzeko gotorlekuak hartzea zen, eta hori lortu bitartean hor ibili ziren gotorlekuak kanoikadaz lehertzen saiatzen. Egunez ez ziren baserrian egoten etxekoak, Erlaitzetik harantz egiten baitzuten tiro. Arma astunak autoekin igo ezin zituztenez, inguruko 200 bat baserritarri (Lesaka, Igantzi, Arantza) idi pareak edo behiak uztera eta kanoiak garraiatzera behartu zituzten.

Tellegiko eskola

txita Estonba etorri zen, tituluduna bera. Gerra bukatu ondoren Lesaka-Oiarzun errepedea eraiki zutenez, haurrak Lesakara jaisten hasi ziren. Tituludun maistrek, gainera, ez zuten hona lanera etorri nahi. 1950 inguruan eskola itxi zen.

Baina eskola ez da mintzagai bakarra izan, bigarren karlistalditik hasi eta Gerra Zibilera arteko pasadizo ugari ere kontatu dizkigu. Lesakako alkatea frankista zenean, festa eta "baileak" gustuko ez zituela eta, hemen, San Antonen, ospatzen ziren; akordeoi jolea etorri eta jai egunetan festa egiten zuten inguruko gazteak bilduz, baita Lesaka eta Oiarzundik etorritako zenbaitekin ere.

Aginako errepidetik Domiko aldera doan pista zabaletik abiatu gara (550 m), baina pistatik ibili beharrean erakargarriagoa gerta daiteke gainez gain joatea. Ezkerrean Aginako harrespila utzi dugu eta zertxobait aurrerago, ezkerreko muinoaren gainean, Aita Donostia musikagilearen omenez Oteizak egindako oroitarrria. Haren ondoan dago Luis Vallet arkitektoak eraikitako kaperatxoa, aldarea babesten duen zementu grisezko ganga itzelarekin. Pistan aurrera, hegoaldera jarraitu dugu hurrengo muinoa ere eskuinetik inguratu eta Ikatzazulo lepora jaisteko (491 m). Iturritxoa, egurrezko mahaia, hilarria eta bide-

gurutze garrantzitsua ikusi ditugu. Seinaleek dioten bezala, ezkerrean Lesakara jaisteko bidea dugu, eskuinera Domiko urtegirakoa, eta aurrera jarraituz Zumarreko lepota darman pista zabala aurkituko dugu. Hauze izan da guk hartu duguna, baina zuzenean pistatik igo beharrean, horren ezkerretik doan bide zaharra jarraitu dugu pagadian gora igotzeko.

Zumarreko gainera irteteen ehunen bat metro aurrera jo eta izen bereko lepota heldu gara (560 m). Pista mordoa elkartzen da hemen; beraz, ea egokia hartzeko gai garen! Eskuinetik lehenik, arestian utzi duguna dago, Ikatzazulo lepotik

Ezkerreko
argazkikoa
Bianditzera bidean
pasa behar den
Bidango gaina da.
Eskuinekoa, berriz,
Agina. Bertan,
frankistek preso
izan zituzten
errepublikazaleak
alanbre-sareaz
inguratutako
etxolatan bizi ziren.

datorrena. Beste hiruren artean
erdikotik gora jo dugu, zatika hor-
migoizko zorua duenetik. Baina
ehun bat metrotara pista utzi eta
mendi bizkarrean gora jo dugu
pagaditik zuzenean, Bidango gaina
baino ehunen bat metro lehenago
gainaldera eta basotik kanpora irte-
teko.

Bidango gaina (778 m). Harrespi-
lak eta inguru hauetan tamalez oso
ugariak diren ehiza postu batek
menperatzen dute tontorra.
Hegoaldera, txarrantxaren beste
aldean, Artikutzako barrendegia
dugu eta Bianditzera bitartean
bere mugalerrotik ibiliko gara.
Mendebalderantz, Burnaiztegiko
lepora jaitsiko gara lehenik (715
m). Hona, lehen utzi ditugun
pista horietako bat iristen da, lur
orotarako ibilgailuak dituztenak
postuetatik ahalik eta gertuen
egoteko eta ondoren lepo hone-
tan bertan duten etxola dotorean
hamaiketako egin ahal izateko...
Daramagun norabidean, maldari
ekin, Gatzarrietako harkaitzeta-
tik igaro eta Bianditzeko tontor
belartsu eta zabalera iritsi gara
(840 m). Erpin geodesikoa eta
gutunontzia. Ikuspegi ezin ede-
rragoa. Gustura egoten da
horrelako tontorrean begiek
aurrean duten paisaia ederraz
gozatuz... tiro-hotsek bakea
hausten ez dutenean behintzat.
Minutuak segundoak bailiran
igarotzen dira!

Arritxulegira abiatzeko, ipa-
rreantz joko dugu bizkar
belartsuetan barna Errengako

lepora jaitsi arte (720 m). Tontor
hori ezkerretik inguratuz Arritxule-
giko lepora jaitsiko gara (480 m).
Aterpea eta iturria. Metro batzuk
aurrerago faxismoak eraildako
gudarien omenezko oroigarria.
Oiartzun-Lesaka errepidearen tune-
la gainetik igarota topatu dugun
bidebanatzean, Erroilbide tontorre-
ra daramana utzi eta eskuinera joz
Endarako urtegira jaisten hasiko

gara. Betiere errepidea baino pixka
bat goragotik, Aialde jatetxera eta
hemendik urtegira. Geratzen dena,
errepidetik bertatik egin daiteke
presa zeharkatu eta abiapuntura iri-
tsiz, baina bada beste aukera bat:
urtegia hegoaldetik inguratzen duen
pista jarraitzea; luzeagoa izan arren,
Dorrea baserri hutsa eta Garzikoe-
txea baserria ezagutzeko parada
izango dugu. ■

gipuzkoako
bertsolari
txapelketa
2003

zarauzko
kiroldegian
azaroaren 23an
17:00etan

Antolatzailea:

Gipuzkoako
Bertsolari
Elkartea

Laguntzailea:

ARGIA

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

INFORMAZIOAREN GIZARTEA

Informazio gehiegikeria

ASPALDI HONETAN askoren gogoan dagoen zerbait baieztatzera heldu da Peter Lyman eta Hal Varian Kalifornia-ko Unibertsitateko ikerlarien azterketa: alegia, informazioaren hazkundera izugarri handitzen ari dela.

Hala, eta aipatu ikerketak eman dituen datuen arabera beti ere, 1999 eta 2002 urteen artean munduan produzitu den informazioa %30 hazi da.

Lymanen ustez, gizakiaren ekologia aldatu egin da arras, ia bat-batean edozein gertaera, datu, ekintza edo dena delako erregistratzeko joera nagusitu baita.

2002. urtera mugatzen bagatzaizkio eta euskarri optikoak, magnetikoak nahiz, papera kasu, bestelako formatuak kontuan hartzen baditugu, 12 hilabeteko epe eskas horretan ekoitzi edo sortutako informazioa gordetzeko 500.000 liburutegi handi beharko lirateke. Ez da harritzekoa, beraz, enpresek informazioa gordetzeko sistema berriei gero eta arreta handiagoa paratzea.

Informazioaren hazkunde erraldoi honen haritik, ikerlari askoren erronka informazioa era eraginkorrean antolatzeta, laburtzea eta aurkeztea dugu. Lyman eta Varianek, esaterako, milioi bat megabyte-terren parekotasun jotzen duten terabytea edota exabytea (milioi bat terabyte) aukuratu dituzte euren emaitzak aurkezteko unitate gisa.

Gauzak honela, Lyman eta Varian ikerlarien azterketak erakusten duenez, 2002an euskarri guztietan metatutako informazio-kopurua 5 milioi terabyte ingurukoa izan da. Kopuru horren %92 euskarri magnetikoetan edo disko gogorretan gorde da eta elektronikoki irratia, telebista

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Etxeko lanak denon kontua dira

GIZONEZKO NAHIZ EMAKUMEZKOEN kontua, esan nahi nuen. Izan ere, Espainiako Estatistikako Institutu Nazionalak egindako inkesta batek erakusten duenez (eta bertan 23.692 pertsonen erantzunak biltzen dira) diferentzia handiak nabarmentzen dira sexu bien artean. Horrela, gizonezkoek ia bi ordu gehiago ematen dizkiote egunean lan ordaindua egiteari edo ikasteari, baina emakumeek egunerorordubete gutxiago dute denbora librerako. Eta hori zergatik? Etxeko lanetan ematen duten denbora lau ordu eta erdikoa delako, gizonezkoek lan horietan ordu eta erdi besterik ematen ez duten bitartean.

Gizon nahiz emakumeek denbora bertsua eskaintzen diote zainketa pertsonalei (eta horietan sartzen dira lo egin eta jatea), 11 ordu gutxi gorabehera; joan-etorrietan ordu-bete baino zertxobait gehiago egiten dute egunean; eta borondatezko lanetan eta bileretan ere antzera, 11 eta 16 minutu, batez beste egunean, hurrenez hurren.

Alderik esanguratsuenak etxeko lanetan edota familiari eskaintako lanetan aurkitzen ditugu. Gizonek ordu bat eta 29 minutu besterik ez dituzte ematen lan horietan; emakumeek, berriz, hiru ordu gehiago (lau ordu eta 29 minutu guztira). Lanari eta ikasketei gizonek 4 ordu eta 26 minutu

eskaintzen dizkieten bitartean, emakumeek bi ordu eta 35 minutu besterik ez. Eta denbora librerako duten atalean, emakumeak lau ordu eta hamahiru minutu besterik ez duen bitartean, gizonezkoaren aisia bost ordu eta laurdenekoa da. Adin taldeetan ere ez dago emakumearen aldeko diskriminaziorik. Laburbilduz, etxeko lanak eta umeen nahiz adineko pertsonen zainketak emakumezkoen lana izaten jarraitzen du ia erabat, emakumeen %93k ia bost ordu ematen baititu horietan.

AMAYA SAGASTI

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Etxe uzta

ESKERTZEKO DA, astero-astero landareen inguruko hirurehun eta hirurogeita hamabost artikuluxka idatzi ondoren baten batzuk irakurtzen dituztela jabetzea. Aste batzuk badira txoko honetatik pagotxa-hazi eskea egin nuela eta Gipuzkoa eta Nafarroaren muga aldetik eskaintza bat baino gehiago jasotzea mirakuluaren parekoa iruditzen zait. Urrutixegotik, baina halatsu piztu didate gaurkoa idazteko grina.

Ameriketan banbu kanaberaz etxe saldoak egiteko asmoak ugaritzen ari dira. Guadua deitzen diote han banbuari (*Bambusa angustifolia*, sinonimo erabilia *Bambusa guadua*). Landare hau gramineoen Poazea familiako belarra da; familia hau oso zabala, zaharrenetakoa eta gutxien ikertu denetakoa da. Banbua landareen erreinuko dinosaurus bizia da. Sasoia eta sasoian denean egunean 10 cm. baino gehiago hazi ohi da eta bere bestengusu batzuk metrotik gora ere hazten dira. Landare guztien gisan hazten ari den artean bizi da banbua ere; zuhaitzak, biziko bada, urtero-urtero egurrezko azal berri bat erantsi behar dio aurrekoari, banbuak, ordea, lehen dituenak bere horretan utzi eta inguruko lurrak kolonizatuko dituzten kanabera berriak ematen ditu.

Banbuak izugarriko aberastasuna eskaintzen dio bere inguruan bizi den jendeari: paisaia txertatzen dituen onuz gain (lurraren higadurari eutsi, karbonoa metatu...) kimu berriak zainzuri gisa jaten dira, alkohola sortu daiteke, txinatarrek milaka urte daramatzate berarekin papera egiten, ikatza ere egiten da...

2000 urtean Kolonbiako Armenian gertatutako lurrikaran hormigoiez eraikitako etxeek lurra jotzen zuten artean banbuzko egitura zuten etxeek zut jarraitzen zutela jabetu ziren. Geroztik ikerketa ugari burutzen ari da eta etxe, zubi, pabilioi... asko eraikitzen ari da hormigoia eta baita zura bera baino berreskuragarriagoa, eta finean ekologikoagoa dela-

ko. Costa Rican ere "Proyecto Nacional del Bambu" deitu dutena medio milaka etxe eraikitzen ari dira.

Gurean ere gero eta maizago ikusten dira banbuak, bai baserrietan pardak, itxurak eta abarretarako baita lorategietan ere. Inork eraikuntzaren bat egin nahi badu hauen kanaberekin hona hemen egin beharrekoen heptalogoa: 4-5 urteko kanabera aukeratu, ilbeheran eta egunsenti inguruan moztu, lurretik altxatuta zutik hilabetez eduki izerdia husteko, garbitu eta ongi lehortzeko moduan aterpean jarri horitu arte, tratatu nahi baduzu pentaboratoa aukera egokia da, torlojo eta azkoinaz lotu, izpi ultramoreetatik babesteko itoko luketen berniz eta esmalteak baino hobea da liho-olioa erabiltzea.

edota Internet bidez barreiatu den informazioa 18 exabytekoa izan da.

Datu estatistiko gehiago: Amerikako Estatu Batuetan pertsona batek 11.916 paper-orrialde kontsumitzen ditu urtean eta hilean batez beste 25 ordu pasatzen ditu Interneten. Europar batek, berriaz, 7.280 paper-orrialde kontsumitzen ditu urtean eta Interneten hilean pasatzen duen ordu kopurua 11,5ekoa da. ■

TELEKOMUNIKAZIOAK

Antena parabolikoak itxuroso bilakatzeko ahalegina

SATELITE BIDEZKO seinaleak hartzen dituzten antena parabolikoak ez dira, bereziki, eraikinetako apaingarriarik politenak izaten, eta are gutxiago inguru arkitoniko historikoetan baldin badaude, Atenasen gertatzen den moduan. Greziarrak ahalegin handiak egiten ari dira tresna antiestetiko hauen itxura egoki-

tzeko eta sistema berri bat lantzeari ekin diote. Helburua zera da, 36 zentimetrotik beherako pantaila plano eta margo bidez kamuflatzeko aukera eman-gu duena lortzea, hartara ez luke begietara horren bortitz joko.

Greziarrentzat, bestalde, faktore historiko eta estetikoez gainera, bada beste elementu bat satellite bidezko sistema hartzaileak albat azkarren egokitzera behartzen duena: faktore geografikoa. Hain zuzen

ere, nazio honek milaka uharte txiki ditu eta baita gune menditsu isolatu ere, eta kasu haue-tan lurreko sare bidezko loturak izugarri zailak izaten dira. Esan gabe doa, lurrikarretarako joera ere badela bertan. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

HITZALDIAK

◆ azaroak 19

LASARTE-ORIA

Manuel Lekuona kultur etxea
18:00

Josune Martiarena psikologoak "Haurren solidaritatea Vs. Helduen solidaritatea" izenburupean hitzaldia eskainiko du. KIUB-OMIC-ek antolatutik, 0-7 urte bitarteko gurasoentzako hitzaldi-solasaldia izango da egun horretan egingo den saioa.

LEHIAKETAK

◆ abenduaren 31 arte

BILBO

"Bilbao Hiria" pop-rock lehiaketa martxan jarri da jada. Parte-hartzaileak Europa osoko taldeak izan daitezke; hiru musika mota edukiko dituzte kontuan antolatzaileek, pop-rocka, metal-a eta joera berriak. Garaipena lortzen duten taldeek hainbat sari jasoko dituzte, besteak beste,

ZINEMALDIA

IRUN

◆ azaroak 11-15
Amaia kultur zentroa

Arkeologiaren Zinemaldia

Hirugarren urtez jarraian, Bidasoako Nazioarteko Arkeologia Zinemaldia dela-eta, Irunen eraikitzen ari diren Bizkaiko Golkoaren Erromanizazioaren Museoa ezagutarazten saiatuko dira zinemaldiaren antolatzaileak. Azaroaren 11tik aurrera, arkeologiaren inguruko filmak eta hitzaldi-solasaldiez osaturiko egitaraua martxan da. Besteak beste, "Atapuerca: patrimonio de la humanidad" eta "Los Misterios de Alejandria" filmak eskainiko dituzte. Hizlarien artean, berriz, Elena Torregaray Atapuerca-ko taldekideetako bat eta Maria Jose Noain arkeologoa arituko dira. Azaroaren 15ean, gazteenei zuzenduriko "Alhambra gilitza" euskarara itzulitako lana ikusi ahal izango da.

34.000 euro esku dirutan, bi disko grabatzeko aukera, musika tresnak eta hainbat jaialditan kontzertuak eskaintzeko aukera. Lehiaketara aurkezteko epea abenduaren 31n

amaituko da. Epaimahaiak guztira 46 talde aukeratuko ditu. Aukeratuek otsailetik maiatzera bitartean izango diren kontzertuetan parte hartuko dute. Informazio

gehiago 94 4151306 telefonoan.

IKASTAROK

◆ azaroaren 27a arte

AGURAIN

Aguraingo liburutegia eta Araiako kultur etxea
17:30etik 19:30era
"Esadazu euskaraz!" kanpainaren barruan, Aguraingo eskualdeko euskara zerbitzuak gurasoei zuzenduriko euskara eta euskal jolasen buruzko ikastaroa antolatu du. Helburua euskararen transmisioa bultzatzea da.

EMANALDIAK

◆ azaroak 14

LEKUNBERRI

Peio Serbielle euskal abeslariak Nafarroako hainbat herritan kontzertuak eskaini ditu. Azkena Lekunberrin izango da.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeitun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Euskarazko filmak promozio beharrean

Haurrek betetzen dituzte aretoak, helduek ez

Euskaraz filmik apenas egiten denez, erdarazkoak euskaraz ematea da euskara zinema aretoetan proiektatzeko modu bakarra. Kritika anitz jaso izan dituzten filmen bikoizketa eta azpтитuluak jartzeko lanak zertan diren jakite aldera, arlo honetan jarduten duten hiru pertsonekin mintzatu gara, Asier Larrinaga, Marian Galarraga eta Iñaki Beraetxerekin, hain zuzen ere.

EUSKARAZ FILM GUTXI egiten da. Tira, ezta gutxi ere. Ia bat ere ez. Zero. Beraz, Euskal Herriko zine aretoetan euskarak bere lekua izan dezan film erdaldunak euskarara itzuli behar dira. Eta filmak hizkuntza batera itzultzeko bi modu daude: bikoiztu edo azpтитuluak jarri. Bien artean, bikoizketarena da teknikarik erabili-ena.

Hala ere, ez dira asko euskarara itzultzen diren filmak. Baina asko izan ez arren, azken urteetan gero eta gehiago dira, eta zine aretoetan zein telebistan, txikia izanik ere, ari da euskara bere lekua egiten. Ia urte bete bada Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak sustaturik, eta ETBk, Gipuzkoako Foru Aldundiak, Tinko elkarteak eta Barton Films banaketa enpresak

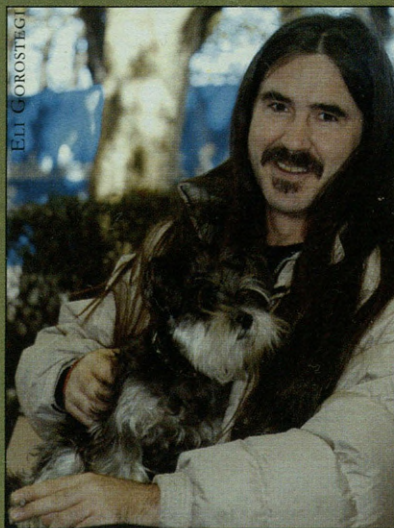
AMETS
ARZALLUS

lagundurik "Zinea euskaraz" kanpaina martxan jarria dela. Eta kanpaina horretatik kanpo ere, batik bat Tinko elkarte eta ETB, ahalegintzen dira euskal ikus entzuleek zeluloideko izarrak euskaraz goza ditzaten.

Ez da beti erraza, ordea, bikoizketa eta azpтитuluaren bidez behar bezala gozatzea. Bikoizketaren kriban ez da jatorrizko bertsioaren sinesgarritasun osoa pasatzen, eta hori ezagun dute ikuslearen begi-belarriek. Asier Larrinaga Euskal Telebistako euskara arduraduna da, eta sinesgarritasun galera hori onartu arren, bere ustez bikoizketen maila hobetzen doa: "Orain dela zenbait urte bikoiztutako filmak ez ziren behar bada kalitaterik onenekoak, baina nik uste gaur egun nahiko bikoizketa txukunak egi-

Iñaki Beraetxe, bikoizketaria

«Nik ez dut aktorea ikusten, zuzenean bikoizketaria ikusten dut, eta orduan zail egiten zait hori sinestea»

IÑAKI BERAETXEK ia *Goenkalek* saio adina film bikoiztu ditu. Berak ere galdua du kontua zenbat diren.

Film bat bikoizterakoan zer egiten da zailena?

Nik, euskara korrektuan hitz egitean, oso arrotz sentitzen ditut pertsonaiak. Nik "nik zer esaten deten" esango nuke. Baina horrek ez du balio. "Nik zer esaten dudán" esan behar dut, eta hori natural esateko ahalegin handia egin behar dut, eta hala ere...

Nola ikusten dituzu bikoiztutako filmak?

Nik ez dut aktorea ikusten, zuzenean

bikoizketaria ikusten dut, eta orduan zail egiten zait hori sinestea. Euskaraz edonork egindako dokumentalak errazago ikusten ditut filmak baino. Akto-reak ezagutu, eta hori beste hizkuntza batean imajinatuz, gero euskarazko bertsioa, errespetu guztiarekin, beste upeleko sagardoa bezala sentitzen dut.

Bikoizketak baino azpitoluak nahiago dituzu?

Nik uste lasai-lasai eta inongo oztoporik gabe ikus nezakeela beste edozein hizkuntzatan film bat, euskaraz azpitolu-laturik. Bertsio orijinalak beti du beste ukitu bat. Lokalizazioaren parte baita hizkuntza bera.

ten direla." Tinko elkarteko Marian Galarra ere iritzi berekoa da: "Bikoizketan orain hogeita hiru urte hasi ginen, eta ordutik alde ikaragarria dago. Lehen urteetan lan pila bat egin zen, azkar-azkar eta hala moduz, baina gaur egun lasaitasun handiagoarekin egiten dugu lan, ohitura ere handiagoa dago, eta bitartekoak behintzat badaude ongi lan egiteko. Nik uste asko hobetu dela."

Askok hobetu den arren, oraindik ere lan nekeza da euskarazko bikoizketa egokiak egitea. Bidean oztopo ugari aurkitzen dira, eta oztoporik handiena euskara bera da. "Euskarak arazo handiak sortzen ditu. Kaleko hizkera edo argota garatu gabe dauka, eta erdarazko film askotan azaltzen da hiztegi hori. Orduan nola edo hala itzuli behar da, baina sinesgarritasun asko galtzen du. Beraz, bikoizketak hobetzeko, euskarak tresna horiek garatu behar ditu", dio Asier Larrinagak. Dena den, arazo hori konpontze aldera lanean ari da ETB. Orain urte bete, Eder-track, Irusoin eta K2000ren laguntzaz, bikoizketarako irizpideak adosten eta oinarriak jartzen hasi zen. Aurrerantzean ere lan-kidetza horri eusteko asmoa dute.

Bikoizketak arazo gehiegi sortzen ditue-nean, azpitoluaren bidea har liteke. Baina azpitoluak ere baditu bere zailtasunak: "Azpi idatziak duen arazoa, oso karaktere gutxitan esandakoaren muina itzuli behar duzula da. Eta hori muga handia da." Asier Larrinagaren hitz hauekin bat dator Marian Galarraga: "Bai, azpitoluak laburpen sen ikaragarria eskatzen du. Artea da. Batzuk trebeagoak dira

Ez da beti erraza, ordea, bikoizketa eta azpitoluaren bidez behar bezala gozatzea. Bikoizketaren kriban ez da jatorrizko bertsioaren sinesgarritasun osoa pasatzen, eta hori ezagun dute ikuslearen begibelarriek.

besteak baino, baina lan handia eta zaila da". Azpitoluek duten alde ona, prezioarena da. Telebistarako ez dago horrenbesterako alde-rik, baina zine aretoetarako azpitoluak egitea 3.000 euro inguru kostatzen da, eta bikoizketa ia hogeitaz gehiago, 48.000 euro inguru. Hori ere kontuan harturik, Marian Galarragak azpitoluak jartzea egokiago ikusten du helduentzako filmentzat: "Helduentzat diren zinemako filmak azpi idazten saia gaitezke. Nik pertsonalki nahiago ditut bertsio originalean eta azpitolulatuta dauden filmak. Garbi dago hurrei ezin diezula hori eskaini, baina helduentzat bide egokia iruditzen zait. Hala ere, zine areto komertzialetan ez da horrelakorik ikusten, jende arruntak ez du azpitolurik nahi."

Film gehiago euskaraz

Azpitoluekin edo bikoiztuta, bikoiztuta edo azpitoluekin, azken aldian gero eta film gehiago eskaintzen dira euskaraz. Baina jendeak erantzuten al du? Miren Galarragak datu pozgarriak bezain kezkarriak eman ditu: "Orain gutxi *Pianojolea* bikoiztu genuen. Gaztelaniazkoak sekulako arrakasta izan zuen baina euskaraz ikustera ez zen inor joan. Zortzi joan baziren, asko. Eta ziur nago euskaldunak ere gaztelaniaz ikustera joan zirela. Beraz jendea ohitu gabe dago." Eta nola sortu filmak euskaraz ikusteko ohitura hori? "Horretarako haurrentzako filmak bikoiztu behar dira. Gu hurrei euskarazko filmak eskaintzen hasi ginenean, 5.000 haur joaten ziren, orain 80.000 dira. Eta urtero

Tinko elkarteak hamar urte

ATZERRIKO FILMAK euskaldunen begi-belarrietarako egokitzen dituen elkarteetako bat Tinko euskara elkarte da. Tinko elkarte euskaldunok ere zineaz gure hizkuntzan gozatzeko aukera izan genezan sortu zen, eta xede horrekin lanean hamar urte bete ditu. Hamar urtez, batzuk bikoiztuz besteak azpi idatziz, berrogei filmetik gora egokitu ditu Tinkok. Hasieran, baina, haizearen kontra jardun behar izan zuen. Beren egitasmoan sinetsiko zuen inor ez zuten aurkitzen, eta dirurik gabe ezin miraririk egin. Inaxio Oliveri Hezkuntza sailburu izendatu zutenean haizeak buelta hartu zuen, eta ordutik gero eta film gehiago eta kalitate hobea gozatzeko jarri ditu Tinkok euskaldunen eskutik. Horrela, batik bat, gaztetxoaren artean, zinea euskaraz ikusteko ohitura zabaltzen ari da, eta geroan, helduek ere ohitura hori hartuko duten esperantza du. Hala saiatuko dira behintzat Tinkokoak.

Baina horrek ez du esan nahi geroan film denak bikoiztuak izango direnik. Marian Galarraga oreka mantentzearen aldekoa da: "Gaur egun garbi dago zein den bidea: hurrentzat bikoizketa eta helduentzat azpitoluak jartzea. Gero, berriz, nahiz eta helduentzat ere film gehiago bikoiztu, ni oreka mantentzearen aldekoa naiz. Erdi eta erdi."

Hala ere, filmak euskaraz ikustea normalizatu nahi baldin bada, promozioan lan handiagoa egin beharko da. Marian Galarraga kexu da ez direlako euskarazko filmak aski promozionatzen. "Jendea euskarazko film bat ikustera joan dadin nahi badugu aurretik sekulako promozioa egin behar da. Bestela alferrik ari gara lanean. Eta gaur egun hortxe dago akatsa, promozioan. Promozioan ahaleginak egin behar ditugu, berdintasuna lortzeko." Agian, egingo dira ahalegin horiek, eta agian, helduko da berdintasuna. Helburua horixe baita: bikoiztu edo azpitoluak jarri, erdaraz zein aukera dagoen filmak ikusteko, euskaraz ere aukera horixe egotea. Erdaraz bikoiztuak direla, euskaraz ere bai. Erdaraz azpitoluak dituztela, euskaraz ere bai. Bietan berdin. Filmak euskaraz ekoizten ez diren bitartean behintzat. ■

Helduek ez dute euskarazko filmak ikustera joateko ohiturarik. Filma bera gazteleraz eskaintzen badute, hura ikustera joaten dira, nahiz eta euskaldunak izan.

goraka doa. Gaur egun haurrei zuzendutako film bat euskaraz eta gaztelaniaz jarri, eta gehienak euskaraz ikustera joango dira. Beraz ohitura zabaltzen ari da. Eta haurrak hazten joango diren heinean, gu ere helduagoentzako filmak bikoizten joango gara."

Babeslea: Arrasateko Udala

ARRASATEKO UDALA

Udalarekin harremanak euskaraz

Euskal gatazkak sortutako oinazearen mosaikoan barrena

Noizbait euskal gizarteari giza eskubideak oinarri dituen konponbideren bat eskaini nahi bazaio, horien urraketa guztiak izan beharko dira kontuan. Hara Sabino Ormazabal Elolak Manu Robles-Arangiz Institutua Fundazioaren bidez euskaraz eta gaztelaniaz plazaratu duen "*Sufrimenduaren mapa (osatugabea)*" liburuaren zergatia.

PILAR IPARRAGIRRE

SUFRIMENDUAREN MAPA (*osatugabea*) liburua, Euskal Herrian 1968tik aurrera indarkeriak, giza eskubideen bortxaketek, eta askatasunaren aurkako erasoek sortutako oinazea oinarri duen datu-bilketa irekia da, eta euskal gatazkaren eraginez mina sentitutako guzti-guztiak hartu nahi izan ditu kontuan, zeharo alboratuz pairatzaileak gatazka horren zein aldetara lerratutakoak diren. Euskaraz eta gaztelaniaz eskaintzen da bere mamia -euskarazko bertsoia Xabier Aramburu "Artzai"ri zor zaio-, baina edozein dela ere *Sufrimenduaren mapa (osatugabea)* dioenaz jabetzeko hautatzen den hizkuntza, eta edonor irakurlea, ziur egon daiteke berak maite dituenen sufrikarioa ikusiko duela bertan islatua... baina baita bere arerioena ere!

Ikerketa honen egilea, Sabino Ormazabal Elola, ekologista eta antimilitarista bezala egindako lanagatik da, bereziki, gure artean ezaguna. *Egin* egunkariko iritzi saileko arduraduna izan zen bere

garaietan, Garzonek egunkari hori itxi zuen arte, eta gaur egun *Gara* egunkarian ari da lanean. Bestalde, Joxemi Zumalabe Fundazioaren patronatuko kidea, berak ere jasan behar izan du bere liburuan islatzen duen sufrikario horretatik, 2000ko urriaren 5ean atxilotu egin baitzuten, beste zortzi lagunekin batera, Garzon epaileak koordinatutako operazio batean, "...*Joxemi Zumalabe Fundazioa ETA-Ekinen estrategia politiko-militarren aginduetara dagoela*" eta beraz, hark bultzatzen zuten desobediencia zibila ere bai, leporatzen zitzaizolarik. Ia zortzi hilabete pasa behar izan zituen espetxean, eta oraindik auzipetuta dago, noiz epaituko zain.

Eta hain zuzen ere espetxean zegoela bururatu zitzaion Ormazabali sufrimenduaren inguruko ikerketa bat egitearena, preso sozialaren egoera latzaz gertu-gertutik jabetu zenean. Baina giza eskubideen urraketa hain da ugaria -miseria dela, gizarte-injustiziak, gene-

Sabino Ormazabal, liburuaren egilea.

ro bortxakeria...- sufrimendu hori guztia ez zitzaiola liburu bakar batean sartzen. "Horregatik, lan honetan euskal gatazkak eragindako sufrimendua jasotzera mugatu naiz", dio bere egileak.

Hori eginez, indarkeriak eta giza eskubideen urratzeak gure herrian eragin duten sufrimenduaz gizartea ohartaraztea nahi luke. Biktima guztiekiko eta haien familiekiko elkartasun aktiboa bultzatzea. Azken batean, euskal gizarteko jokabideak eta jarrerak humanizatzen laguntzea, bakea eraikitze eta elkarbizitza berregiteko.

"Izan ere, giza eskubideen urraketa hitzen egiten denean, gure herrian

Datu (osatugabeen) zurrunbiloan

Hainbeste iturritik edaten duenak, datu kontrajarri ugari aurkitzea ez da harritzekoa. Eta ez dira gutxi izan Sabino Ormazabal Elolak bere lanean aurkitu dituen horietakoak. Hasteko, 1968tik aurrera euskal gatazkaren ondorioz hil diren pertsonen kopurua ere ezberdina da, noren zehaztapena kontuan hartzen den: 1.150 pertsona hil dira, ala 1.200? Kopuru hori, behintzat, iturri guztientzat berdina izan beharko lukeela dirudi, baina *Sufrimenduaren mapa (osatugabea)n* ikusitakoaren arabera, ez da horrela gertatzen... Nolanahi ere, hildako horietatik 808 pertsona (858 dira, adibidez AVT-ek, dioenaren arabera) ETA (m), ETA (p-m), Komando Autonomoak edota Iraultza bezalako euskal erakunde armatuak hilak izan dira. *Sufrimenduaren mapa (osatugabea)n* argi eta garbi zehazten da erakunde hauetako bakoitzari egotzi dakioken ardura. Eta berdin egiten da polizia mota ezberdinei, talde ultraeskuindarrei eta GAL, ATE zein BVE bezalako talde

parapolizialei egotzi dakizkieken ardurekin ere. Eta hauek izango lirake: 2 fusilatu (gehi FRAPeke beste 3rena); 75 hildako, aurka egite armatuetan; 3, poliziak egindako etxe mihaketetan; 20, errepideetan ezarritako kontroletan; 34, manifestazioetan; 5 pertsona desagerraraziak (edo 4, bada desagerrarazitako pertsona horietako baten ardura ETako Komando Bereziei egotzen dielik ere-eta). Dena den, desagerrarazitako pertsonetatik 2, kare bizian hilobiratuak aurkitu ziren. Talde parapolizial ezberdinek hildakoak, berriz, 67 edota 70 izan daitezke... Hildako gehiago ere izan dira, eta era ugarietako oinazeak ere bai (gaur egun ere makina batek jarraitzen du izaten), baina horietaz guztiaz jabetzeko *Sufrimenduaren mapa (osatugabea)* liburura jo beharko du irakurleak. Eta liburu dendetan salduko ez denez, onena Manu Robles-Arangiz Institutua Fundaziokoekin harremanetan jartzea du.

azterketa oso mugatu edo sektarioak egiten baitira. Normala da, jakina. Baina hori oso arazo larria da, batzuek ez dutelako onartu nahi besteek sufrizten ari direna, eta alderantziz. Nire iritziz, denok saiatu beharko genuke besteak errespetatzen, eta horrekin ez dut esan nahi ideologia aldetik besteekin ados egon behar dugunik, baina bai haien sufrimendua ulertu beharko genukeela, zeren euskal gatazkari irtenbideak bilatu nahi badizkiogu, beste pertsona horien sufrimendua ere kontuan hartu beharko da, milaka pertsonaz hitz egiten ari baikara!”

Lan zaila, benetan

Helburu horiekin ekin zion Sabino Ormazabalek bere lanari, eta iturri guztietatik edaten ahalegindu zen. Euskal Herrian saltzen diren egunkari guztietatik eta haien urtekarietatik. Asociación de Víctimas del Terrorismo, Covite, Torturaren Aurkako Taldea edota Askatasunatik bezala, gure gizartearen dauden talde sozial guztien txostenetatik edaten. Eta baita Eusko Jaurlaritzak zein Espainiako Barne Ministerioak edota Baltasar Garzon epaileak bezalakoek agertutakoetatik ere. “Ikertan bildu ditudan datuak, askotan kontrajarriak ere badira. Baina denak jaso eta sailkatu egin ditut, irakurleak ohartu dadin zein den Euskal Herrian maila horretan dugun sufrimendua”.

Hamaika atal nagusi

Ikerketa hamaika atal nagusitan banatuta dago: 1968tik aurrera euskal gatazkaren eraginez hildako guztiei buruzko datuak biltzen ditu Ormazabalek lehenbizikoan. Bahituei eta desagerrarazitakoei eskaintzen die bigarrena. Zaurituak gertatutakoei, hirugarrena. Mehatxupean eta estortsiopean bizi direnei, laugarrena. Askatasun demokratikoak murriztuta dituzten herritar eta erakundeei, bosgarrena. Torturatuei, seigarrena. Atxilotutakoei, zazpigarrena. Espetxeratuei, zortzigarrena.

Erbesteratuei eta deportatuei, bederatzigarrena. Ondasun higiezin, ibilgailuei eta bestelakoei egindako kalteei, hamargarrena. Eta azkeneko kapituluan, “Biktimak aintzat hartzea eta babestea” izenburukoan, Terrorismoaren Biktimekiko Elkartasun Legea eta bestelako laguntzak (eta laguntza-ezak) agertzen ditu. Gainera, ikerketaren osagarri gisa, “Frankismoa, gure hurbileko memoria” eskaintzen du, 1936ko Gerrak eta gerra-ondoak eragindako sufrimenduari eskainitako gehigarria. ■

Gaizka Gaztelumendi eta Josemi Bustinza etakideei egindako omenaldia.

Jose Luis Lopez de la Calle ETak hildako kazetariaren hileta elizkizunak.

Ustelkeriaren Aurkako Espainiako Fiskaltza martxoaz geroztik Bizkaiko Ogasuna ikertzen ari da, PPren inguruko ikuskatzaile batek jarritako salaketaren ondorioz. Salaketaren arabera, ustez EAJrekin zerikusia duten zenbait enpresei mesede egin zaie. Bizkaiko Ogasuneko ikuskatzaile gehienei galdeketa egin ondoren, Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltza Bizkaiko erakunde horretatik hartutako agiriz betetako berrogeita hamar kaxa aztertzen ari da orain. Ikusteko dago kontu hau zerga-iruzurra den ala EAJren aurkako operazio politikoa.

Bizkaiko Foru Ogasuna susmopean

DANIEL UDALAITZ
Argazkiak: M. Del Valle

Martxoko bigarren hamabostaldian Bizkaiko Ogasunaren bulegoetatik atera zituen agiriz betetako berrogeita hamar kaxa aztertzen ari da une honean Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltza. Teresa Galvez fiskalak eta kasu honetarako izendatu dituzten Espainiako Zerga Ogasuneko bi perituek erabaki beharko dute orain nola erantzun EAJrekin zerikusia omen duten zergadun —edo enpresa— zehatz batzuei BEZa dela-eta mesede egin zaiela adierazten duen salaketari. Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzaren eskuetan dauden agiriz betetako kaxetan ondorengoak daude, besteak beste: Ikuskatzailetzak hasitako 25 espediente eta hogeita hamarretik gora zergadun bizkaitarren izenak biltzen dituen zerrenda. Zergadun horiei "zaintza berezia" jarria zien foru-saileko arduradun nagusiak.

Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzak deklarazioa hartu die Bizkaiko Foru

Ogasuneko berrogeita hamar ikuskatzaile eta ikuskatzaileorderi. Nahiko ezkutuan aztertzen ari diren kasu honek badirudi abaila hartu duela joan den uda bukatu denetik. Izan ere, iritsi zaizkigun berrien arabera, joan den urrian deklaratu zuten Galvez fiskalaren aurrean zerga-erakundeko zuzendari ohia den Javier Muguruzak eta Zerga Ikuskatzailetzako burua den Juan Ramón Ybarrak, besteak beste. Oraingoz, aurretik egin beharreko izapideak besterik

tako bat administrazio-prebarikazioa da. Bestela esanda, argitu beharrekoa da zergen foru-erakundean goi-mailako kargua duen politikari batek, arrazoi ekonomiko, politiko edo bestelakoengatik, zenbait zergadun pribilegiatzeko jarraibide edo agindurik eman ote zuen, jakinaren gainean egonda hori ez dela bidezkoa. Izan ere, jakina da Guardia Zibileko Delitugintza Ekonomikoaren Aurkako Lantaldeak hogeita hamar espediente baino gehiago aztertutak dituela,

Martxoan hasi zen ikerketak badirudi abaila hartu duela urrian, foru-ogasuneko bi goi-karguduni deklarazioa hartzearekin

ez dira, dakigula behintzat fiskalak salaketarik ez baitu jarri. Ikusteko dago kontu hau prebarikazioarekin egindako ustezko zerga-iruzurra den ala azpikeriaz egindako EAJren aurkako operazio politikoa.

Ikertzen ari diren ustezko delitue-

horietan agertzen diren interesdunei mesede egin zaiela susmoa hartuta. Lantalde horren ustez, mesede egiteko moduak hauek lirateke: espedienteak izapidetu beharrean etetea, izapidea moteltzea edo espedientearen ardura duen teknikaria aldatzea.

Kasu honetan esku hartzen ari den Teresa Galvez ustelkeriaren aurkako fiskalak lehenago ere parte hartu zuen Kataluniako Ogasuneko beste kasu batean. Kataluniako Ogasunaren kasuan, Ikuskatzailetzako sei arduradun ohi ikertu zituzten 2002an, karguan zeuden bitartean ustezko delituak egiteagatik. Akusatuak honakoak izan ziren, besteak beste: Ikuskatzailetzako buru ohia (Jose Maria Huguet) eta autonomia-erkidegoan zerga-erakundearen ordezkari berezia izan zena (Ernesto de Aguilar).

Salaketa-egilea: PPren inguruko ikuskatzaile bat

Martxoko lehenengo hamabostaldian jakin genuen Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzak Bizkaiko Foru Ogasuna ikertu behar zuela. Foru-arduradunak ustekabeen harrapatu zituen bonba izan zen, hasiera batean prentsaren bidez besterik ez baitzuten izan gertatzen ari zenaren berri. Ikuskatzaile batek jarritako salaketarekin hasi zen dena. Ez dakigu nor den salatzailea, bere izen-abizenen lehenengo hizkiak besterik ez ditugu ezagutzen: J.D.S.F. Ikuskatzaile hori ezagunagoa da, ordea, "Pepe" izenarekin, eta operazioaren berri dutenen arabera, PPren ingurukoa da.

Ikuskatzaile gehienek bezala, salatzaileak Bizkaiko Ikuskatzaileen Zerbitzuan lan egiten du (zerbitzua Bizkaiko Ogasunari transferitu zitzaion 1982an, eta, beraz, foru-langilea da). Ogasuneko zenbait langilek aldizkari

honi adierazi diotenez, salaketa jarri duen ikuskatzaileak jokabide bitxia izan zuen Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltza Foru Ogasunera sartu aurreko egunetan. Esate baterako, gaueko ordu txikietan sartu zen foru-erakundera. Ikuskatzaile horrek jarritako salaketak oso zehatza behar du izan, kasua Foru Ogasunean bertan ikertu duen Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzako langileek ez baitzuten denborarik galdu paper artean bilatzen eta zuzenean joan baitziren behar zituzten espedienteen bila. Badirudi ikuskatzaileak bere saileko beste bi ikuskatzaile salatu dituela Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzan, BEZa aplikatzeko orduan zenbait enpresei -EAJrekin zerikusia dutenak, gehienak- ustez mesede egin dietelakoan.

Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzako ordezkariak, ikuskatzaile eta ikuskatzaileordeen organigrama eskuratu ondoren, Bilboko Probintzia Auzitegira deklaratzera joateko dei egin zien 24 ikuskatzaile eta zenbait ikuskatzaileorderi. Galdeketa luzeak izan ziren, pertsona bakoitza lau eta zazpi ordu artean eduki zuten galderei erantzuten. Hainbat enpresei aplikatutako BEZaren eta zigorrak ez jartzearen ingurukoak izan dira galdeketa itaun nagusiak. Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzaren esku-hartzea eragin zuen salaketa jarri zuen ikuskatzailea zein izan zen jakin zutenean Foru Ogasunean, tentsio-uneak sortu eta akusazio larriak egin ziren. Ikuskatzaile-talde batek defendatu zuen,

azkenean, salatzailea. Berrogeitik gora ikuskatzaile eta ikuskatzaileordez osatutako taldeak erakutsi zion elkartasuna J.D.S.F.ri, eta zera adierazi zuten: "Salatzailea bera izan edo ez izan, ez da bidezkoa pertsona eta langile gisa daukan izen ona zikintzea".

EAJ, kezkatuta

Bizkaiko Foru Ogasuneko arduradun nagusiek bere egunean ziurtatu zuten, Bizkaiko Batzar Nagusietan, ofizialki ez dituztela ezagutzen Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzak Foru Ogasuna ikertzeko arrazoiak. Arduradun nagusiak, Javier Urizarbarrenak, azpimarratu zuen sailaren ardura hartu zutenean, 1995ean, arreta berezia eskaini ziola Zerga Ikuskatzailetzari, "gabeziak zituelako". Gainera, batzarkideek egindako galderei erantzun zien erakundearen aldiaren behin egiten diren barneko kontu-ikuskaritzetan "inoiz ez dela irregulartasun nabarmenik azaldu".

PPko ordezkariak "kontua oso larria dela, eta garbi dagoenak beldurrik ez duela izaten" adierazi zuen bitartean, EAJko bozeramailea oso kezkatutik agertu zen. Inazio Etxebarriak "kezka-garritzat" jo zuen Ustelkeriaren Aurkako Fiskaltzaren jokabidea, eta horrekin batera onartu zuen "izugarria izango litzateke"ela ustelkeria izan dela frogatuko balitz. Aldiz, adierazi zuen ikerketan agian "ezegonkortasun politikoa sortzeko elementu" moduan erabiltzen ari direla, eta horrek "ez diola batere mesederik egingo gizarteari". ■

Zerga-mesedeak ala ezegonkortze politikoa?

ESKU ARTEAN DAUKAGUNA benetan prebrikazio-delituak ala?, edo, gauza bera dena, Bizkaiko Foru Ogasunak mesede egin al die ustez EAJrekin zerikusia duten zenbait enpresei? Ala, besterik gabe, lehengo maiatzaren 25eko foru-eta udal-hauteskundeetako garai politiko zehatz hartan edota 2004ko hauteskunde orokorrekin begira politika ezegonkortzeko PPK diseinatu duen operazioa ote da? Gaur egun ez daukagu hori argitzeko daturik. Ikerketaren emaitzen zain egon beharko dugu, eta emaitza horiek eztaba daezinak diren ikusi beharko. Madril eta EAJren arteko harremanak nola dauden ikusita, prozesua arrazoi politikoengatik akastuta dagoela pentsa daiteke, eta bistan da baldintza horietan egindako ikerketak susmagarriak behintzat badirela.

Edonola ere, dena da posible. Enpresa-munduak eta arlo

profesionalak betidanik egin izan diete zerga-iruzur ugari foru-ogasunei, sindikatuak urtero salatzen dute hori. Iruzurgileak kolore guztietako agente eta enpresak izaten dira, batez ere politikoki eskuindarrak, bai nazionalistak eta bai espainolistak. Bestalde, egia da baita ere, ez direla gaur goizekoak hauteskunde-giroan erasoak egin eta ezegonkortasuna sortzeko operazio politikoak. Horiek ere betidanik ak dira, eta alde batetik nahiz bestetik etortzen direnak. Ziurrenik PPren aldetik asmo politikoren bat egongo da operazio horretan, nahiz eta agian foru-arduradunen batek EAJren inguruko zenbait pertsona edo enpresari zerga-arloan ustez nolabaiteko mesedeak egin izanaren egiazko oinarriak egon. Hori horrela den edo irregulartasunen bat egon den frogatu beharko da; irregulartasuna eta prebrikazioa ez baitira gauza bera.

Bero-beroan

Nola jarraitu aurrera Ibarretxe planarekin?

Hiru hilabete ditu Espainiako

Auzitegi Konstituzionalak Gernikako Estatutuaren erreformaren abiada atzera botatzeko, baina inork gutxi jartzen du zalantzan egungo prozedurak bere horretan jai duela. Beste zerbait asmatu beharko du, beraz, Ibarretxe lehendakariaren Gobernuak. "Zer" baino, beraz, azken asteotan "nola" bilakatzen ari da Madril eta Gasteizen arteko tira-biraren ardatz. Legezko trikimailu ugari egon daiteke aurrera egiteko eta, seguruenik, bata eta bestea nola aktibatu eta desaktibatzen den ikusiko da datozen hilabeteetan, baina lehenago edo geroago zezenari adarretatik heltzeko unea etorriko da eta iragarritako trenen talka zein parametrotan gauzatu nahi duen erabaki beharko du Espainiako Gobernuak, Ibarretxek bere edukiak egungo moldeetan mantentzen baditu behintzat.

Imaz eta Egibarren arteko lehia gordina EAJn.

Azken boladan EBBko lehendakari-tza berriaren hautaketa prozesuari buruz entzuten diren guztiekin, Xabier Arzalluzek dagoneko bidea libre utzi diola antze-man liteke, buruzagi historikoak igandean Sabin Etxean egindako iragarpenarekin. Alde horretatik pentsatu bezala doa dena, baina hasieran Imaz eta Egibarren arteko lehiak lehenengoaren alde erraz egingo zuela zabaldu bazen ere, gaurkoz Egibar irabazle doala irudikatu du Izaronews Interneteko webgunean. Bi sektoreen arteko lehia latza irudikatzen ari dira Izarokoak.

MARISOL RAMÍREZ / ARGAKSI PRESS

Udalbiltza bakarraren irudia eta erronkak

EAJk eta EAK osatzen duten Udalbiltzak Batzar Nagusia egin berri du eta Udalbiltza bakarraren irudia hedatu du euskal gizartearen, Espainiako Estatuak ezker abertzalearen Udalbiltza espetxeratu eta legez kanpo jarri, eta haren oinarria udal agintetik baztertu ondoren. Basauriko batzarrean ate joka aritu ziren ezker abertzaleko hautetsi asko, beraiek onartzen ez dituen Udalbiltzaren jarrera salatuz. Euskal kulturaren eremuan biziki estimatuak diren diru banaketetatik haratago, epe motzera, erakunde hau osatzeko borondatea duten udal ordezkari-tza guztiak integratzeko baldintzen alde egitea izango da Azpeitiko alkate Julian Eizmendiren erronka handiena, beste agintaldi batean erren aritu nahi ez badu bederen. Ez dirudi datozen hilabeteetan horretarako aukerarik faltako denik.

Zer da...

Stock options

Stock options (akzioen gaineko akzioak) termino anglosaxoa da, eta maiz baliatutako formula, Burtza ongi joan denean, Amerikako Estatu Batuetan nahiz Europan, eta orain baita Espainiako estatuan ere. Telefonikak, BBVak, eta orain Antena 3ek, beren exekutiboek ordainsariak pagatzeko baliatu izan dute. Enpresako zuzendaritzakoak sustatzeko formula da, enpresarentzat ahalik eta emaitzarik hobere-nak lor ditzaten, bai eta Burtsako balioaren kotizazioa gehitzeko ere. Eta, bide batez, zuzendaritzakoak konpainiarentzat leialagoak izatea lortzeko. Zuzendaritzakoei konpainiako akzioak erosteko aukera ematen die, epe jakin batean -hiruzpalau urtetik aurre-

ra, esate baterako-, baina orain-go prezioetan. Konpainia horrek zenbat eta balio handiagoa lortu Burtsan, zuzendaritzakoek orduan eta ordainsari handiagoak bere-ganatuiko dituzte, plusbalioak gehitu egingo baitira. Konparazio batera, sozietate batek enpresa-ko 100 akzio eskaintzen dizkio zuzendaritzako bati, bakoitzaren prezioa 10 eurokoa denean. Hiru urteren buruan, akzioen balioa 15 eurora igo da, eta, orduan, zuzendaritzakoak 1.000 euroan eros ditzake, merkatuko balio erreala 1.500 eurokoa bada ere. Beraz, akzioaren balioa asko igotzen bada, stock option horien onuradunek diru asko irabaziko dute; igotzen ez bada, berriz, ez dute ezer irabaziko.

Daniel Udalaiz

61 atxilotu demoen mus txapelketan

MUS TXAPELKETA berezia egin zuten demoek larunbatean Lapurdiko burdinbideen gainean, SNCFk euskara erabil dezan egi-ten ari diren kanpainaren baitan. 130 euskaltzalek Lapurdiko bur-
binbideak moztu zituzten mus txapelketarekin eta CRSek 61 lagun
atxilotu zituzten. Gauerako aske utzi zituzten, baina baliteke isu-
nak eta espetxea etortzea orain. Hendaiko polizia etxean izan zire-
nei, urtarilaren 8an epaituko dituztela esan zieten.

“A bildua” hobetsi du Euskaltzaindiak

@IKURRARI “a bildua” deitzea hobe-
tsi du Euskararen Akademiak, berriki
Bilbon egindako bileran. Gaurko
bizimoduan garrantzi handia duen
sinboloa da eta Hiztegi Batuan sarre-
ra du dagoeneko. Proposamen ugari
egin izan dira aurretik ikur hau izen-
datzeko: *a batua*, *barraskiloa*, *txiribita*...

ARGIA ere jorratu genuen gaia (1776 zenbakia). Hedapen zaba-
leko espainierazko *aroba* guztiz gaitzetsi ez duen arren, “a bildua”
izendapena hobestea erabaki du Euskaltzaindiak, eredu jatorragoa
eskaini nahian.

EHEren Nazio Batzarra

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ-EK urteko Nazio Batzarra egin berri
du. Euskararen egoerari buruzko diagnostia egin zuten batetik, eta
bestetik, aurrera begirako erronkak finkatu. Asmoa hizkuntz esku-
bideen aldeko mugimendua eta ofizialtasuna lurralde osoan alda-
rrikatzea da. Bestalde, oraingo esparru politiko-juridikoa gainditu
beharra azpimarratu zuten. Datorren urte hasierarako ekitaldi
erraldoi bat iragarri dute eta baita hizkuntz eskubideen aldeko
egun nazionala udaberriarako ere.

Kontseilua akordio sozio-politikoaren bila

EUSKARAREN Gizarte Erakundeek Kontseiluak datozen asteotan
akordio sozio-politikoa lortzeko abian jarri duen plana azaldu berri
du. Akordio hau bi alorretan oinarritzen da. Batetik, bizi dugun
“egoera larri” honetan euskara normalizatzeko sustapen lana egin
behar dela adierazi dute. Bestetik, euskalgintzak erasoan aurrean
babesa lor dezan neurri politiko, ekonomiko eta juridikoak hartu
beharko dira.

Hirugarren Hitza kalean

LEA-ARTIBAICO HITZA, euskarazko eguneroko agerkaria, kalean da
jada Bizkaiko lehen *Hitza* da Lea-Artibaiko 11 herrietan eta Mutriku
banatuko dena. Mutriku eskualdeko herria ez den arren, harreman
handia du Lea-Artibairekin eta horrexegatik banatuko dute han. *Hitza*
argitaratzen duen enpresa S. L. bat da, eskualdeko euskara taldeek,
gizarte eragileek eta Bertako Hedabideak enpresak osatua. Hamar per-
sona ari dira bertan lanean eta Gabonetarako 5.000 harpidedun lor-
tzea jarri dute heileburu gisa.

BAHEA

Espainiako armadak eskertu egin dio
euskal gizarteari azken maniobra mili-
tar entzutetsuetan erakutsi dion maita-
suna. Zalaparta handia eragin dute
maniobrok eta ez da soziologian aditua
izan behar maniobrek, oro har, eta ohi
bezala, oso harrera txarra izan dutela
gizartean, Iruñean ezik, han espainiar
militarrekiko jarrera bestelakoa baita.
Maniobra hauek Alfageme ezizeneko
kapitainak gidatu omen ditu Bilboko
Gobernu Militarretik. PP eta PSE-
EEtik ezik, alderdi eta agintariek bizi
den egoera bereziarekin lotu dute eta
mehatxutzat hartu.

Euskal Herriak bizi duen egoera politi-
koaz diagnostia egiteko asmoz, Nazio
eztabaidagunak Ekarpen Foroa egin-
go du azaroaren 29an Leioako campu-
sean. EAko Martin Aranburu, Maite
Aristegi eta Antton Izagirre Tolosako
alkate ohi izango dira foroaren boze-
ramaileak. Foroan parte hartu nahi
duenak 943377112 telefonora dei deza-
ke edo helbide hauera idatzi:
Eztabidagunea@hotmail.com edo
Eztabidagunea@euskalherria.org.

Abertzaleen arteko koalizio asmoa Nafarroan.

Aspaldikoa da Espainiako hautes-
kunde orokorretarako
Nafarroan koalizio abertzale bat
osatzearen ahalegina eta behin
baino gehiagotan ideia gauzatzet-
ik gertu egon izan da. 2004ko
hauteskunde orokorrei begira,
ideia hori berriz ari da martxan,
ARGIAk urrian argitaratutako
elkarrizketan Patxi Zabaletak
adierazi zuen bezala. ETA ez
balego, Nafarroan Galiziako
BNGren antzeko bat egin behar-
ko litzatekeela ere entzun ohi
zaio bati baino gehiagori, bes-
teak beste Goio Monreal uniber-
tsitateko irakasleari. ARGIAk
jakin izan duenez, zenbait indar
abertzalaren arteko negoziazio-
ak bide onetik doaz koalizio
abertzale hori osatze aldera,
nahiz eta oraindik badiren zail-
tasunak.

Zeruko izarrak txinatarrenak ere badira

Urri honen 15ean Txinak bere lehen espaziontzi eskifaiduna jaurti zuen zerura. 14 aldiz lurrari bira eman ondoren lehorreratu zen Shenzhu ontzia Gobiko zelaietan. Txinatarrek pozik agertu dira balentria honengatik, baina baita kexu ere amerikarrek mesfidati jokatzen dutelako. Espazioa AEBena balitz bezala.

SHENZHU V izeneko espaziontziaren jaurtitze eta lurreratzea txinatarrei aspaldi honetan jazotako gertakizun handienetakoa izan da. Urteotan posizio bat hartu du Txinak espazioan, batik bat sateliteak kokatu eta kudeatzeko alorrean. Baina urriaren 15ean lehen aldiz ipini du gizaki bat bere hegaldi baten barruan biosferatik at, eta horri garrantzia berezia eman diote. Hegoaldeko euskaldunok ez gaitu horrek harritu, espainolek Pedro Duqueren inguruan antolatu duten parafernalia ikusita.

Baina Txinak espazioa kontrolatzeko lasterketan esku sartze hori ez du mundu guztiak begi onez ikusten nonbait, eta hala salatu dute *Huanguin Shibao* egunkarian He Honze eta Run Tian kazetariak. "Ameriketako komunikabideek erotuta dirudite Shenzhu dela eta", idatzi dute. Ontziaz, jaurtitzeko lekuaz, Shenzhu V.aren barruan joateko hautagai ziren pilotuen nortasunez, hautatu-

tako pilotuez eta abarrez munduko xehetasun guztiak eskaini dituzte. Baita Txinako agintariek gune militar moduan edonorentzako itxita dauzkaten instalazioen argazkiak ere. Oso kalitate onekoak gainera. Informazio berezi hori guztia "iturri onetatik" bildu dutela esan dute AEBetako komunikabideek. Eta bi kazetari txinatarren aburuz, oso ondo informatutako iturriak ziren hain zuzen: Txinari begira dauden espioitza zerbitzuak.

Mehatxua horia omen da

AEBek dituzten lau espioitza erakunde nagusietan, Txinaren boterea ikertzen duen lehena National Reconnaissance Office da (NRO). Hau bazenik ere ez zuten herritarrek jakin 1992a arte, baina 1961etik ari zen lanean. Urte bete lehenago armada yankiak jasan zuen humiliazio baten ondorioz sortu zen.

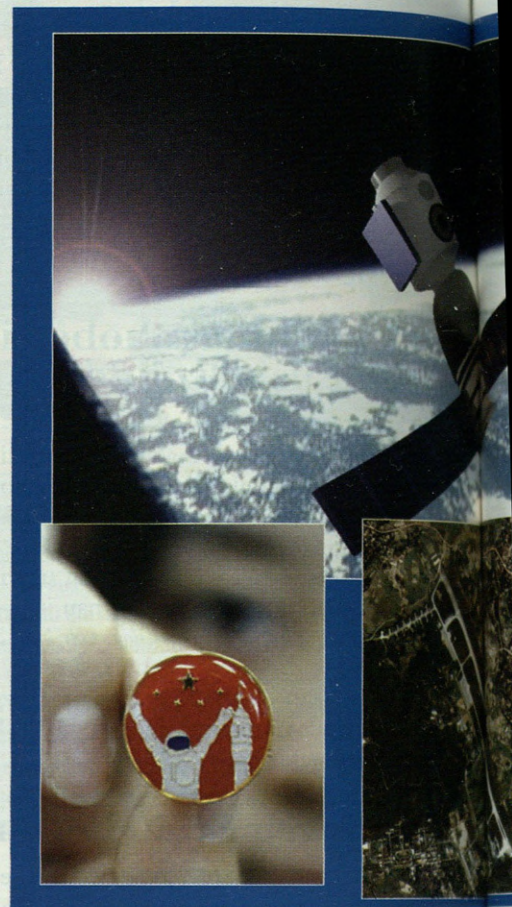
1960ko maiatzaren batean artean sekretua zen U-2 hegazkin espia batekin "Grand Slam" (Jipoi Handia) izeneko operazioa jarri zuten martxan amerikarrek: Pakistandik aterata Sobiet Batasuna zeharkatu eta Norvegiar lurreratzea behar zuen Powers pilotuak, bidean sobietarrek Plesetsk-en zuten misil guneari argazkiak eginda. Baina sobietarrek tiroz jo eta bota egin zuten hegazkina, eta Powers preso hartu. Hau askatzeko ordainetan, Eisenhowerrek espioitza hegaldiak gelditzea agindu zuen. Hurrengo urtean sortu zen NRO, eta amerikarren etsai izan daitezkeen potentzia guztiak sateliteetatik espiaitzen espezialdu da urteotan. AEBek eduki dituzten 38

satelite militarretatik 15 aritu dira NROrentzako.

National Security Agency (NSA) beste alor batean dago espezialdua: komunikazioak dekodifikatu eta kontrolatzen ditu, horretarako mundu osoan dituen 4.120 estazio erabiliz. Espazioko lasterketa deitu den horretan, hau egon da Errusiako Baikonur kosmodromoa eta Txinako Jiuquan jaurtitze zentroa zain-tzen urte luzez.

Bi agentzia nagusi horiez gain, AEBetako armadak Army Intelligence Agency dauka eta aire armadak Air Force Intelligence Agency.

Espiaitzeko makineria honen begiak luzaz Sobiet Batasunaren gain egon dira, baina Gerra Hotza deitua bukatu zenetik, gero eta garrantzia handiagoa eman diote txinatarrei. Kezka hau handiagotu egin zen 1999 Shenzhu I aireratu zutenean. Bi kazetari txinatarrok diotenez "hegalaldi arrakastatsu haren ondoren, AEBetako militarrek Txinari buruzko informe berezi bat egin zuten, bere espaziorako

Shenzhu V.a ageri da hiru iruditan: jaurti zutenean, espaziotzia bera lurraren orbitan eta Gobi desertuan lurreratu ondorengo lehen uneetan. Jang Liwei pilotua da erretratukoa -bere uniforme militarrez jantzita- Txinak bidalitako lehen astronauta, eta sateliteko argazkikoa Jiuquango kosmodromoa. Balentria hau asko ospatu da Txinan, ezkerreko argazkiko pin-ak erakusten duenez.

teknologiaren garrantzia eta luzera amerikarrentzako honek ekar leza-keen inpaktoa aztertuz". Horregatik uste dute txinatarrek amerikarren gaurko 12 satelite militarretatik 6 Asia gainean ari direla etengabe, eta zehazkiago Txinaren gainean. Era berean, urteotan handitu egin dituzte kontrol elektronikorako Taiwanen eta Australian dituzten baseak. Eta azken bi urteotako estrategia antiteroristaren babesean beste base bat

eraiki dute Mongolian bertan. "Militar amerikar baten hitzetan esateko, Txinak duen espazio programaren xehetasun oro ezagutu nahi dute, baita astronauta bat ezkertia den ere".

Amerikarren errezeloak hobeto ulertzen dira azken urteotan espazioan ugaltzen ari zaien konkurrentzia ikusita. Zaharkitu fama zuten instalazio sobietarrak erabiltzen ditu Europako Batasunak, amerikarrek

dituzten baino prezio hobeekin. Europako Batasuna, Japonia, India, Brasil... satelite zerbitzuen konkurrentzian sartu dira, eta hasieran komunikazio sateliteak aineratzen bazituzten ere, orain eskifaia espaziora bidaltzen hasi dira.

Aldiz, amerikarrek programa militarretan egin dituzten inbertsioak eta alor horretan duten indarrak ez dira inorekin konparatzeko modukoak, ezta beste herrialde guztiena batuta ere. Eta merkatuaren gardentasunaren izenean, horixe da azken urteotan hainbat herrialde AEBe aurpegi-ratzen ari zaiena, bere espioitza militar indarra gero eta gehiago daukala interes komertzialen zerbitzura.

Txinara itzulita, AEBek urtean 10.000 milioi dolar gastatzen dute Txina espiazteko, ikertzaile amerikarrek argitu dutenez. "Zergatik hainbeste diru gastatu, beren ekonomia hain makal dabilenean?" galdetu dute bi kazetariok. Hona beren erantzuna: "Sobiet Batasuna hondoratu zenetik amerikarrek espazioa beren lurralde propiozat daukate. Eta beste herri bat horretan mugitzeak urduri ipintzen ditu. AEBak den superpotentziak desafio gogorrik ditu gaur, handitzen ari den terrorismoaren eta bere ekonomiaren ahulaldiaren aldetik. Horregatik kontrolatu nahi dute espazioa, nagusitasunaren azken muga delakoa".

Baina bolbora asmatu zuen Txina ez dago makurtzeko. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko gurea zu gustura egotea Espainiako optika-sarearik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzualako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1^a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Lourdes Oñederra

Eta... euskara erraztuko bagenu?

Beti da on mundu zabalean gertatzen denaren berri izatea. Esaterako, kontsolagarri izan zen niretzat hizkuntzalari biltzar batean entzutea Erresuma Batuko ikusentzuleek arazoak izan zituztela ingeles amerikarrean zetozkien lehen marrazki bizidunak ulertzeko. Gero ohitu egin omen ziren. Orain ez da inor gogoratzen arazo hartaz. Noski, gauza ezaguna da jatorrizko hiztunak (txikitatik hizkuntza ikasi dutenak) egokitu egin daitezkeela eta egokitu egiten direla. Nahiko denbora, informazio eta borondate on izanez gero, edozein hizkerarekin moldatzen dira. Maizegi falta izaten da, ordea, horietakoren bat. Batik bat, borondate ona. Ingeles indartsuaren eremuan ere badira oraindik ingeles garbia (ona) eta ingeles kaxkarra (kutsatua) bereizten ahalegintzen direnak. Ingeles ona norberarena edo norberaren gustukoa izan ohi da eta beste hizkuntzaren batek gehiago edo gutxiago kutsatua, berriz, kaxkarra. Orain asko dira, lehenengo hizkuntza besteren bat izanda, ingelesa erabili behar dutenak. Normala denez, bakoitzak bere lehen hizkuntzaren edo hizkuntzen eragina izaten du, ingelesez egitean. Horren aurrean, edozein nahaste txartzat ematen duten puristak daude, baina baita bestelako jarrera praktikoagoa dutenak ere.

Bigarren horiek interesatzen zaizkit. Bereziki, horien artean, ingelesa errazteko ideiarekin inguruan lanean hasi diren hizkuntzalariak. Aintzat hartu dute horiek ingelesez behar bezala egitea ez dela nolanahiko erronka, askori benetan zail gertatzen zaiola. Susmoa dute ez ote diren alferrikako indarrak galtzen behin baino gehiagotan ingeles perfektuaren atzetik. Izan ere, diote, kontuan izan behar da zertarako nahi den kasu bakoitzean ingelesa, ez baita berdin autoen salerosketetan aritzeko behar izatea edo erreginarean aurrean diskurtsoa bota behar izatea. Autoak saldu edo erosteko nahikoa izango da agian bokal gutxiago bereizita ere, edo aditzen egitura ez bada Shakespearen aberastasunera iristen ere. Edozeinek daki, gainera, hori hala izaten dela, hala

AMAILA LINARES

dela. Hizkuntzalari horiek proposatzen dute hori guztia sistematikoki aztertzea eta ingeles errazago horri ere duintasuna ematea, azken batean, agiria edo titulua ematea. Horrela, diote, ez lirateke horrenbeste ikasle frustratu eta lotsatu ibiliko, ez direla iristen, ezin dutela, motz geratu direla, moldatu bai baina jakin-jakin ez dakitela...

Oraindik arazoaren lehen azterketetan dabilta, irakaskuntzarako gutxienekoak finkatu nahian. Niri ideia, jarrera gertatu zitzaidan interesgarri. Bai, susmatu duzue honezkero (idazpuruan iragarri dut gainera): gure oraingo euskararen kontuak eta katramilak gogorarazi zizkidan.

Izan ere, esan iezadazue egia: zenbat jende daukagu inguruan euskara ikasteko saio eta ahaleginekin nazka-nazka eginda, lotsatuta, frustratuta edo ez-dut-inoiz-lortuko negarrez. Horiek ez dira estatistike-tan agertzen, baina batzuk behintzat betiko galdu ditu euskarak. Gaitz erdi, ikastea eta erabiltzea bederen agertzen zaizkigula inkestetan, beti bigarrenaren kaltetan proportzioak, nahiz eta, ziur naiz, erabileraz (erabilerarik ezaz, alegia) ez den egia osoa ateratzen: ezin ikasiaz ere aitortzak ez zaizkio edozeini edozein momentutan egiten.

Ez al liguke lagunduko, denoi (ikasi nahi duenari, ingurukoek jakitea nahi duenari, hizkuntza zabaltzea nahi duenari, egoera lasaitzarekin amets egiten duenari) "euskara à la carte" moduko batek? Esan nahi dut, ingelesari bezalaxe, euskarari ere helburu, ahalmen eta gogo desberdinekin ekin dakiokela. Batek aski izan dezake ulertzearekin. Badira irakurri bakarrik egitera iritsi nahi dutenak. Izan liteke hiztun heldurik nor-nori-norkaren iragana inoiz menperatuko ez duenik, edo "tz" sekula ongi aterako ez zaionik. Zergatik ez helburu eta maila ezberdinetako euskararen ikasketa bideratzeko metodoak, ikastaroak eta agiriak? Psikologikoki arintzaile eta soziologikoki lagungarri izango litzatekeelakoan nago. Zer nahiago dugu hizkuntza txiki baina osoa, ala hizkuntza mailakako eta hedatua? ■

«
Izan ere,
esan iezadazue
egia: zenbat jende
daukagu inguruan
euskara ikasteko
saio eta
ahaleginekin
nazka-nazka
eginda, lotsatuta,
frustratuta edo ez-
dut-inoiz-lortuko
negarrez. Horiek
ez dira
estatistike-tan
agertzen, baina
batzuk behintzat
betiko galdu ditu
euskarak
»

ARGIAren EGUTEGIA 2004

Euskaldunon almanaka

7€

- Eguneroko informazio erabilgarria.
- Hainbat gai, egunero irakurgai: umorea, euskal rocka, errezetak, natura, landareak, lasterkariak,...

Eskura ezazu!

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian, denda@argia.com helbidean
edo

ohiko salmenta puntuetan

Lindar bizizian

2003 - 2004 DENBORALDIA

EUSKAL TELEBISTAK aurkeztuta

**KABIER
EUZKITZE**

**KLAUDIO
LANDA**

**ANA
URRUTIA**

**FELIX
LINARES**

**JULIAN
IANTZI**

**IBAN
GARATE**

**IÑAKI
LOPEZ**

denboraldi berrian ZINEMA, INFORMAZIOA, KIROLAK, LEHIAKETAK, TELESAILAK, DOKUMENTALAK eta askoz ere gehiago